

Зол-2 / 2068

РОДНАЯ 1975
ПРЫРОДА

4

74528
50

211

УСЕНАРОДНАЯ СПРАВА

30к-2
2068

Дзяржаўны камітэт СМ БССР па ахове прыроды падвёў вынікі прыродаахоўнай работы за 1974 год і адзначыў, што, дзякуючы мэтанакіраванай і добра арганізаванай дзейнасці партыйных і савецкіх органаў, дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, усёй грамадскасці, прыродаахоўная работа ў рэспубліцы лепш пастаўлена ў Гомельскай вобласці. Дасягнуты добрыя паказчыкі. План будаўніцтва ачышчальных збудаванняў выкананы на 106, а па ўводных аб'ектах — на 116 працэнтаў. Увод у эксплуатацыю гэтых збудаванняў даў магчымасць зменшыць скідванне сцёкавых вод у вадаёмы на 3,5 тысячы кубічных метраў у суткі. Перавыканан план рэкультывацыі кар'ераў нярудных выкапняў, пасадкі полеахоўных палос, аблясення яроў і стварэння іншых супрацьэразійных мерапрыемстваў. План біятэхнічных мерапрыемстваў выканан на 111 працэнтаў. Добра арганізавана работа па прапагандзе ведаў і заканадаўства аб беражлівым і рацыянальным выкарыстанні прыродных рэсурсаў.

Гэты нумар «Роднай прыроды» прысвечан пытанням аховы прыроды ў Гомельскай вобласці.

В. ГВОЗДЗЕУ,

першы сакратар Гомельскага абкома КПБ

Люстраная роўнядзь азёр і рэк, ізумрудная зеляніна лясоў і лугоў, выразныя квадраты палёў... Гэта наша беларуская зямля.

Але прырода — не толькі маляўнічыя мясціны, якія чаруюць нас сваёй прыгажосцю, не толькі крышталёвая роўнядзь вады і чыстае паветра.

Не сузіраць прыроду, падпарадкоўваючыся яе капризам, а актыўна і мэтанакіравана пераўтвараць і ўпрыгожваць сваю зямлю, ставячы на службу пабудовы камуністычнага грамадства як мага больш багаццяў прыродных кладовак — вось сэнс дзейнасці нашай партыі і савецкага ўрада, вось прызвание ўсіх савецкіх людзей. Гэтага патрабуе намечаная партыя праграма найбольш поўнага задавальнення патрэб нашага сацыялістычнага грамадства, няўхільны пад'ём матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця працоўных. Разам з тым, інтэнсіўнае выкарыстанне прыродных рэсурсаў патрабуе ад нашага грамадства рацыянальных адносін да багаццяў зямлі, і таму меры па захаванню і паляпшэнню навакольнага асяроддзя набываюць асаблівае значэнне.

У нашай краіне неабходнасць аховы прыроднага асяроддзя разглядаецца як праблема выключна грамадская, як важнейшая частка праграмы пабудовы камуністычнага грамадства.

Вось чаму з першых дзён існавання савецкай дзяржавы партыя і ўрад пастараўся і мэтанакіравана ператвараюць у жыццё ідэі У. І. Леніна пра найбольш поўнае выкарыстанне прыродных рэсурсаў у інтарэсах усяго народа. Сведчанне гэтаму — прыяцце важнейшых заканадаўчых актаў аб ахове прыродных рэсурсаў як у першыя гады савецкай улады, так і ў наступныя перыяды. Асабліва шырокую праграму дзеянняў дзяржаўных і грамадскіх арганізацый у справе аховы прыроды даў XXIV з'езд КПСС.

Важнасць эфектыўнага вырашэння праблем захавання і рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў падкрэслена ў дакладзе Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева на XXIV з'ездзе КПСС і ў рашэннях з'езда. «Прымаючы меры для паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу, — гаворыў Л. І. Брэжнеў, — неабходна зрабіць усё, каб ён спалучаўся з гаспадарскімі адносінамі да прыродных рэсурсаў, не служыў крыніцай небяспечнага забруджвання паветра і вады, збыднення зямлі.

Не толькі мы, але і наступныя пакаленні павінны мець магчымасць карыс-

тацца ўсімі дабротамі, якія дае цудоўная прырода нашай Радзімы».

Пастановы IV сесіі Вярхоўнага Савета СССР, ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб узмацненні аховы прыроды і паляпшэнні выкарыстання прыродных рэсурсаў», а таксама адпаведная пастанова ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР узнімаюць гэтыя пытанні на ўзровень вялікай дзяржаўнай важнасці.

Партыйныя, савецкія і гаспадарчыя органы нашай вобласці правільна разумеюць пастаўленыя ў гэтых документах задачы і ўдзяляюць ахове прыроды неаслабную ўвагу. Адбыўся сход абласнога партыйна-гаспадарчага актыву з парадкам дня: «Аб стане аховы і выкарыстанні прыродных рэсурсаў у Гомельскай вобласці». У дакладзе сакратара абкома КПБ т. Ляхава А. С., у шматлікіх выступленнях ішла дзелавая і прынцыповая размова пра тое, што ўжо зроблена ў гэтым напрамку і што яшчэ трэба зрабіць у бліжэйшы час.

Пытанні стану прыроды і выкарыстання прыродных рэсурсаў пастаянна разглядаюцца на сесіях і выканкомах абласнога, раённых і сельскіх Саветаў дэпутатаў працоўных.

Дадатковыя мерапрыемствы, накіраваныя на карэннае паляпшэнне прыродавыкарыстання, распрацаваны ў апошні час прадпрыемствамі, будаўнічымі арганізацыямі, калгасамі і саўгасамі вобласці. Партыйныя, савецкія і сельскагаспадарчыя органы лічаць адной з галоўнейшых сваіх задач выхаванне ў кожнага працаўніка, спецыяліста ці кіраўніка пацучця ашчаднага гаспадарства зямлі. Пры гэтым яны зыходзяць з таго, што бурны рост навукі і тэхнікі робіць асабліва актуальнай праблему адносін паміж чалавекам і прыродай. Размова зараз ідзе пра тое, каб кожны кіраўнік — аграном, інжынер, планавік, эканаміст, гаспадарчы і партыйны работнік — быў узброены «эканамічным светапоглядам», здольнасцю думаць дзяржаўнымі катэгорыямі, уменнем выходзіць за межы вузкай спецыяльнасці і ведамасных інтарэсаў да шырокага бачання ўсіх магчымых вынікаў кожнага кроку сваёй дзейнасці.

Такі кіраўнік не дапусціць нерацыянальнага выкарыстання зямлі ці вады ў вытворчасці, скіду забруджаных адходаў у раку або возера, задумаецца, перш чым сячы зялёныя насаджэнні, а пры выпрацоўцы кар'ераў своечасова прывядзе іх у стан, прыдатны для далейшага выкарыстання, не зацвердзіць праект, калі ў ім не будуць прадугледжаны эфектыўныя меры па ахове прыроды.

Багаты вопыт у гэтых адносінах набылі, напрыклад, у партыйнай арганізацыі і праўленні калгаса «Кастрычнік» Хойніцкага раёна.

[Заканчэнне на 3—4-й стар.]

Копія з'яўляецца афіцыйна
Б С С Р
ІМ. У. І. ЛЕНІНА

АД ДРЫГВЫ— ДА ПАЛЕТКАЎ

Гомельшчына асацыіруецца з Палессем, а, значыць, і з балотамі. Яно і сапраўды так. Балот тут шмат: нізінных — 181,3, пераходных — 8,2, верхавых — 31,4 тыс. га.

Няцяжка заўважыць, што для вобласці характэрны нізінныя балоты. Яны якраз найбольш прыгодныя для меліярацыі і сельскагаспадарчай вытворчасці.

Прыкладна дзве трэці часткі Гомельшчыны складаюць палескія раёны. Тысячагоддзямі накопліваліся тут запасы торфу. Але для мясцовага насельніцтва гэта казачнае багацце было недаступнае. Немагчыма ў літаральным сэнсе слова. Толькі пры савецкай уладзе балоты пачалі ператварацца ва ўрадлівыя палеткі.

Мяняючы аблічча Палесся, чалавек павінен пакінуць частку балот некраннымі. Балоты захоўваюць вільгаць і, надзяляючы ёю паветра, лясы і вадаёмы, азёры і рэкі, вызначаюць у пэўнай ступені кругазварот рэчываў і прыродную раўнавагу, дапамагаюць змагацца з цяжкай хваробай зямлі — эрозіяй глебы.

Нізінныя балоты на Гомельшчыне пераважна альховыя ў спалучэнні з буйной асакой, вятроўнікам, крапівой, шматлікімі відамі казьяльцоў, часцей паўзучымі, сіту. Сустрадаюцца балоты з бярозай, на якіх багата асакі, багнавага разнатраўя, пажарніцы і моху, асабліва сфагнавага і зялёнага.

Сярод балот трапляюцца ўчасткі, дзе вада стаіць на паверхні, утвараючы неглыбокія вадаёмы, у якіх шмат водарасцей — корму для рыбы, птушак, амфібіяў і паўзуноў. Водарасці балот — важ-

ны кампанент натуральных біягеаэназаў. Водныя і балотныя расліны, што тут растуць, маюць лекавыя, кармавыя і тэхнічныя якасці. Шмат дзікарослых ягаднікаў, пераважна чорных парэчак, маліны, журавін, а таксама каліны і рабіны.

Асушэнне балот на Гомельшчыне мае даўнюю гісторыю. Высветлена, што верхавыя і пераходныя балоты пасля асушэння страчаюць сфагнумы, журавіны і расянку, пакрываюцца травяністымі раслінамі і зялёным мохам, а нізінныя і пераўвільготненыя асаковыя, чаротавыя, асакова-касацікавыя і падвеевыя трансфармуюцца ў асакова-злакавыя з сітам, конскім шчаўем і казьяльцамі. Пры сучасным пераўтварэнні балоты набываюць статус культурных ландшафтаў і рэзка павышаюць прадуктыўнасць сельскагаспадарчай вытворчасці.

Яшчэ ў XIX стагоддзі на Гомельшчыне было безліч цяжкадаступных, бязлесных балот: сфагнавых, асакова-трысняговых, чаротавых і багнавых асацыяцый, якія пасля меліярацыі ўступалі месца іншым раслінным згуртаванням. Такія балоты захаваліся ў Прыпяцкім запаведніку і ў некаторых іншых палескіх мясцінах.

Балоты Прыпяцкага запаведніка з'яўляюцца эталонам балот Палесся і ўяўляюць сабой важнейшы элемент запаведнай тэрыторыі. Толькі не пакрытыя лесам балоты займаюць тут 9059 га (каля 15% плошчы).

Відаць, да месца будзе паразважаць і пра значэнне балот у больш шырокім плане.

[Заканчэнне на 11-й стар.]

Фота М. Шарая

Тут за апошнія гады ў сельскагаспадарчы абарот уведзена 123 гектары зямлі, якая раней пуставала. На гэтай зямлі атрымана на 44,6 цэнтнера збожжа з кожнага гектара і на 182 цэнтнеры бульбы, што значна перавышае сярэднія паказчыкі ўраджайнасці па калгасу.

Калгасы «Кастрычнік» і імя Кірава Чырмскага раёна ўвялі ў севазварот 116 гектараў зямлі, якая не выкарыстоўвалася раней. Усе малапрадуктыўныя выпасы ў гэтых гаспадарках ператвораны ў культурныя пашы, што дало магчымасць павялічыць вытворчасць корму і атрымаць сярэднесутачную прыбаўку кожнай галавы маладняку буйной рагатай жывёлы больш як на адзін кілаграм.

Калгас імя Казлова Жлобінскага раёна прывёў у належны парадак і ўключыў у сельгасабарот 60 гектараў выпрацаваных тарфянікаў. Такая ж плошча ачышчана ад каменняў і кустоў. На плошчы 400 гектараў палешаны сенакосы і паша.

Вялікую работу па павышэнню культуры земляробства, ахоўе і інтэнсіўнаму выкарыстанню сельскагаспадарчых угоддзяў праводзяць і ў іншых гаспадарках.

У цэлым па вобласці за чатыры гады дзевятай пяцігодкі сельскай гаспадарцы перададзена звыш 100 тысяч гектараў меліяраваных зямель, на плошчы 40 тысяч гектараў праведзены культуртэхнічныя работы, на значных плошчах палешаны сенакосы і паша. Зроблены немалыя работы па прывядзенню ў належны стан выпрацаваных тарфянікаў і кар'ераў нярудных выкапняў, па аблясенню яроў і пяскоў, па стварэнню полеахоўных лясных палос.

Усю гэтую работу мы справядліва звязваем з дасягненнямі працоўных вобласці ў развіцці эканомікі і культуры, у паляпшэнні ўмоў жыцця і адпачынку працоўных.

Толькі ў мінулым годзе прамысловасць Гомельшчыны дала на 48,1 мільёна рублёў звышпланавай прадукцыі. Гадвы план на росту прадукцыйнасці працы ў прамысловасці выканан на 102,2 працэнта. Самы высокі ўраджай за ўсю гісторыю вобласці вырасталі працаўнікі палёў. У 1974 г. з кожнага гектара сабраны на 26,1 цэнтнера збожжавых. Атрымана 982,1 тысячы тон збожжа, што на 21 працэнт больш, чым у папярэднім годзе.

За поспехі ва Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве ў 1974 г. Гомельская вобласць удастоена пераходнага Чырвонага сцяга ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ, які ва ўрачыстай абстаноўцы на сходзе партыйна-гаспадарчага актыўна ўручыў сакратар ЦК КПБ А. Н. Аксёнаў.

Працаўнікі вобласці далі слова ў завяршальным годзе дзевятай пяцігодкі пажыццёва дасягнуць поспехі. Сацыялістычнымі абавязачальствамі намечана ў 1975 г. забяспечыць атрыманне калгасамі і саўгасамі 27 цэнтнераў збожжавых, у тым ліку каласавых — 29 цэнтнераў, бульбы — 162 цэнтнеры. Валавыя зборы збожжа намечана давесці да 1 мільёна тон.

Каб выканаць намечанае, шмат што робіцца па далейшаму павышэнню ўраджайнасці зямлі і пашы, павышэнню культуры земляробства. Толькі ў гэтым годзе будзе асушана 37 тысяч гектараў зямлі, у тым ліку 25,3 тысячы гектараў закрытым дрэнажом. У калгасах і саў-

гасах запланавана стварыць 79 тысяч гектараў высокапрадуктыўных лугоў і пашы, з іх 14,8 тысячы гектараў будуць арашацца.

Зараз працоўныя вобласці вядуць барацьбу за ажыццяўленне гэтых задач. Робіцца ўсё для таго, каб стрымаць слова, дадзенае Радзіме, пасляхова завяршыць дзевятую пяцігодку і з гонарам сустрэць XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Хочацца сказаць і пра тое, што ў апошні час намячаецца якасна новы падыход да вырашэння праблем аховы прыроды з улікам усебаковых інтарэсаў развіцця грамадскай вытворчасці, інтарэсаў дзяржавы.

Прыкладам такога комплекснага падыходу служыць паляпшэнне пойменных лугоў, а таксама забалочаных участкаў у басейнах рэк Дняпра, Прыпяці, Сожа, Бярэзіны. Размова ідзе пра стварэнне схем комплекснага выкарыстання меліярацыйнага фонду ў вадазборах гэтых рэк.

Спецыялісты-меліяратары з дапамогай праектных інстытутаў распрацоўваюць карты тэхніка-эканамічных абгрунтаваных такіх лугоў і пашы. Яны ўжо гатовы на участках, прылеглых да ракі Бярэзіны і невялікай рэчкі Віць у Хойніцкім раёне. Вядзецца складанне карт па Мазырскому і Акцябрскому раёнах.

У іх прадугледжваецца не толькі правядзенне культуртэхнічных работ на саміх лугах, а і стварэнне мноства сістэм у басейнах рэк з неабходнымі лесна-саджаннямі і дамбамі, якія б агароджвалі пойменныя лугі ад працяглага залівання вадой, рэгулявалі б водны рэжым. Што гэта дае? Перш за ўсё, жывёлагадоўля атрымае значную прыбаўку танага корму. Апроч гэтага, незапланавана змяняцца рачныя берагі. Пойменныя лугі не будуць у значнай ступені залежаць ад капрызай рачной стыхіі. З'явіцца магчымасць весці на іх падсеў траў, уносіць мінеральныя ўгнаенні.

За чатыры гады пяцігодкі ў вобласці такім чынам ужо меліяравана 63 тысячы гектараў балот і забалочанай зямлі. І ўсё ж гэта мала ў параўнанні з тым, што трэба яшчэ зрабіць. Але на шляху стварэння комплексу сельскагаспадарчых сістэм шмат цяжкасцей. Не ўсе яшчэ гаспадарнікі ахвотна ідуць на іх будаўніцтва, палюючыся значных пачатковых затрат, хаця яны хутка акупацца.

Слабую дапамогу мы адчуваем з боку Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР, навукова-даследчых інстытутаў, праектных і меліярацыйных органаў рэспублікі. Гэта справа заслугоўвае ўсеагульнай падтрымкі і большай зацікаўленасці з іх боку.

Сур'ёзныя прэтэнзіі ёсць у нас і да іншых арганізацый і ведамстваў, якія, праводзячы розныя работы, не клапацяцца пра захаванне навакольнага асяроддзя. Як справядліва адзначалася на XIV Пленуме ЦК КПБ, у вобласці маюць месца факты нерацыянальнага выкарыстання зямлі прадпрыемствамі аб'яднання «Беларусьнафта», Мінторфпрама БССР і іншымі.

На тэрыторыі Рэчыцкага, Калінкавіцкага, Светлагорскага і Акцябрскага раёнаў пры выкананні работ па будаўніцтву нафтавых свідравін і розных вадаводаў яны парушаюць асноўныя патрабаванні зямельнага заканадаўства Беларускай ССР аб зняцці ўраджывага пласта глебы і наступнай рэкультывацыі зямлі.

Сістэматычна не выконвае планавыя заданні па прывядзенню ў належны стан адпрацаваных плошчаў торфпрадпрыемства «Беліцкае» Рагачоўскага раёна.

Прадпрыемствы ўпраўлення мясцовай прамысловасці аблвыканкома пры распрацоўцы радовішчаў карысных выкапняў робяць парушэнні ўстаноўленых правіл іх эксплуатацыі. У многіх выпадках распрацоўка кар'ераў для здабычы гліны вядзецца без горнаадводных актаў, праектаў і планаў горных работ. Пры правядзенні ўскрыццельных работ верхні ўраджывы пласт не здымаецца і не выкарыстоўваецца для рэкультывацыйных мэт (Жлобінскі і Рагачоўскі камбінаты будаўнічых матэрыялаў, Хойніцкі прамкамбінат і іншыя).

Партыя і ўрад патрабуюць ад кіраўнікоў гаспадарак, прадпрыемстваў і арганізацый ашчадных адносін да зямлі. «Ахова глебы — гэта справа ўсяго нашага грамадства, — гаварыў на III Усесаюзным з'ездзе калгаснікаў Л. І. Брэжнеў. — Любое пашкоджанне зямлі трэба разглядаць як антыграмадскі ўчынак. Хто пасягае на зямлю, нядабрына адносіцца да яе, не павышае яе ўраджывасці, той падрывае зыходную матэрыяльную аснову дабрабыту народа».

Па тэрыторыі Гомельшчыны працякаюць самыя буйныя суднаходныя рэкі Беларусі. Нашы водныя рэсурсы — гэта, перш за ўсё, вялізныя сховішчы прэснай вады — крыніца для арашэння збожжавых палеткаў і атрымання электрычнай энергіі. Рэкі з'яўляюцца зручнымі і таннымі транспартнымі магістралямі, месцамі адпачынку працоўных. У 1974 г. рачным транспартам было перавезена 953,1 тысячы пасажыраў і 2419,8 тысячы тон народнагаспадарчых грузаў.

Самыя маляўнічыя мясціны на берагах рэк і азёр аддзелены ад санаторыяў, дамы адпачынку, піянерскія лагеры. Далёка за межамі вобласці вядомы такія выдатныя зоны адпачынку працоўных, як «Чонкі», «Клянкі», «Баравая», «Залатыя пяскі» і іншыя.

Прамысловымі прадпрыемствамі і арганізацыямі вобласці прымаюцца меры па выкарыстанню прыродных рэсурсаў і ахоўе вадаёмаў ад забруджвання. З мэтай памяншэння забору пітной вады на тэхналагічныя патрэбы гарвыканкомамі ўстанаўліваюцца ліміты на яе выкарыстанне для прамысловых прадпрыемстваў. Вялікая эканомія вады дасягаецца за кошт укаранення абаротных і паўторных сістэм водазабеспячэння.

Значныя капіталаўкладанні выдзяляюцца на будаўніцтва каналізацыйных сістэм і ачышчальных збудаванняў. Да статкова сказаць, што ў 1971—1974 гг. на гэта было адпушчана па вобласці звыш 30 мільёнаў рублёў. Пабудаваны і ўведзены ў эксплуатацыю збудаванні біялагічнага ачышчэння ў гарадах Гомелі, Рэчыцы, Светлагорску і на 60 прадпрыемствах вобласці. Гэта дазволіла на многа зменшыць скідванне забруджаных сцёкавых вод у нашы рэкі.

Важным фактарам для памяншэння забруджвання вадаёмаў з'яўляецца зніжэнне страт вытворчасці і выдаленне са сцёкавых вод рэчываў, якія ў іх растварыліся. За чатыры гады дзевятай пяцігодкі прадпрыемствамі вобласці ўзята з прамысловых сцёкаў і утылізавана

каштоўны адходаў вытворчасці на два мільёны рублёў.

Прымаюцца меры па аздарэўленню воднага рэжыму азёр. За апошні час праведзена вялікая работа па ахове ад забруджвання атмасфернага паветра. Газіфікавана 442 і падключана да цеплавых сетак 1070 аб'ектаў. Пабудаван адзін участак аб'язной дарогі, якая па-за Гомелем злучыла Мінскі і Рэчыцкі напрамкі.

У вобласці плануецца будаўніцтва буйных комплексаў па вытворчасці прадуктаў жывёлагадоўлі на прамысловай аснове. На іх будзе ўтварацца вялікая колькасць сцёкавых вод і гнявай жывыкі. Праектным арганізацыям і навукова-даследчым інстытутам, а таксама Міністэрству сельскай гаспадаркі БССР неабходна распрацаваць найбольш эфектыўныя сістэмы збору, транспарціроўкі, ачышчэння і выкарыстання сцёкавых вод гэтых комплексаў.

Гомельская вобласць багатая на лясы, пад якімі занята амаль палавіна яе тэрыторыі. Лесаводы шмат папрацавалі над тым, каб павысіць прадуктыўнасць, палепшыць іх стан і прыродны састаў. Вялікія работы робяцца па лесаўзнаўленню. У 1971—1974 гг. пасаджана 33,5 тысячы гектараў лясных культур, і з іх 8,5 тысячы гектараў—на непрадатнай для сельскагаспадарчага карыстання зямлі. Гадавы аб'ём лесаўзнаўленчых работ пераўзыходзіць разліковую лесасеку, якая патрабуе штучнага лесаўзнаўлення, на 2,4 тысячы гектараў. Лясгасамі паспяхова выконваюцца мерапрыемствы па догляду лесанасаджэнняў.

Вакol гарадоў і гарадскіх пасёлкаў для адпачынку працоўных вылучаны зялёныя зоны, якія займаюць каля 180 тысяч гектараў. У мінулым годзе такія зоны створаны вакол Буда-Кашалёва, Жыткавіч, Ельска, а таксама вакол гарадскіх пасёлкаў Лельчыцы, Нароўля, Лоеў, Акцябрскі, Капаткевічы.

Для навядзнення належнага парадку ў арганізацыі адпачынку працоўных і паляпшэння санітарнага стану месцаў масавага адпачынку ў зялёных зонах Гомеля, Мазыры, Светлагорска, Добруша і іншых гарадоў рашэннямі выканкомаў мясцовых Саветаў яны замацаваны за прадпрыемствамі і арганізацыямі. Гэта дазволіла паменшыць пашкоджанне і знішчэнне дрэў, знізіць колькасць лясных пажараў.

Важнае значэнне ў нашы дні набывае прапаганда ведаў аб прыродзе і заканадаўстве пра яе ахову, вывучэнне, абгульненне і распаўсюджанне айчыннага і замежнага вопыту па пытаннях аховы навакольнага асяроддзя. За апошнія гады работнікамі дзяржаўнай службы аховы прыроды, спецыялістамі прадпрыемстваў, калгасаў, саўгасаў і арганізацый абагульнен каштоўны вопыт многіх калектываў, якія дасягнулі добрых вынікаў па ахове прыроды.

Больш увагі стала надавацца правядзенню абласных і раённых навукова-тэхнічных канферэнцый па гэтых пытаннях.

Побач з узмацненнем работы па прапагандзе тэхнічных ведаў надаецца сур'ёзная ўвага паляпшэнню выхаваўчай работы сярод насельніцтва і моладзі. У раёнах, на прамысловых прадпрыемствах і ў навучальных установах працуюць лектарскія групы. Ёсць нямала добрых прыкладаў работы прапагандыстаў. Паспяхова ў гэтых адносінах праводзяць работу лектарскія групы Беларускага навукова-даследчага інстытута лясной гаспадаркі, Мазырскага педагагічнага інстытута, завода «Гомсельмаш» і інш.

Добрым правадніком ведаў аб прыродзе з'яўляецца Гомельскі народны ўніверсітэт аховы прыроды, які мае дзевяць філіялаў. У ім павышаюць свае веды 1500 слухачоў. У Хойніцкім, Добрушскім, Лоеўскім, Петрыкаўскім і Мазырскім раёнах створаны школы па ахове

прыроды, у якіх вучацца кіраўнікі прамысловых прадпрыемстваў і арганізацый, старшыні калгасаў, дырэктары саўгасаў, старшыні і сакратары выканкомаў сельскіх Саветаў дэпутатаў працоўных.

Партыйныя, савецкія, камсамольскія і прафсаюзныя арганізацыі праводзяць вялікую работу па выкананню асноўнай задачы камуністычнага будаўніцтва—павышэнню эфектыўнасці грамадскай вытворчасці. Шмат робіцца па эканоміі сыравіны, матэрыялаў, электраэнергіі, павышэнню культуры вытворчасці. Ажыццяўленне гэтых мерапрыемстваў памянашае патрэбу ў прыродных рэсурсах, прадухіляе забруджванне паверхні зямлі, водных крыніц, атмасфернага паветра і такім чынам служыць справе аховы прыроды.

З кожным годам геологі адкрываюць на тэрыторыі нашай вобласці ўсё новыя і новыя паклады карысных выкапняў. Зямля, дзякуючы настойлівым намаганням савецкіх людзей, паступова раскрывае багацці сваіх кладовак.

Бясконцым струменем уліваецца ў транс'еўрапейскую магістраль «Дружба» палеская нафта. У Мазыры ўступіў у строй вялікі нафтапрацоўчы завод з самай сучаснай сістэмай ачышчэння прамысловых сцёкаў. Пачалося будаўніцтва новага солевакуумнага завода, які будзе перапрацоўваць мясцовыя паклады сыравіны. Хутка пачнуцца распрацоўкі іншых карысных выкапняў. А гэта патрабуе ад партыйных, савецкіх і гаспадарчых работнікаў яшчэ большай адказнасці за лёс навакольнага асяроддзя, за захаванне чароўнай беларускай прыроды.

Ашчадныя адносіны да багаццяў зямлі і рацыянальнае іх выкарыстанне—задача, якая патрабуе ўвагі і намаганняў, выключнай прынцыповасці і настойлівасці ўсіх і кожнага, бо гэта справа вялікай дзяржаўнай важнасці, справа сапраўды ўсенародная.

БЕРАГЧЫ І ПАМНАЖАЦЬ

Адбыўся сход партыйна-гаспадарчага актыву, які разгледзеў стан аховы і выкарыстання прыродных рэсурсаў Гомельскай вобласці. З дакладам выступіў сакратар абкома партыі А. С. Ляхаў.

У рабоце сходу прынялі ўдзел старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў Беларускай ССР па ахове прыроды А. І. Варанцоў, які выступіў з прамовай, член калегіі Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды Я. Д. Мігаль, намеснік старшыні прэзідыума рэспубліканскага савета Беларускага таварыства аховы прыроды С. А. Канстанціновіч і іншыя таварышы. У спрэчках па дакладу выступілі дванаццаць чалавек. Вынікі работы сходу падвёў першы сакратар абкома партыі В. А. Гвоздзеў.

За гады дзевятай пяцігодкі, як адзначыў дакладчык, працаўнікі сельскай гаспадаркі Гомельшчыны атрымалі ад меліярацый 142 тысячы гектараў асушаных зямель. На 32 тысячы гектараў наладжана арашэнне. Адначасова рэкультывавана і перададзена калгасам і саўгасам 7 тысяч выпрацаваных тарфянікаў і кар'ераў.

Павысілася культура земляробства, палепшылася выкарыстанне ўгоддзяў, узнялася іх прадуктыўнасць. Дастаткова скажаць, што летась з гектара псеваў сабрана па 26,1 цэнтнера збожжавых і зернебабовых. Многія калгасы і саўгасы вобласці намалалі па 35—40 цэнтнераў збожжавых.

За апошнія чатыры гады на 40 тысячы гектараў праведзены культуртэхнічныя мерапрыемствы, палепшан стан сенажацей і

пашы, што таксама станоўча адбіваецца на росце сельскагаспадарчай вытворчасці.

Многае зроблена для аховы паветра, рэк, азёр, штучных вадаёмаў ад забруджвання. На 120 прадпрыемствах вобласці ўкаранёна паўторнае і абаротнае водазабеспячэнне, на 60—узведзены эфектыўныя ачышчальныя сістэмы.

Вялікія работы ажыццяўляюцца па лесаўзнаўленню і паляпшэнню пароднага саставу лесанасаджэнняў. У гарадах і іншых населеных пунктах закладваюцца паркі, скверы, сады, добраўпарадкоўваюцца тэрыторыі заводаў, фабрык, арганізацый, школ, іншых навучальных устаноў.

Выступіўшыя ў спрэчках прыводзілі прыклады і аб нядбайных адносінах да выкарыстання прыродных рэсурсаў. Выказваліся прэтэнзіі да мантажных упраўленняў і ПМК меліярацый, якія марудна і не заўсёды якасна выконваюць работы.

Паступаюць скаргі з гаспадарак на Галоўпалессесводбуд, які мала ўзвёў збудаванняў па рэгуліроўцы воднага рэжыму меліярацыйных сістэм; інстытут «Саюзгіпрамеліяводгас» зацягвае складанне праектаў на будаўніцтва Дняпра-Брагінскага, Мартынавіцкага і Мілашэвіцкага вадасховішчаў.

Партыйна-гаспадарчы актыў прапанаваў гаркомам і райкомам КПБ, гаррайвыканкомам палепшыць арганізатарскую работу па забеспячэнню выканання прадпрыемствамі, арганізацыямі, калгасамі і саўгасамі пастановы ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР аб узмацненні аховы прыроды і паляпшэнні выкарыстання прыродных рэсурсаў рэспублікі. Выканкомам абласнога і раённых Саветаў дэпутатаў працоўных рэкамендавана

забяспечыць кантроль за выкарыстаннем зямельных угоддзяў у калгасах, саўгасах, на прадпрыемствах і ў арганізацыях. З гэтай мэтай неабходна сістэматычна абмяркоўваць стан выкарыстання зямель на сесіях Саветаў, пасяджэннях выканкомаў, пастаянных камісій і г. д.

Кіраўнікам гаспадарак, на землях якіх выконваюцца меліярацыйныя работы, неабходна патрабаваць ад будаўнічых меліярацыйных арганізацый якаснага выканання праектаў меліярацыі.

Сход пастанавіў прасіць Міністэрства меліярацыі і воднай гаспадаркі БССР і Галоўпалессэводбуд паскорыць будаўніцтва вадасховішчаў з мэтай забяспячэння рэгулявання воднага рэжыму на меліяраваных землях. Прадпрыемствам міністэрстваў тарфяной, мясцовай прамысловасці, будаўнічых матэрыялаў, будаўніцтва і эксплуатацыі аўтамабільных дарог БССР, аб'яднанню «Беларусьнафта» прапанавана забяспечыць у 1975 годзе выкананне заданняў па рэкультывацыі і перадачы выбыўшых з эксплуатацыі зямель былым землекарыстальнікам.

Гомельскаму гарвыканкому рэкамендавана ў 1975 годзе падключыць групу прамысловых прадпрыемстваў паўночнага раёна горада да Клянкоўскага рацнога водазабору, пачаць будаўніцтва галоўнай каналізацыйнай станцыі, вырашыць пытанне аб расшырэнні агульнагарадскіх ачышчальных збудаванняў, ажыццявіць у 1975—1976 гадах будаўніцтва каналізацыі

зоны адпачынку «Чонкі» з падключэннем яе да агульнагарадскіх ачышчальных збудаванняў.

Мазырскіму гарвыканкому ў 1975 годзе прапанавана забяспечыць будаўніцтва каналізацыйных калектараў і галоўнай помпавай станцыі для падачы сцёкавай вады ў гарадах Мазыр і Калінкавічы на збудаванні біялагічнага ачышчэння Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода.

Кіраўніцтва аб'яднання «Беларусьнафта» і Светлагорскага завода штучнага валакна неабходна ажыццявіць сёлета будаўніцтва сістэмы запампоўвання сцёкавай вады ў нафтаносныя пласты з мэтай падтрымання пластавага ціску.

Кіраўнікам трэстаў «Нарыхтоўжывёлаадкорм» і малочна-гараднічных саўгасаў прапанавана прыняць неадкладныя меры да спынення скідвання сцёку са спіртзаводаў, якія знаходзяцца ў саўгасах «Кармянскі», «Пірэвічы», «1 Мая», «Сігнал», «Дабрынь». Кіраўнікам Светлагорскага завода штучнага валакна і Гомельскага хімічнага завода рэкамендуецца ажыццявіць эфектыўнае ачышчэнне газавых адходаў, абласному аўтатранс-партнаму ўпраўленню — прыняць меры да памяншэння зага-заванасці паветра выхляпнымі газамі аўтамашын.

Абласному ўпраўленню лясной гаспадаркі рэкамендавана забяспечыць выкананне мерапрыемстваў комплекснага вядзення лясной і паляўнічай гаспадаркі, барацьбы з браканьерствам і парушэннямі парадку выкарыстання прадукцыі палявання, а таксама паляпшэння дзейнасці Прыпяцкага запаведніка.

Па прыродных умовах Гомельская вобласць дзеліцца на дзве асноўныя часткі: левабярэжная-Дняпроўска-Прысожскую і правабярэжная - Дняпроўска - Прыбужскую. Першая характарызуецца павышаным рэльефам, другая ўяўляе сабой моцна забалочаную тэрыторыю з раной Прыпяццю ў нізіне.

Доўгі час лічылася, што Гомельшчына ў сэнсе карысных выкапняў бесперспектыўная. Геалагічныя даследаванні, праведзеныя пасля вайны, абверглі гэтае сцвярдзенне.

НАФТА І ГАЗ

Ніхто не думаў, што на Палессі ёсць такая каштоўная сыравіна, як нафта. Першая радасная вестка — 1953 год: у Беларусі знойдзена нафта, са свідравіны каля Ельска з глыбіні 2444 метры ўдарыў струмень масляністай вадкасці — нафта біла фантамам. А 20 жніўня 1964 года прыйшла сапраўдная перамога. Каля Рэчыцы 8-я свідравіна дала першую прамысловую нафту. Неўзабаве на базе Рэчыцкага і Асташкавіцкага радовішчаў было створана аб'яднанне «Беларусьнафта».

На сённяшні дзень у вобласці адкрыта 11 нафтавых радовішчаў. Чатыры з іх — у прамысловай распрацоўцы, астатнія — у пробнай.

Здабычы беларускай нафты спрыяюць развіццю сеткі дарог, насяўнасць паблізу аб'ектаў энергетыкі і нафтаправода «Дружба». Дарэчы, Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод пры асваенні вытворчых магутнасцей будзе працаваць на мясцовай сыравіне.

КАМЕННАЯ І КАЛІЙНАЯ СОЛЬ

Упершыню паклады калійнай солі ў рэспубліцы былі знойдзены ў 1941 годзе каля в. Давыдаўка Калінкавіцкага раёна.

Дадатковыя даследаванні сведчылі: селянінскія тоўшчы залягаюць на большай частцы Гомельшчыны. Магутнасць тоўшчаў месцамі дасягае 2—3 кіламетраў, а праслойкі солі ў іх — 40—50 метраў. Прамысловыя запасы каменнай солі складаюць мільярды тон.

Буйныя паклады каменнай солі адкрыты ў раёне Мазыра. Цяпер тут узводзіцца завод па вытворчасці солі «Экстра».

Соль будзе здабывацца метадам падземнага вышчалочвання з паслядоўнай апрацоўкай атрыманых расолаў. Прамысловыя запасы мазырскіх пакладаў каля мільярда тон.

Калійная соль сустракаецца ў каменнай тоўшчы. Ад яе ў многім залежаць поспехі сельскай гаспадаркі.

Нядаўна адкрыты Петрыкаўскія паклады калійнай солі. Яны вельмі перспектыўныя. Асабліва, калі ўлічыць, што транспартным шляхам у дадзеным выпадку будзе служыць Прыпяць.

ШКЛЯНЫЯ І ФАРМОВАЧНЫЯ ПЯСКИ

На Гомельшчыне ёсць разнастайныя пяскі: шкляныя, фармовачныя, будаўнічыя...

На правым беразе Дняпра ля в. Ісакавічы знаходзяцца Лоеўскія паклады шкляных пяскоў. Пясак вельмі каштоўны, першы гатунак ідзе на выраб спецыяльных відаў мастацкага шкла. Другі гатунак выкарыстоўваецца ў якасці фармовачнага пяску. Але запасы першага гатунку невялікія, таму каштоўны пясок прыходзіцца завозіць з Украіны.

У 1959 годзе ў Добрушскім раёне разведаны паклады шкляных і фармовачных пяскоў. Там жа здадзена ў эксплуатацыю 1-я чарга абагачальнай фабрыкі кар'ера «Леніна» магутнасцю 350 тыс. тон у год.

ГЛІНА

І на гліну вобласць таксама не бедная. Найбольш багатая на яе Рэчыцкі і Жыткавіцкі раёны — белая (каалінавая) і керамічная (тугаплаўкая). Радовішчы

тугаплаўкай гліны ёсць і каля Лоева. На яе аснове працуюць буйнейшы ў рэспубліцы Рэчыцкі керамічна-трубны завод.

У вобласці паўсюдна сустракаецца гліна, прыгодная для вырабу цэглы. Толькі Гомельскім вытворчым аб'яднаннем будаўнічых матэрыялаў у 1974 годзе было зроблена 74 млн. штук цэглы.

На базе мясцовай сыравіны працуюць 45 цагельных заводаў, якія штогод вырабляюць прыкладна 200 млн. цаглін.

ПАДЗЕМНЫЯ ВОДЫ

Падземныя прэсныя воды адрозніваюцца ад паверхневых празрыстасцю і чысцінёй. Вядомы рускі геолог А. Карпінскі назваў іх самым каштоўным выкапнем. Сапраўды, цяжка знайсці другі прыродны прадукт, які б так трывала ўвайшоў у быт і жыццё чалавека.

Без вады не можа развівацца сучасная прамысловасць. Прэзная вада шырока выкарыстоўваецца для забяспячэння гарадоў і на іншыя патрэбы.

Вада — натуральны прадукт, які практычна нельга замяніць. У вобласці адкрыты значныя запасы мінеральных вод, якія могуць быць выкарыстаны пры лячэнні страўнікава-кішачных захворванняў.

З свідравін, прабітых каля Ельска і Нароўлі, цякуць серавадародныя ёд-бромныя воды. Па ўтрыманню хімічных кампанентаў яны не ўступаюць лячэбным водам курорта Мацэста. Лячэбныя воды знойдзены каля Рагачова.

На Гомельшчыне ёсць шмат іншых каштоўных прыродных рэсурсаў: паклады мелу на рацэ Сож, охры — ля Лоева, у Калінкавіцкім раёне — фасфарыт, у Добрушскім і Веткаўскім — торфавініт, які па хімічнаму саставу з'яўляецца фосфарна-железнай соллю, ля Жыткавіч узводзіцца завод па здабычы і апрацоўцы граніту і г. д.

Гомельшчына — сапраўдная кладоўка прыродных рэсурсаў. Пры гаспадарскім выкарыстанні іх хопіць для многіх пакаленняў.

І. ГАЛУБІНСКІ,
начальнік Гомельскай абласной інспекцыі па ахове прыроды

Чорны бусел у палёце.

Фота М. Шарая

ЖЫВЁЛЬНЫ СВЕТ

Лясы і палі, берагі вадаёмаў і балот Гомельскай вобласці насяляе звыш 180 відаў птушак і 60 відаў млекакормячых.

З птушак, жыццё якіх звязана з вадой, жывуць такія прадстаўнікі сямейства качак, як крыжанка, чырок траскунок і чырок свістунок. Значна радзей сустракаюцца шэрыя качкі і шыраканоскі, і зусім рэдка — гогаль і хахлатая чэрнець.

Звычайныя на тэрыторыі вобласці чорная, рачная, малая і белакрылая крачка, крыху радзей можна сустрэць іх бліжэйшых суродзічаў — малую і звычайную чаек. У вясенні час на азёрах і старыцах рэк, вечарам ці на світанні можна пачуць дзіўныя гукі: «бу-у-у, бу-у-у». Гэта вадзяны бугай спявае сваю вясновую песню.

Часта ў тых месцах, дзе жыве бугай, можна ўбачыць і іншых прадстаўнікоў атрада галянстых — малага бугая і шэрую чаплю.

Яшчэ ў дарэвалюцыйныя часы на Палессі можна было спаткаць колпіцу і каравайку. Ёсць яны і цяпер. Звычайныя на Гомельшчыне і белыя буслы. А вось пра тое, што ў нас да гэтага часу жы-

вуць, як звычайныя птушкі, чорныя буслы, ведаюць, мабыць, не ўсе. Шкада, што месц, дзе могуць жыць чорныя буслы, застаецца ўсё менш і менш, і гэты цікавы від птушак Беларусі знаходзіцца пад пагрозай знікнення.

Вясна — пара абуджэння прыроды ад зімовага сну, пара гнездавання птушак. Птушыны гоман зліваецца ў незвычайную сімфонію. Якому паляўнічаму не даводзілася ў час такавання чуць песні цецэрукоў! Цецэруковая песня льецца бясконцай трэллю, і каленцы яе падобны адно на адно, як дзве кроплі вады. І толькі час ад часу паміж дзвюма песнямі можна пачуць «Чуф-ф-фы». Гэта цецэрук папярэджвае сваіх сапернікаў.

Цецэруковая песня! Здаецца, вас ад такавішча аддзяляе якая-небудзь сотня-другая метраў, але часам вы пройдзеце два, тры і больш кіламетраў, пакуль знойдзеце такавішча.

Амаль на працягу ўсяго дня на балотах можна чуць працяглыя гучныя крыкі: кур-лы, кур-лы. Гэта спявае жораў.

Калі з'яўляюцца першыя лясныя праталіны і пачынае цячы кляновы сок, у са-

мых глухіх лясных закрутках, калі да світання яшчэ далёка, можна пачуць гукі, якія нагадваюць то скрып дрэва, то звон і ляска мянташкі, якой востраць касу. Не бянтэжцеся! Гэта лясны прыгажун — глушэц кліча сяброўку.

Не паспеюць яшчэ распявацца цецэрукі і глушцы, як прасторы палёў і лясоў абуджаюцца крыкамі пералётных птушак. Тут і бясконцы гогат гусей, і нецярплівае шчабятанне пеўчых птушак, і шматгалосы качыны дыялект.

На палях, дзе яшчэ засталіся астраўкі лесу або зараснікі бур'яну, часам можна прыкмеціць чародку шэрых курапатак. Самкі гэтых цікавых і карысных птушак нясуць яек і выводзяць птушанят больш, чым іншыя птушкі нашай фауны. Нягледзячы на гэта, курапаткі ўсё радзей і радзей сустракаюцца на нашых палях. Прычына — уборка збожжа, ужыванне некаторых ядахімікатаў і паступовае знікненне месц, прыдатных для жыцця курапатак. Не ў лепшым становішчы і драчы, без голасы якіх немагчыма ўявіць сабе нашы палеткі, асабліва вечарам і ўначы. А захаваць гэтых карысных птушак, павялічыць іх колькасць, не наносячы шкоды сельскай гаспадарцы, не так ужо і цяжка.

Старажылы Палесся расказваюць пра драфу, гордую постаць якой можна было ўбачыць яшчэ трыццаць-сорак гадоў таму назад і якая зараз амаль знікла.

Яшчэ зусім нядаўна над лясамі і палямі, часам, без адзінага ўзмаху крылаў лунаў беркут.

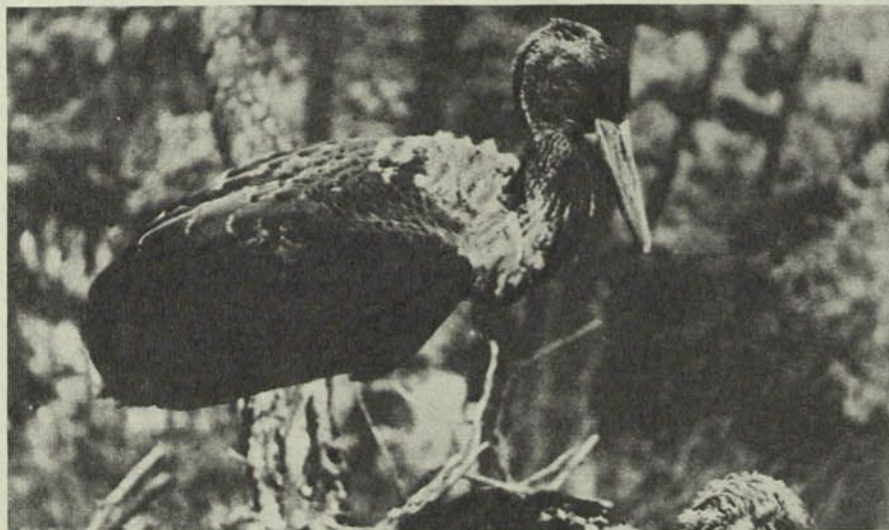
Дзе-нідзе можна пачуць і пра другую магутную драпежную птушку — арлана-белахвоста, які таксама ў нас на гняздоўі не сустракаецца.

Шмат на тэрыторыі вобласці каноюкоў, ястрабаў-цецэравятнікаў і перапялятынікаў.

Над палямі даволі часта можна бачыць невялікую драпежную птушку, якая вісіць у паветры на адным месцы і часта-часта, як ластаўка, махае крыламі. Гэта вораг мышападобных грызуноў — пусталяга. З сокалаў на тэрыторыі вобласці, акрамя пусталягі, сустракаюцца сокал-каршачок, дзёрбнік і самы вялікі прадстаўнік сямейства сакаліных — сапан.

Малады чорны бусел на гнязде.

Фота Г. Валашыненкі

Асаед і змеяд на Гомельшчыне сустракаюцца часцей, чым на астатняй тэрыторыі Беларусі.

З начных драпежных птушак найбольш распаўсюджанымі з'яўляюцца шэрая няясыць, вушастая і балотная совы, дамавы сыч. Дзе-нідзе захаваўся і самы буйны прадстаўнік начных драпежнікаў — філін.

Гадоў пятнаццаць назад яшчэ мала хто чуў пра жыхарку поўдня — кольчатую галубку, а зараз гэтыя цікавыя птушкі з чорнымі колцамі вакол шыі з'яўляюцца звычайнымі спадарожнікамі культурнага ландшафтаў. Зусім нядаўна выяўлена гняздоўе куліка-сарокі. Амаль разам з куліком-сарокай было знойдзена і гняздоўе стэпавай ціркушкі.

Млекакормячых на тэрыторыі вобласці каля 60 відаў.

Да сарака працэнтаў млекакормячых — прадстаўнікі атрада грызуноў. Самымі карыснымі з'яўляюцца бабры. З-за каштоўнага футра яшчэ да рэвалюцыі бабры на тэрыторыі вобласці былі знішчаны. А ў пяцідзiesiąтых гадах, дзякуючы рэакліматызацыі, бабры зноў з'явіліся на Гомельшчыне. Цяпер іх можна ўбачыць і на вялікіх рэках, і на ціхіх лясных азёрах, і нават на меліярацыйных канавах.

На Гомельшчыне вельмі спрыяльныя прыродныя ўмовы і для андарты, якая жыве з бабрамі ў добрасуседскіх адносінах.

Вавёркі, за іх вясёлы і дружалюбны характар, аднолькава сімпатычныя і малым і дарослым. На Гомельшчыне яны жывуць не толькі ў сасновых барах і ельніках, але і ў чарналессі.

Гадоў трынаццаць таму назад пра ласёў на Гомельшчыне гаварылі як пра экзатычную жывёліну. Цяпер гордую постаць гэтага жыхара нашых лясоў ведае кожны.

А вось дзікоў, хоць і шмат, убачыць надараецца нячаста — вельмі яны асцярожныя.

У апошнія гады колькасць казуль на тэрыторыі вобласці значна павялічылася, і іх няцяжка сустрэць у лесе. Казулі вельмі адчувальныя да змянення ўмоў навакольнага асяроддзя. У снежных зімы гэтым грацыёзным жывёлінам патрэбны інтэнсіўная падкормка і поўны спакой.

Самай цікавай насякомаеднай жывёлінай з'яўляецца вожык. Гэтага звярка ў месячную ноч можна ўбачыць на лясных палянах і на палатках, дзе яшчэ застаўся бур'ян.

Заяц-русак — звычайны і шырока распаўсюджаны звярок, але колькасць русакоў памяншаецца з кожным годам. Прычына — знікненне спрыяльных умоў. Шмат русакоў гине ў час уборкі.

Разнастайны на тэрыторыі вобласці свет драпежных млекакормячых. Самым небяспечным для паляўнічай і сельскай гаспадаркі драпежнікам з'яўляецца воўк. Там, дзе ваўкі жывуць пастаянна, казулі — вельмі рэдкія жывёлы, колькасць ласёў не перавышае 3—4 асобін на 1000 гектараў лесу, у той час як там, дзе ваўкоў няма, колькасць ласёў і казуль дасягае 15—20 асобін. Нягледзячы на тое, што кожны год знішчаецца каля 100—150 драпежнікаў, іх колькасць змяншаецца вельмі павольна.

Янотападобны сабака — наш гасць з Далёкага Усходу і надзвычай няўдзячны

госць. Ён знішчае птушыныя гнёзды і нялётных птушак. А пазбавіцца ад яго не так проста. Янотападобны сабакі вельмі асцярожныя і часам могуць перахітрыць сваіх галоўных ворагаў — паляўнічых сабак.

Амерыканская норка, пасяліўшыся побач з еўрапейскай, пачала гаспадарыць у яе «доме» і праганяць з абжытага кутка.

Рэдкім драпежнікам на тэрыторыі вобласці стала рысь. Амаль не сустракаецца каменная куніца.

Нешматлікія віды ў нашым краі — барсук і выдра. А вось лясных куніц, лісіц, чорных тхароў, гарнастаяў і ласак шмат.

Каб захаваць і павялічыць жывёльны свет нашага краю, патрэбны разумны падыход да правядзення работ па змяненню ландшафтаў і карпатлівая праца па яго ўзнаўленню і ахове.

А. САМУСЕУ,
старшы інжынер-паляўніцтвазнаўца
ўпраўлення ляснай гаспадаркі
Гомельскага аблвыканкома

Малады філін.

Фота І. Белавуса

Казуля.

Фота І. Ламановіча

ПРЫРОДНЫЯ РЭСУРСЫ І ГАСПАДАРЛІВАСЦЬ КІРАЎНІКА

У. МІЦКЕВІЧ,
першы сакратар Жыткавіцкага
райкома КП Беларусі

Вырашэнне любой народнагаспадарчай задачы залежыць, як вядома, ад эканамічнай мэтазгоднасці. Але, калі гутарка ідзе аб прыродзе, выкарыстанні яе рэсурсаў, паняцце эканамічнай мэтазгоднасці мае патрэбу яшчэ ў адным азначэнні: аб'ектыўная эканамічная мэтазгоднасць.

У ацэнцы гэтай аб'ектыўнай эканамічнай мэтазгоднасці рашаючая роля належыць кіраўніку. Таму ў партыйных і гаспадарчых органах Жыткавіцкага раёна ёсць такое правіла: кожны кіраўнік — аграром, інжынер, эканаміст, партыйны работнік — павінен быць узброены эканамічнымі ведамі, кожны павінен умець выходзіць за рамкі ведамасных інтэрэсаў да шырокага разумення вынікаў кожнага кроку сваёй дзейнасці. Такі напрамак вучобы кадрў у нашым раёне вызначыла пастанова ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР аб умацненні аховы прыроды і паляпшэнні выкарыстання прыродных рэсурсаў у рэспубліцы.

Змяненне адносін да навакольнага асяроддзя, да зямлі, да ўсёй прыроды цяпер можна заўважыць ва ўсіх кіраўнікоў. Але найбольш яскрава яго прадэманстравалі адміністрацыйныя органы торфапрадпрыемства «Чырвонае» і будаўніча-монтажнага ўпраўлення № 8.

Пасёлак Чырвонае, дзе размяшчаюцца гэтыя арганізацыі, на працягу шэрагу гадоў забруджваў сцёкавай вадой і рознымі адходамі вытворчасці навакольнага вадаёма, паветра. Цяпер тут ажыццёўлены эфектыўныя меры па аздаравленню навакольнага асяроддзя. На комінах кацельні ўстаноўлены дымаачышчальныя прыстасаванні, уведзена ў эксплуатацыю каналізацыйная сістэма, помпавая станцыя, палі фільтрацыі, пасаджан парк.

Так складваецца справа і ў іншых населеных пунктах раёна. Прадпрыемствы і арганізацыі за апошні час ажыццявілі шэраг мерапрыемстваў па спыненню забруджвання вадаёмаў і паветра. На Жыткавіцкім маслазаводзе, напрыклад, укаранёна паўторнае водазабеспячэнне, што дало эканомію свежай вады звыш 47 тысяч кубаметраў у год. Каля 40 працэнтаў кацельняў у раёне пераведзена на вадкае паліва.

Вялікія работы ажыццяўляюцца па аднаўленню лясоў і павышэнню прадуктыўнасці лясных насаджэнняў. За 1971—1974 гады пасаджана 1670 гектараў лесу. Значна павялічаны аб'ёмы высечак догляду. Сур'ёзная ўвага надаецца санітарнаму стану і супрацьпажарнай ахове лясоў. Павышэнне кормнасці паляўнічых угоддзяў і эфектыўнасць біятэхнічных мерапрыемстваў дазволілі павялічыць у лясках колькасць дзікіх звяроў і птушак.

У апошнія гады прыкметна пашыраюцца плошчы зялёных насаджэнняў у населеных пунктах. Тут закладваюцца новыя паркі, скверы, сады, добраўпарадкоўваюцца тэрыторыі прадпрыем-

стваў, арганізацый, школ, сядзіб калгасаў і саўгасаў.

Наш раён валодае значным зямельным фондам. Толькі за калгасамі і саўгасамі замацавана каля 108 тысяч гектараў угоддзяў. Клопат аб ахове зямлі, павышэнні яе ўрадлівасці — абавязковая ўмова далейшага ўздыму сельскагаспадарчай вытворчасці, павелічэння выхаду прадуктаў харчавання для насельніцтва і сыравіны для прамысловасці.

Ажыццяўляючы праграму партыі і ўрада па павышэнню эфектыўнасці сельскагаспадарчай вытворчасці, калгасы і саўгасы абапіраюцца на дасягненні навукі і перадавой практыкі і ўжо многае зрабілі для паляпшэння стану і выкарыстання зямельных угоддзяў, павышэння культуры земляробства. За чатыры гады пяцігодкі правапавана 26,6 тысячы гектараў кіслых глеб. Зямельны фонд калгасаў і саўгасаў налічвае 22,3 тысячы гектараў меліяраваных зямель, 8,9 тысячы гектараў кармавых угоддзяў кармавага паляпшэння.

На тэрыторыі раёна ў шырокіх маштабах ажыццяўляюцца меліярацыйныя работы. За чатыры гады пяцігодкі асушана больш як 6 тысяч гектараў балот і забалочаных зямель. З іх перабудавана закрытым дрэнажом 3380 гектараў, праведзена культура тэхнічных работ на землях, якія не патрабуюць асушэння, на плошчы 4,3 тысячы гектараў, створана 10,9 тысячы гектараў высокапрадуктыўных лугоў, арашаецца 1692 гектары пашы.

Шырокае распаўсюджванне ў раёне атрымаў патрыятычны пачын земляробаў Добрушкага раёна па асваенню закінутых зямель і рацыянальнаму выкарыстанню сельскагаспадарчых угоддзяў. Усё гэта дапамагло нам дабіцца нядрэнных вынікаў у сельскай гаспадарцы.

Багаты і разнастайны ў відавых адносінах жывёльны свет нашага раёна. Тут жывуць прадстаўнікі старажытнай фауны — ласі, глушцы.

Наша багацце і гонар — рачныя бабыры. У паслярэвалюцыйныя гады толькі некалькі пасяленняў іх выявілі вучоныя ў самых глухих кутках Палесся. Цяпер жа на рэках і азёрах нашага краю жыве самая буйная папуляцыя ў рэспубліцы гэтых каштоўных звяроў.

Раён валодае буйнымі запасамі водна-балотнай дзічыны. Шматгадовыя намаганні грамадскіх арганізацый і ўсіх працаўнікоў раёна па захаванню і аднаўленню запасаў карысных дзікіх жывёл і птушак, па ўзбагачэнню мясцовай фауны новымі відамі прынеслі немалы поспех. Цяпер на тэрыторыі раёна дастаткова колькасць звяроў і птушак, што поўнасцю задавальняе патрэбы паляўнічых у аб'ектах палявання. Пры гэтым дзяржава атрымлівае значную колькасць мяса дзічыны, пушніны і іншай прадукцыі паляўнічай гаспадаркі.

Аднак стала відавочна, што паляўнічагаспадарчыя арганізацыі многіх пытанняў, звязаных з аховай і памнажэннем дзікіх звяроў і птушак, самастойна вырашыць не могуць. Справа ў наступным. Амаль на працягу ўсяго года, не гавора-

чы пра вясну і лета, у лясках, на палатках і вадаёмах бываюць людзі. Часта яны ходзяць з сабакамі, якія, як правіла, не пакідаюць некранутымі гнёздаў перапёлка, курапатак, глушцоў і інш. Фактар пастаяннага палохання дзікіх жывёл і птушак, асабліва маладняку — вялікае нервовае перананпружанне. Яно ў сваю чаргу выклікае фізіялагічныя расстройствы ў арганізмах, прычым настолькі сур'ёзныя, што звяры і птушкі становяцца бясплоднымі або гінуць. Праведзеныя вучонымі доследы сведчаць, што пры двух-, трохразовым штодзённым палоханні вывадка цецерукоў на працягу тыдня ад вывадка нічога не застаецца.

Ёсць у нас такія людзі, якія ўсе беды фауны зводзяць да аднаго, — маўляў, вінаваты паляўнічыя, браканьеры. Правільна, браканьеры прычыняюць вялікую шкоду фауне. Але навукай даказана, што ў наш час на фауну значна больш шкоднае ўздзеянне аказвае фактар трывогі і некаторыя тэхналагічныя працэсы сельскагаспадарчай вытворчасці.

Вельмі часта звярам і птушкам прычыняюць шкоду ядахімікаты, якія выкарыстоўваюцца з мэтай барацьбы з пустазеллем і хваробамі сельскагаспадарчых, а таксама лясных культур. Не выпадкова, што цяпер усё часцей і часцей зьявляецца ўвага на неабходнасць выкарыстання біялагічных сродкаў барацьбы са шкоднікамі і хваробамі раслін. А сярод біялагічных «барацьбітоў» са шкоднікамі ёсць такія, што адначасова з'яўляюцца і ўпрыгожаннем нашай прыроды, служаць аб'ектамі палявання. Гэта, напрыклад, шэрая курапатка, перапёлка і іншыя. Ахова гэтых птушак, стварэнне спрыяльных умоў для іх жыцця і размнажэння — прамы абавязак не толькі прадстаўнікоў аховы прыроды, але і абавязак кожнага гаспадарніка.

Гіне дзічына ў час работы сельгасмашын і механізмаў. Страты палывай і луговой дзічыны наглядаюцца пры ўборцы збожжавых і бабовых культур, а таксама траў.

Навукай устаноўлена, што страты палывай і луговой дзічыны ў выніку няправільнага выкарыстання ядахімікатаў, у выніку фактараў трывогі і нервовага перананпружання, а таксама прымянення механізмаў, якія не маюць прыстасаванняў для адпалохвання звяроў і птушак, у некалькі разоў перавышаюць колькасць, што здабываюць усе паляўнічыя за поўны сезон палявання.

Прадуктыўнасць зямлі складаецца не толькі з таго, што ў вырошчванне ўраджаю ўкладзены праца і сродкі чалавека па прамому прызначэнню. У яе, гэту прадуктыўнасць, уваходзіць і тое, што аддаецца зямлі і прыродзе ўскосным шляхам, гэта значыць у выніку выканання прыродаахоўных мерапрыемстваў.

Прыроднымі рэсурсамі распараджаюцца людзі — кіраўнікі і спецыялісты гаспадарак, прадпрыемстваў, і Жыткавіцкі райком КПБ імкнецца развіваць у іх умненне вырашаць гаспадарчыя задачы з шырокай перспектывай, з камуністычнай гаспадарлівасцю.

АХОЎВАЕМЫЯ ТЭРЫТОРЫІ

І. РАДЗІЕНАУ,

старшы інжынер Гомельскай абласной інспекцыі Дзяржкамтэта СМ БССР па ахове прыроды

Значэнне ахоўваемых тэрыторый — запаведнікаў, паляўнічых заказнікаў, запаведна-паляўнічых і прыпісных паляўнічых гаспадарак цяжка пераацэніць. Яны адыгрываюць вялікую ролю ў распрацоўцы навуковых асноў прыродакарыстання і аховы флоры і фауны.

На Гомельшчыне ахоўваемыя тэрыторыі пачалі стварацца ў пасляваенныя гады. З мэтай захавання і ўзнаўлення пасяленняў рачных баброў пастановай Савета Міністраў БССР першым быў створаны Чачэрскі дзяржаўны бабровы заказнік. Крыху раней рачныя бабры былі ўзяты пад ахову дзяржавы на ўсёй тэрыторыі рэспублікі. Дзякуючы ажыццяўленню гэтага мерапрыемства бабры зноў рассяліліся па ўсіх вадаёмах вобласці. За пяцігоддзе (1961—1965 гг.) «Заацэнтр» адлавіў і вывез у РСФСР для рассялення звыш дзвюх тысяч звяроў. З 1964 года дазволена ліцэнзійны промысел баброў. З таго часу па 1974 год уключна здабыта і здадзена дзяржаве 5300 шкурак і 620 кілаграмаў бабровага струменю на суму 335,2 тысячы рублёў па нарыхтоўчых цэнах.

Адначасова вырашаліся пытанні ўзнаўлення і іншых відаў каштоўных дзікіх жывёл. З гэтай мэтай рашэннямі выкананым абласнога Савета дэпутатаў працоўных ствараліся дзяржаўныя паляўнічыя заказнікі мясцовага (абласнога) значэння. Да 1968 года іх было створана 16 на плошчы 154,3 тысячы гектараў. А 10 сакавіка 1960 года пастановай Савета Міністраў БССР быў створаны Чачэрскі дзяржаўны паляўнічы заказнік. Гэтай жа пастановай частка тэрыторыі Жыткавіцкага раёна была ўключана ў састаў Ленінскага дзяржаўнага паляўнічага заказніка Мінскай вобласці.

Асабліва вялікая работа па стварэнню ахоўных тэрыторый у вобласці была выканана ў перыяд з верасня 1968 па красавік 1970 года.

З ахоўваемых тэрыторый перш за ўсё трэба назваць Прыпяцкі дзяржаўны ландшафтна-гідралагічны запаведнік. Ён створан у адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў БССР з мэтай захавання ў натуральным стане унікальнага для Беларускага Палесся ландшафту і вывучэння на яго базе змяненняў у прыродзе, звязаных з асушэннем Палескай нізіны. Заказнік знаходзіцца ў падначаленні Міністэрства лясной гаспадаркі БССР, мае штат навуковых супрацоўнікаў і ахоўваецца дзяржаўнай лясной службай.

У Чачэрскім і Кармянскім раёнах

на плошчы 82 тысячы гектараў раскінуўся Чачэрскі дзяржаўны паляўнічы заказнік. Другі дзяржаўны паляўнічы заказнік — Ленінскі займае частку тэрыторыі Жыткавіцкага раёна. Яго плошча 35,2 тысячы гектараў. Абодва заказнікі знаходзяцца ў падначаленні Міністэрства лясной гаспадаркі БССР і ахоўваюцца штатнай егерскай службай. Створаны з мэтай ўзнаўлення дзікіх жывёл. Яны існуюць з 1960 года. Пастановай Савета Міністраў БССР тэрмін дзеяння заказнікаў прадоўжан да 1980 года.

На тэрыторыі вобласці ёсць шэсць дзяржаўных паляўнічых заказнікаў мясцовага значэння. Іх плошча 217,2 тысячы гектараў. Створаны па рашэнню выканкома абласнога Савета дэпутатаў працоўных усё з той жа мэтай — ўзнаўлення дзікіх звяроў. Пяць з іх дзейнічаюць з красавіка 1970 года: Волаўскі — на тэрыторыях Скараднянскага і Волаўскага сельсаветаў Ельскага раёна; Беразньцкі — на тэрыторыях Круковіцкага і Савіцкага сельсаветаў Калінкавіцкага раёна; Юровіцкі — на тэрыторыях Бярозаўскага, Крышыцкага і Юровіцкага сельсаветаў Калінкавіцкага раёна; Букчанскі — на тэрыторыях Глушкавіцкага, Букчанскага, Дзяржынскага і Тонжскага сельсаветаў і Замошскі — на тэрыторыях Замошскага і Астражанскага сельсаветаў Лельчыцкага раёна. Плошча кожнага заказніка ад 35 да 79 тысяч гектараў.

З мая 1974 года дзейнічае Іскраўскі дзяржаўны паляўнічы заказнік на тэрыторыі Светлагорскага раёна. Плошча яго 7,2 тысячы гектараў.

Ёсць пяць закрытых для палявання зон. Яны размяшчаюцца вакол Гомеля, Калінкавіч, Мазыра, Рэчыцы і Светлагорска. Займаюць 114,3 тысячы гектараў. Гэтыя зоны створаны па рашэнню выканкома абласнога Савета дэпутатаў працоўных з мэтай паляпшэння ўмоў адпачынку працоўных і захавання дзікіх жывёл і птушак. Дзейнічаюць ужо шосты год.

Мясцовыя заказнікі і закрытыя для палявання зоны перададзены ў падначаленне ўпраўлення лясной гаспадаркі аблвыканкома і ахоўваюцца дзяржаўнай лясной службай.

Шэсць дзяржаўных лесапаляўнічых гаспадарак займаюць 332,3 тысячы гектараў. Гаспадаркі створаны згодна з рашэннем аблвыканкома і ахоўваюцца дзяржаўнай лясной службай. Васілевіцкая — на тэрыторыі Рэчыцкага раёна, Добрушская — на тэрыторыі Добрушскага раёна, Капаткевіцкая — на тэрыторыі Петрыкаўскага раёна, Ляхавіцкая — на тэрыторыі Жыткавіцкага раёна, Парэцкая — на тэрыторыі Акцябрскага раёна і Хільчанская — на тэрыторыі Нараўлянскага раёна.

У вобласці налічваецца таксама 21 раённая спартыўна-прамыславая

прыпісная паляўнічая гаспадарка. Агульная плошча іх 2798 тысяч гектараў. Гаспадаркі падпарадкаваны раённым саветам Беларускага таварыства паляўнічых і рыбалоў. Кіруюць работай гаспадарак праўленні, а ахоўвае — егерская служба на грамадскіх пачатках.

Днепра-Сожская доследна-паказальная прыпісная паляўнічая гаспадарка Гомельскага аблсавета Беларускага таварыства паляўнічых і рыбалоў мае плошчу 70,8 тысячы гектараў. Яна размяшчаецца на тэрыторыі Гомельскага, Лоеўскага і Рэчыцкага раёнаў. Тры прыпісныя паляўнічыя гаспадаркі — Барысаўшчанская на тэрыторыі Хойніцкага раёна, Ухаўская на тэрыторыі Веткаўскага раёна і Днепра-Бярэзінская на тэрыторыі Буда-Кашалёўскага і Жлобінскага раёнаў — знаходзяцца ў падначаленні Гомельскага гарсавета Беларускага таварыства паляўнічых і рыбалоў.

Усе гаспадаркі арганізацыі Беларускага таварыства паляўнічых і рыбалоў створаны ў красавіку 1970 года з мэтай накаплення аптымальнай колькасці асноўных відаў дзікіх жывёл і птушак і планавай эксплуатацыі запасаў дзяржаўнага паляўнічага фонду.

Стварэнне заказнікаў і іншых ахоўваемых тэрыторый, меры па арганізацыі правільнага вядзення паляўнічай гаспадаркі і планавай эксплуатацыі запасаў паляўнічага фонду зрабілі дабротворны ўплыў на павелічэнне шэрагу каштоўных дзікіх жывёл і птушак. Так, калі пры стварэнні Чачэрскага дзяржаўнага паляўнічага заказніка на яго тэрыторыі было ўлічана толькі 67 ласёў і 16 дзікоў, то на пачатак сакавіка 1972 года тут было 378 ласёў і 490 дзікоў. Згодна з дадзенымі зімовага ўліку 1961 года, на Гомельшчыне знаходзілася 915 ласёў і 568 дзікоў. Зімовы ж улік 1973 года засведчыў, што ў вобласці налічваецца 6,3 тысячы ласёў і 5,9 тысячы дзікоў.

Гэта дазволіла ўжо ў 1961 годзе пачаць ліцэнзійны промысел звяроў. З таго часу па 1974 год уключна ў вобласці здабыта 2834 ласі і 1574 дзікі. Дзяржаве здадзена для экспартных мэт 2467 туш ласёў, або 391,8 тоны мяса, і 1092 тушы дзікоў, або 83,6 тоны мяса, на суму 721,7 тысячы рублёў у нарыхтоўчых цэнах.

Упарадкаванне карыстання паляўнічымі ўгоддзямі зрабіла добры ўплыў на паляпшэнне работы ярвічных паляўнічых калектываў — павысілася зацікаўленасць паляўнічых за стан аховы паляўнічых угоддзяў у прыпісных гаспадарках, грамадскасць пачала больш строга асуджаць членаў калектываў, якія парушаюць парадак карыстання ўгоддзямі.

САМАЯ вялікая рака пачынаецца з маленькай, ледзь прыкметнай, але чыстай крынічкі, а любоў да Радзімы — з любві да роднага краю. З таго зубчастага, спавітага ранішняй смугой, бору, над якім спачатку святлее, жаўцее, ружавее неба, а потым павольна высоўваецца пунсовы круг сонца; з той ракі, у хвалях якой, ззяючы і пераліваючыся, адлюстроўваюцца гэтае неба і сонца; з той ціхай і празрыстай, як радасць, мелодый, якую вы ўпершыню пачуеце ў гэтым светлым ласкавым небе, і не толькі пачуеце, але і ўпершыню заслухаецца ёю, выбегшы басанож на падворак і апёкшы ногі ў роснай, сцюдзёнай, але мяккай-мяккай траве.

Вялікае пачынаецца з малога.

І маленькага чалавека, які толькі што навучыўся смяцца, рабіць першыя нясмелыя крокі і гаварыць першыя незразумелыя словы, які нядарма смешыць і забяўляе нас сваёй наўнасцю ці дасціпнасцю, мы звычайна не прымаем усур'ёз і часам паводзім сябе пры ім непрыстойна: хлусім, падманваем — маўляў, ён усё роўна нічога не разумее. Мы не чырванеем, не саромаемся сваіх не надта прыгожых учынкаў, якія робім пры ім. А між тым, гэты маленькі чалавек, які пакуль не ведае, што добра, а што дрэнна, і таму не можа асудзіць ці папракнуць нас, дарослых людзей, — самы назіральны, самы ўважлівы, чулы і цікавы. І нашы паводзіны, якія ён яшчэ не можа ацаніць і асэнсаваць, непадсвядома адкладаюцца ў яго памяці, фарміруюць яго характар.

Праўда, дзеці з'яўляюцца на свет не з «пустымі рукамі». Яны з'яўляюцца са сваім — ужо акрэсленым — характарам, са сваёй нервовай сістэмай, якія атрымалі ў спадчыну ад нас, не толькі ад сваіх бацькоў — мамы і таты, — але і ад сваіх дзедаў і прадзедаў як па адной (бацькавай), так і па другой (матчынай) лініі. Безумоўна, характар дзіцяці яшчэ эластычны, мяккі, і яго трэба фарміраваць.

Фарміраванне дзіцячага характару — нялёгка і адказная справа, справа выхавання грамадзяніна, актыўнага, жыццядзейнага члена нашага сацыялістычнага грамадства — з'яўляецца нашым абавязкам, і мы, бацькі, фарміруем гэты характар так, як умеем, часта не маючы ніякага ўяўлення пра тое, што і як трэба рабіць.

Выхаванне дзяцей — таксама прафесія, і для таго, каб у гэтай справе дасягнуць значных поспехаў, трэба мець, несумненна, талент. Праблема складаная. Але адукаваным людзям з'ясваецца азы педагогікі, па-мойму, не так і складана, калі ўлічыць, што ў бацькоў ёсць памочнікі і дарадчыкі — выхавальнікі і настаўнікі.

Амаль кожны маленькі грамадзянін ці грамадзянка праходзіць праз пэўную сістэму грамадскіх выхаваўча-навучальных устаноў. Тыя, хто навучыўся ўсміхацца, хадзіць і гаварыць словы «мама» і «дай», узыходзяць на першую прыступку гэтай сістэмы, якая называецца «дзіця-

Т. М. Яшына.

чыя яслі», і адтуль ужо перабягаюць у дзіцячы сад (якая шматзначная і сімвалічная назва!). На гэтым заканчваецца першы — дашкольны — перыяд у жыцці маленькіх грамадзян.

Прыходзяць непаўторныя школьныя гады!

Якая гэта ўдача — мець у жыцці хоць аднаго любімага настаўніка, такога, як Таісія Мікалаеўна Яшына — біёлаг 21-й сярэдняй школы горада Гомеля. Чамусьці лічыцца, што найбольшы след у дзіцячай душы пакідае першы настаўнік. Не буду аспрэчваць гэтую аксіёму. Першы настаўнік, першае каханне, першы самастойныя крокі ў жыцці і нават першыя расчараванні пакідаюць у сэрцы глыбокі след, можа, якраз таму, што яны першыя. Але хто забудзе таго настаўніка, які правёў нас за школьны парог, які на працягу пяці-шасці гадоў быў нашым класным кіраўніком і дзяліў з намі ўсе радасці і засмучэнні школьнага жыцця, заахвочваючы і падбадзёрваючы, ушчуваючы і асуджаючы?! Хто вучыў нас дабру, шчырасці, узаемадапамозе, працавітасці... І не толькі выпускнікам сумна развітацца са сваім любімым класным кіраўніком, яшчэ журботней развітацца настаўніку са сваімі выхаванцамі.

У Таісіі Мікалаеўны таксама толькі што было такое развітанне з 10 «б», кіраўніком якога яна была з 5-га класа. 1975 год прынёс Т. Яшынай і яшчэ адну ўрачыстую падзею ў яе жыцці — дваццаціпяцігоддзе з дня заканчэння інстытута і працы ў школе.

Заслужаная настаўніца БССР Таісія Мікалаеўна Яшына (нарадзілася ў г. Злынка Бранскай вобласці ў сям'і служачага) пасля заканчэння (1950) хіміка-біялагічнага факультэта Навазыбкаўскага педагогічнага інстытута да 1960 года працавала ў школах горада Нарыльска (Краснаяр-

скі край). А ў 1960 годзе пераехала ў Гомель. Адзін год выкладала хімію і была старшай выхавальніцай у інтэрнаце № 1, потым працавала ў школе № 7, а зараз з'яўляецца біёлагам новай сярэдняй школы № 21.

Методыка выкладання прыродазнаўства нічым не адрозніваецца ад метадыкі выкладання іншых прадметаў школьнай праграмы — вобразны, дасупны расказ і нагляднасць. А выхаванне ў юнакоў і дзяўчат пачуцця захаплення прыгожым, у тым ліку і характэрна роднай прыроды, — не толькі задача прадмета прыродазнаўства. Паспехаў на ніве выхавання можна дасягнуць толькі намаганнямі ўсяго калектыву — пастаноўкай і напрамкамі навучальна-выхаваўчага працэсу ў школе. І самы таленавіты педагог, калі ён будзе стаяць па-за настаўніцкім калектывам (няхай і пасрэдным), мала што зробіць адзін.

І калі мы гаворым любімага настаўніка, мы не хочам сказаць, што ўсе астатнія выкладчыкі нашай школы — нелюбімыя (праўда, мы не аднолькава любім іх: адных — больш, другіх — менш, але кожны нечым сімпатычны нам, калі ён настаўнік па прызынанню). Мы гаворым любімага настаўніка таму, што гэта — наша настаўніца, наш класны кіраўнік, гэта самы блізкі нам чалавек у настаўніцкім калектыве, які заўсёды адстойвае нашы інтарэсы, хвалюецца за нас, і яна, наша настаўніца, самая лепшая для нас па той прычыне, па якой самай лепшай між іншых жанчын бывае маці (пазней вельмі многія бачаць, што ў іх не было сапраўднай маці, але гэта пазней).

Вучні Таісіі Мікалаеўны раскажуць вам, што яны ўмеюць не толькі «пазнаваць» кветкі і дрэвы, па галасах, па яечках, знойдзеных у гняздзе, і па саміх гнёздах вызначаць віды лясных і вадаплаўных птушак і нават адрозніваць іх у палёце, і не толькі птушак, а і насякомых, не кажучы пра буйных звяроў. Не з'яўляецца для іх сакрэтам і тое, як засушваць расліны і рабіць чучалы жывёл.

У біялагічным кабінете, дзе Таісія Мікалаеўна вядоўзіць свае заняткі па батаніцы і заалогіі, ёсць усё, што трэба па праграме. Тут і жывыя расліны, і гербарыі, і чучалы, і табліцы. За шклом вітрын — шматлікія дары прыроды (лесу, саду, агароду), крабы, слоікі з медузамі, розныя птушкі, скрынкі і кардонкі. А на сценах кабінета і калідора — планшэты на тэму «Эвалюцыя развіцця арганічнага свету нашай планеты». На століках — акварыумы.

І самае цікавае тое, што большасць наглядных дапаможнікаў па біялогіі зроблены і прывезены з розных куткоў краіны самімі вучнямі. Яны лепяць з пластыліну, клеяць з кардону, паперы і замаляваюць розныя віды раслін і жывёл.

Вучні Таісіі Мікалаеўны не толькі вырабляюць расліны (і іх часткі — лісце, кветкі, плады), але і вырошчваюць іх. І калі выраб наглядных дапаможнікаў — метады засваення матэрыялу, дык пасадка і догляд кветак, фруктовых і дэкаратыўных дрэў і кустоў — гэта ўжо навыкі практычнай дзейнасці, навыкі авалодання прафесіяй кветавода, садавода ці лесавода. Гэта праверка на ўласным вопыце прапісной ісціны, што вырошчываць дрэва не так хутка, як ссекчы яго. На гэта патрэбны цэлыя дзесяцігоддзі.

Вось метады вывучэння прадмета і пры-

НАСТАЎНИЦА БІЯЛОГІІ

ПОМНІКІ ПРЫРОДЫ

віцця дзецям працоўных навыкаў, фарміравання адносін да навакольнага асяроддзя — адным словам, метады выхавання школьнікаў, метады, якога ў сваёй педагогічнай дзейнасці прытрымліваецца Таісія Мікалаеўна Яшына.

У школе працуе гурток «Юны натураліст», секцыя кветаводства, аматараў-рыбаловаў і займальнай біялогіі. На тэрыторыі школы пасаджаны абрыкосавая і каштанавая алеі, а да 30-годдзя Перамогі над фашысцкай Германіяй закладзена вербаваая алея. Дзвухпавярховы будынак школы ўпрыгожвае зялёная агароджа, якая складаецца з шасці тысяч кустоў спірэі і язіну, а ў садзе расце 150 фруктовых дрэў, закладзен гадавальнік руж. А саджанцы абрыкосаў, вырашчаныя юннатамі школы, «прапісаліся» ў садах многіх беларускіх школ, а таксама за межамі Беларусі — у Маскве, Клінцах і іншых месцах краіны. А кветак — цэлыя плантацыі.

Але гэта толькі адзін бок справы, другі — грамадская работа Т. Яшынай у галіне аховы прыроды. Адкасны сакратар Гомельскай гарадской арганізацыі БТАП Марыя Трафімаўна Трондзіна можа дапоўніць расказ вучняў Таісіі Мікалаеўны і паведаміць нам, які ўдзел у рабоце па правядзенню прыродаахоўных мерапрыемстваў прымае Т. Яшына. І прымае не таму, што трэба, што папрасілі Марыя Трафімаўна ці Мікалай Паўлавіч Кузмянок (старшыня Гомельскай гарадской арганізацыі БТАП), а таму, што лічыць грамадскую работу неаддзімнай часткай сваёй педагогічнай дзейнасці і вельмі важным кампанентам выхаваўчай работы ў школе — работы па выхаванню паўнацэнных грамадзян нашага грамадства. Вось чаму Т. Яшына прыцягвае да гэтай грамадска карыснай работы сваіх выхаванцаў. І, мабыць, не трэба адзначаць, што, у якім мерапрыемстве Таісія Мікалаеўна не прымала б удзел, яна заўсёды робіць гэта ахвотна, з вялікім жаданнем, перадаючы сваё гарэнне і вучням.

Да яе звяртаюцца ўсе прадпрыемствы і ўстановы, якім патрэбна дапамога па стварэнню прыродазнаўчых гурткоў і секцый, па прапагандзе пытанняў аховы прыроды.

Тэматычныя вечары, канферэнцыі, трыдысійныя Дні птушак, выстаўкі кветак, якія праводзіць гарадская арганізацыя БТАП, мусіць, рэдка калі абыходзяцца без удзелу юных аматараў прыроды, выхаванцаў сярэдняй школы № 21, а ўсіх школ у Гомелі — 42.

Вы пабывалі на выстаўцы кветак і захацелі самі навучыцца майстэрству складаць букеты. Ну што ж, звярніцеся ў 21-ю школу, да Т. Яшынай.

Але куды, скажыце, звярнуцца, хто навучыць скласці такі букет, які б сімвалізаваў нашу любоў і ўдзячнасць цудоўнай жанчыне — чалавеку і педагогу, нястомнай і актыўнай грамадскай работніцы, і паднесці яго ў знак нашай агульнай павагі Таісіі Мікалаеўне Яшынай, настаўніцы біялогіі 21-й сярэдняй школы.

г. Гомель.

Я. МІКЛАШЭЎСКІ,
карэспандэнт «Роднай прыроды»

Па ініцыятыве Дзяржаўнага камітэта СМ БССР па ахове прыроды ў 1963 годзе Савет Міністраў Беларусі прыняў спецыяльную пастанову «Аб ахове помнікаў прыроды на тэрыторыі Беларускай ССР».

Гаспадарчая дзейнасць вакол помнікаў прыроды павінна быць накіравана на паляпшэнне іх стану. Перамяшчэнне, забудова ці рэканструкцыя іх узгадняюцца з Дзяржкамітэтам па ахове прыроды, а калі помнік мясцовага значэння — з абласнымі Саветамі дэпутатаў працоўных.

У Гомельскай вобласці помнікамі прыроды рэспубліканскага значэння аб'яўлена 25 аб'ектаў, мясцовага — 3. Да батанічнай групы аднесены: Гомельскі парк імя Луначарскага, Краснабярэжскі парк у Жлобінскім раёне, 68,6 гектара насаджэнняў дуба ў Шклоўскім лясніцтве Васілевічскага лясгаса, 296,7 гектара астраўных ельнікаў (карпацкая раса) на дачах Калінавічскага і Гомельскага лясгасаў, 0,3 гектара пантыйскай азаліі ў Ветчынскім лясніцтве Жыткавіцкага лясгаса, арэх сэрцападобны ў гарадскім парку ў Хойніках, 13 векавых дубоў, 8 з іх — у Буд-Кешалёўскім лясгасе.

Несадажэнні і асобныя дрэвы, аб'яўленыя помнікамі прыроды, ўпрыгожваюць нашы лясы і маюць вялікую навуковую каштоўнасць. Яны як самыя дакладныя прыборы фіксуюць многія змены, што адбываюцца на зямлі, асабліва ваганні клімату.

Тая ж азалія пантыйская... Самы стары кустарнік на планеце. Сведка знікнення

АД ДРЫГВЫ— ДА ПАЛЕТКАЎ

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.)

Балоты ў наш час інтэнсіўна вывучаюцца і захоўваюцца. Робіцца ўсё з-за іх вялікага навуковага і народнагаспадарчага значэння.

Некалькі гадоў назад была арганізавана міжнародная група «Тэлма», задачай якой з'яўляецца даследаванне і ахова балот ва ўсім свеце. Філіялы гэтай арганізацыі дзейнічаюць у 18 краінах, у тым ліку і ў СССР.

Таварыства «Тэлма» разглядае балоты як тэрыторыю расліннага покрыва, якое захавалася ад пасляледавіковага часу, і як месца існавання рэдкіх ці знікаючых відаў раслін і жывёл, асобных фітацэнозаў. Адначасова балоты з'яўляюцца яшчэ і натуральнымі плантацыямі ягаднікаў, лекавых раслін і г. д.

Водарэгулюючая роля балот і неабходнасць іх аховы падкрэслены ў Пастанове ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб узмацненні аховы прыроды і паляпшэнні выкарыстання прыродных рэсурсаў».

У большасці краін Еўропы, Канадзе і ЗША функцыяніруюць балотныя заказ-

ледавіка, сучасніца маманта. У Беларусі сустракаецца вельмі рэдка.

Помнікамі прыроды на Гомельшчыне аб'яўлены пяць геалагічных агаленняў. У Лоеве на стромым беразе Дняпра адкрываецца тарфянік шэравата-бурай марэны (пачатак новаантрапагенавага перыяду). Агаленне набыло сусветную вядомасць. У Добрушскім раёне ёсць два агаленні кварцава-глауканітавых пяскоў чацвярцічных і дачацвярцічных адкладанняў. Агаленне «Дарашвічы» міжледавіковых адкладанняў знаходзіцца ў Петрыкаўскім раёне. І пятае — агаленне тоўшчы чацвярцічных адкладанняў (з уключэннем лінзы азёрна-балотных асадкаў) размешчана ля в. Зборава Рагачоўскага раёна.

У далёкім мінулым тэрыторыя Беларусі некалькі разоў пакрывалася марской вадой. Апошні раз мора назаўсёды пакінула яе трыццаць мільёнаў гадоў назад. З таго часу Беларусь стала сушай. Геалагічныя агаленні адносяцца да тыповых марскіх адкладанняў.

Помнікі прыроды геалагічнай групы, што выходзяць на паверхню, быццам кніга, якую раскрыла сама прырода.

У сучасны момант усе помнікі прыроды ў вобласці ўтрымліваюцца ў належным стане. Рашэннямі райвыканкомаў яны перададзены пад ахову прадпрыемствам і арганізацыям, на тэрыторыі якіх знаходзяцца. Абласная інспекцыя па ахове прыроды трымае іх пад пастаянным кантролем.

М. ЛЕУЧАНКА

нікі, запаведнікі і нацыянальныя паркі. Групай «Тэлма» намечана ахоўваць у РСФСР 21 балота, на Украіне — 17, у Беларусі — 10, Эстоніі — 10, Латвіі — 18, у Еўрапейскай частцы СССР — 150.

У святле названых задач абсалютная недатыкальнасць балот Прыпяцкага запаведніка — абавязковая прыродаахоўная ўмова. На жаль, балоты запаведніка пакуль што вывучаюцца недастаткова. Агульная іх характарыстыка дадзена навуковымі супрацоўнікамі Цэнтральнага батанічнага саду АН БССР пад кіраўніцтвам акадэміка М. У. Смольскага. Адзначаецца, што балоты запаведніка складаюць чатыры масівы: Межчы, Млынкіўскае, Кандзель і Ядловец. Найменш з іх вывучаны два першыя.

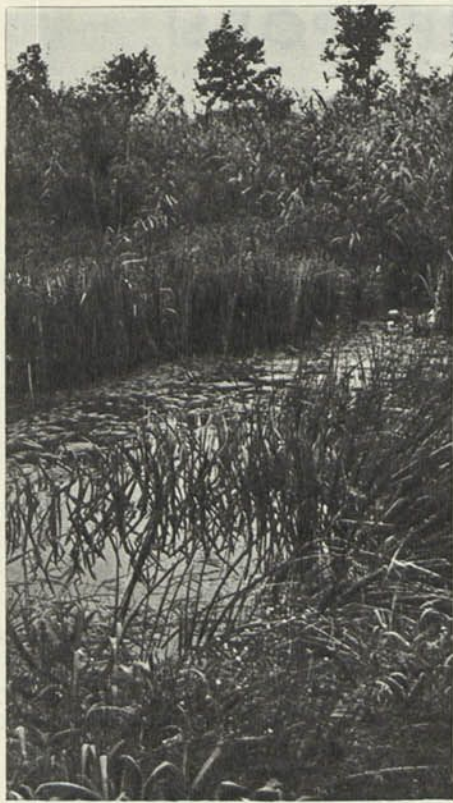
Пераўтварэнне балотных біягеацэнозаў у культурныя спрыяе перабудове эканомікі, але ажыццяўляцца яно павінна на строгай навуковай аснове.

Асушаючы балоты, неабходна захоўваць у рангу заказнікаў плантацыі журавін, багатыя на ягады і лекавыя расліны алешнікі, цікавыя па генезісу асобныя тыпы балот, а таксама балоты, якія сілкуюць рэкі, з'яўляюцца «домамі» многіх птушак, асабліва пералётных.

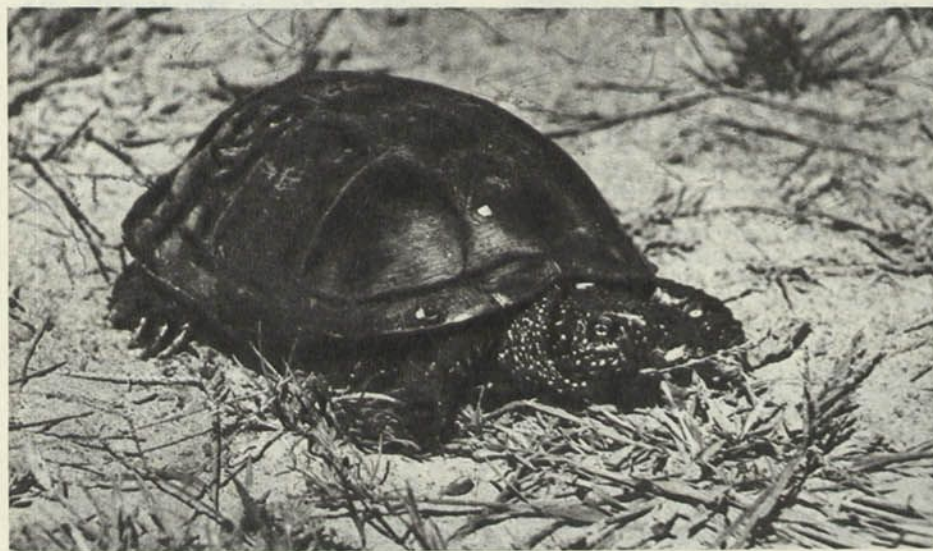
Балоты на Гомельшчыне, ды і не толькі тут, — спраўдны скарб. Выкарыстоўваць іх трэба, улічваючы ўсебаковы інтарэсы як чалавека, так і прыроды.

А. ПАЛАМАРЧУК,
доктар біялагічных навук,

Г. ПАЛАМАРЧУК,
кандыдат сельскагаспадарчых навук

БАЛОТНАЯ ЧАРАПАХА

Б. САВІЦКІ,

загадчык кафедры заалогіі і паразіталогіі Гомельскага дзяржуніверсітэта, доктар біялагічных навук

З ціхім усплёскам расступаецца зелянаватая, пакрытая раскай вада, і на бераг сажалкі выходзіць старая чарапах: зморшчаная скура на выцягнутай з-пад панцыра шыі, нейкі далёкі ад жыцця і крыху стомлены позірк. Гэта адна з цікавейшых жывёлін Беларускага Палесся — балотная, або вадзяная чарапах. Як і ўсе чарапахі, яна належыць да старажытнейшых паўзуноў-аналісаў. Іх продкі не вытрымалі канкурэнцыі з больш дасканалымі групамі пазваночных жывёл і вымерлі. А вось нязграбныя з выгляду чарапахі жывуць, прытым жывуць на сушы, у морях і рэках. Ды адна рыса біялогіі не дазваляе ім жыць у раёнах халоднага і ўмеранага клімату — усе яны размнажаюцца на сушы, яйкамі, якія інкубуюцца пад уздзеяннем сонечнай цеплыні.

Вадзяная чарапах, распаўсюджанне якой вельмі абмежавана, з'яўляецца адзіным прадстаўніком гэтых жывёл у Беларусі і відам чарапах, які найбольш далёка пранікае на поўнач. Вядомы адзінкавы знаходкі яе ў Беларускай пушчы, на рацэ Шчыры, у паўднёвых раёнах Брэсцкай вобласці і ў некаторых іншых месцах поўдня рэспублікі. Але асноўным месцам жыцця вадзяной чарапахі ў Беларусі з'яўляецца Прыпяцкі запаведнік і навакольныя раёны Гомельскай вобласці, на паўночнай лініі Жыткавічы — Рэчыца. Такім чынам, па тэрыторыі Гомельскай і Брэсцкай абласцей праходзіць паўночная мяжа арэала гэтага віду. Жыццё паблізу гэтай мяжы выпрацавала ў беларускіх чарапах шэраг экалагічных і марфалагічных адрозненняў. Вывучэнне іх мае важнае тэарэтычнае значэнне ў плане пазнання шляхоў пранікнення на поўнач паўднёвых, цеплалюбівых відаў жывёл.

Большую частку жыцця балотныя чарапахі праводзяць у вадаёмах, якія добра абагравяюцца сонцам, у неглыбокіх сажалках, азёрах, старыцах. Рэк з хуткім цячэннем яны пазбягаюць, але ах-

вотна пасяляюцца ў мелкаводных залівах і прыбярэжных азёрцах. На сушу выходзяць рэдка, у асноўным для размнажэння. Пры небяспецы хутка хаваюцца ў ваду і нават закопваюцца ў іл на дне вадаёмаў.

Кормяцца вадзяныя чарапахі жывёльнай ежай, якую ловяць у вадзе. Яны здабываюць апалонікаў, дробную рыбу, водных беспазваночных і нават паядаюць — праўда, у невялікай колькасці — парасткі водных раслін. Звесткі пра здольнасць гэтых чарапах здабываць сабе ежу на сушы патрабуюць праверкі. Не адмаўляюцца вадзяныя чарапахі і ад дажджавых чарвякоў, лічынак хрушчоў і ад розных наземных беспазваночных, якія трапляюць у ваду, у тым ліку і ад мярцвячыны. Пры ўтрымліванні іх у няволі ядуць дробна нарэзанае мяса, рыбу, дажджавых чарвякоў, але толькі тады, калі ўтрымліваць ежу ў вадзе. Ад ежы, пакладзенай на сухім месцы, адмаўляюцца і нават гінуць ад голаду.

Зімоуюць балотныя чарапахі на дне вадаёмаў, закапаўшыся ў іл. На зімоўку ідуць у кастрычніку і з'яўляюцца на паверхні ў сярэдзіне красавіка пры тэмпературы паветра не менш як 18° С. Пасля выхаду з зімоўкі яны доўга грэюцца на сонцы, таму асабліва прыкметныя. Адкладваць яйкі пачынаюць у другой-трэцяй дэкада мая, пасля таго, як скончыцца паводка і падсохнуць пясчаныя водмелі, якія з'яўляюцца месцам яйкакладкі балотных чарапах. Яйкі яны закопваюць у пясок на глыбіню да 10 см.

У паўднёвых частках арэала, напрыклад, у дэлье Волгі, балотныя чарапахі робяць па 3 кладкі, па 5—12 яек у кожнай. У Беларусі, мабыць, не больш адной-дзвюх.

Яйкі балотных чарапах даволі буйныя. На поўдні арэала іх даўжыня 29,5—38,5 міліметра, вага — 7—8 грамаў. Інкубацыйны перыяд, па дадзеных А. Баннікава і іншых (1971), працягваецца 2—3 месяцы, і маладыя чарапашкі застаюцца пад зямлёй да наступнай вясны.

Растуць балотныя чарапахі вельмі марудна. Чарапашкі, якія толькі што вылучыліся, маюць даўжыню 22—25 міліметраў. Палавой спеласці дасягаюць на 7—8 годзе жыцця, калі даўжыня карапакса дасягае 9—12 сантыметраў. Вядомыя нам асобіны балотных чарапах, здабытых у Беларусі, не перавышаюць у даўжыню 12,5 сантыметра. Але на поўдні арэала, у раёне Усходняга Маныча, нам даводзілася сустракаць чарапах гэтага віду з даўжынёй карапакса да 23 см.

Гаварыць пра карысную або шкодную дзейнасць балотных чарапах ва ўмовах Беларусі не даводзіцца з прычыны іх нешматлікасці. Гэта, безумоўна, адзін з відаў нашай фауны, які патрабуе абсалютнай аховы як рэдкі помнік прыроды, тым больш, што балотныя чарапахі жывуць у густанаселеных раёнах і з'яўляюцца вельмі даступнымі і безабароннымі, асабліва на сушы.

Неабходна памятаць, што ўтрымліваць балотных чарапах у няволі вельмі цяжка (патрэбен асобы рацыён кармлення, ежа павінна падавацца ў вадзе, чарапах неабходна праграваць і абпраменьваць ультрафіялетавымі прамянямі). Таму няварта адлюльваць іх для жывых куткоў, дзе жывёлы немінуча гінуць. Для гэтай мэты больш падыходзіць сухапутная раслінаедная стэпава чарапах. У Беларусі яна не водзіцца, але набыць яе можна ў заамагазіне.

РАЧНАЯ ВЫДРА

У. РОДЗІКАУ,

асістэнт кафедры заалогіі і паразіталогіі
Гомельскага дзяржуніверсітэта

Першыя звесткі пра выдру Гомельшчыны мы знаходзім у А. Нікольскага (1899) і У. Сямёнава (1905), якія лічылі гэтага каштоўнага пушнога звярка звычайным відам фауны рэк і азёр Палесся. А. Фядзюшын (1928, 1932) адзначаў, што на Гомельшчыне (у Гомельскай і Мазырскай акругах) да 1925 года выдра сустракалася вельмі рэдка. З 1928 па 1932 год, калі была забаронена яе здабыча, выдра, па паведамленню Меландэра (1932), хаця і рэдка, але сустракалася на ўсёй працягласці ракі Сож і яе прытокаў. Значна павялічылася колькасць выдры за 1934—1938 і 1940—1945 гады, калі промысел яе не вёўся. Выхад шкурак выдры ў сярэдзіне пяцідзясятых гадоў склаў 0,02 экзэмпляра на 1 000 га ўгоддзяў, што дало магчымасць І. Сяржаніну і Ю. Сяржаніну (1961 і 1970) зрабіць высновы, што выдра ў Гомельскай вобласці сустракаецца радзей, чым у іншых абласцях рэспублікі. У сувязі з меліярацыйнай Беларускага Палесся пытанне вывучэння экалогіі выдры, яе распаўсюджвання і колькасці з'яўляецца вельмі надзённым. І. Арзамасцаў, М. Долбик і іншыя (1972) выказваюць меркаванне, што меліярацыйныя работы неспрыяльна ўздзейнічаюць на ўмовы жыцця рыб, птушак і паўводных млекакормячых, да ліку якіх належыць і выдра.

Вывучэнне экалогіі, размнажэння і колькасці выдры мы праводзілі на вадаёмах сярэдняга цячэння Прыпяці (на яе прытоках Убарць, Ствіга, Случ, Пціч і на некаторых невялікіх рэчках і пойменных азёрах Прыпяці), сярэдняга цячэння Сожа (яго прытокаў Чачэра, Ліпа, Іпучь, Уць, Цяруха) і на пойменных азёрах Дняпра (Рэчыцкі раён).

У басейнах гэтых рэк у розныя тэрміны былі пракладзены меліярацыйныя каналы. Улік выдры праводзіўся па метаду вызначэння іх сямейных і індывідуальных паляўнічых участкаў па слядах дзейнасці ў летні і зімовы перыяд у 1971—1974 гадах.

Даўжыня рачной сеткі разам з меліярацыйнымі каналамі і пойменнымі азёрамі (старымі рэчышчамі) на абследаванай намі тэрыторыі складае каля 25 тысяч кіламетраў. Сярэдня шчыльнасць пасялення выдры на 800 кіламетраў рачной сеткі складала каля 0,1 асобіны на 1 кіламетр. Такім чынам, агульная колькасць гэтага звярка ў Гомельскай вобласці, уключаючы ўсходнія раёны Брэскай і паўднёвыя раёны Мінскай абласцей, налічвае 2000—2500 экзэмпляраў.

Вадаёмы выкарыстоўваюцца выдрамі на ўсёй працягласці. Размяшчэнне звяркоў вызначаецца ступенню кормнасці і зручнасцю палявання на тым ці іншым участку вадаёма. Для жыцця выдра выбірае месцы з вельмі празрыстай вадой, хуткім цячэннем, дзе ёсць на берагах драўнінна-хмызняковая расліннасць і адсутнічаюць або слаба развіты на паверхні вадаёмаў водныя расліны, дзе ёсць крыніцы, палонкі, што не замярзаюць зімой і падлёдныя пустоты ўздоўж берагоў. Участкі жыцця выдры звычайна не перавышаюць 0,1—0,2 км у шырыню, радзей бываюць 0,5—1 кіламетр, што нярэдка звязана з пераходамі звяркоў з аднаго вадаёма ў другі (у межах паляўнічага ўчастка). Гэта назіраецца ў перыяд веснавой паводкі і ледаставу, калі здабыча ежы робіцца больш цяжкай. У залежнасці ад багацця корму ў вадаёме ўчастак можа быць суцэльны ці складаецца з некалькіх паляўнічых участкаў выдры, раздзеленых адзін ад аднаго малакормнымі месцамі. У сувязі з гэтым памеры паляўнічага ўчастка дасягаюць да 8 кіламетраў у даўжыню (на меліярацыйных каналах). На вадаёмах з багатым запасам корму выдры жывуць аседла на ўчастку 4—5 кіламетраў (летам), але з надыходам ледаставу і пераходам рыбы на глыбокія месцы ўчасткі павялічваюцца да 6—8 кіламетраў (рэкі Прыпяць і Сож з прытокамі і старымі рэчышчамі, старыя рэчышчы Дняпра). На меліярацыйных каналах выдры зімою пастаянна жывуць толькі на тэрыторыі Прыпяцкага запаведніка і ў Рэчыцкім раёне (меліярацыйная сістэма «Рэчыца»). Іх участкі ў гэты перыяд дасягаюць 8—13 кіламетраў. На іншых меліярацыйных сістэмах Палесся яны жывуць толькі ў бязлёдавы перыяд, а зімой перабіраюцца на рэкі або азёры.

У межах свайго ўчастка выдры робяць сабе пастаяннае жыллё, а таксама часовыя прыстанішчы і ўкрыцці. Для жылля выкарыстоўваюць пакінутыя бабрамі норы, хаткі і коблы, дзе нярэдка выводзяць патомства. На Прыпяці, Сожы і некаторых прытоках гэтых рэк выдры часам будуць сабе жыллё самастойна, выкарыстоўваючы вымоіны ў берагах і навісі, утвора-

ныя карэннем драўнінна-хмызняковых раслін. Яны пашыраюць і паглыбляюць гэтыя вымоіны і робяць у іх норы-логавы. Гнездавая камера ўзвышаецца над узроўнем вады на 1—1,5 метра так, што яе можа затопіць вадой толькі ў вялікае веснавое разводдзе. Уваходныя адтуліны (адна-дзве) знаходзяцца звычайна пад вадой на глыбіні 20—40 сантыметраў, але ў засуш нярэдка агольваюцца і бачны з боку ракі. У час ледаставу ўваходныя адтуліны ў большасці выпадкаў размешчаны над узроўнем лёду. Гнездавая камера дыяметрам 40—60 сантыметраў і вышыняю каля 40 сантыметраў часта выслана сухой травой і драўніннымі стружкамі, якія пакінулі бабры. На бярвеннях, якія выступаюць з вады, і камлях дрэў, паваленых бабрамі, а таксама на плацінах і хатках баброў, на пясчаных берагах і водмелях, у межах паляўнічага ўчастка нярэдка сустракаюцца «прыбіральні» выдры. У гэтых месцах выдры паядаюць часам здабычу, пра што сведчаць шматлікія рэшткі ракавых панцыраў, рыбінай лускі, шчупаковых галоў, качынага пер'я, рэшткі андатраў і вадзяных палёвак. Жывучы ў адных стацыях з бабрамі, выдры не прычыняюць ім ніякай шкоды.

З'яўляючыся вузка спецыялізаваным драпежнікам, асноўным кормам якога лічыцца рыба і ракі, выдры, тым не менш, жывуць у ежу вельмі многія віды жывёл, а часам і раслін. Мы сабралі 2363 пробы па харчаванню выдры (фекаліі і рэшткі ежы ў «прыбіральных» і на месцах кармажак) і ўстанавілі, што першае месца ў рацыёне гэтых звяроў на большасці вадаёмаў займаюць пазваночныя (да 80 і больш працэнтаў).

Сярод гэтых пазваночных галоўнае месца належыць дваццаці пяці відам рыбы (5 сямействаў — шчупаковых, акунёвых, карпавых, трасковых і ўюновых) выдры аддаюць перавагу шчупакам, а звярку, якія жывуць на рацэ Сож і яго прытоках, — плотцы. На вадаёмах басейна Прыпяці ў «меню» выдры нараўні са шчупакамі сустракаюцца акуні і, у крыху меншай меры, яршы звычайныя. Судакі і яршы-насары сустракаюцца значна радзей.

Жабы (трох відаў: травяная, сажалкавая і азёрная) маюць вялікае значэнне ў харчаванні выдраў у час ледаставу на меліярацыйных каналах.

Птушак (краквы, чыркы траскункі) можна аднесці да трэццеступеннага корму.

Вадзяныя жукі (пльвунцы, вадалюбы) не могуць, безумоўна, мець вялікае значэнне ў харчаванні выдры, хоць і сустракаюцца ў рацыёне звяркоў у вялікай колькасці. Малюскі (бяззубкі і перлавіцы) — выпадковыя аб'екты ў іх харчаванні.

Размнажэнне выдры адбываецца ў розныя сезоны года. Асноўная колькасць дарослых жывёл, магчыма, спарваецца ў перыяд, які можна абмежаваць канцом снежня — сярэдзінай красавіка. Маладыя выдры (ад адной да трох) ва ўзросце каля двух з палавінай — трох месяцаў мы адзначалі ў красавіку, маі, ліпені, жніўні, лістападзе і снежні. Самкі, верагодна, прыносяць патомства раз у два гады. У выхаванні прымае ўдзел самец, выводзячы маладыя на паляванне (рыбную лоўлю). З дарослымі дзіцяняты, відаць, знаходзяцца каля года.

Такім чынам, выдры на Гомельшчыне і ў сумежных з ёю Мінскай і Брэскай абласцях — даволі звычайны від. Зніжэнне нарыхтовак пушніны выдры тлумачыцца недапромыслам, выкліканым недахопамі ў арганізацыі палявання на гэтых звяркоў (тры дні ў тыдзень — недастаткова), недастачай пастак патрэбных памераў і асяданнем шкурак у паляўнічых.

Частка папуляцыі выдры жыве на меліярацыйных каналах, якія становяцца прыдатнымі для іх жыцця, нават часовага, праз 3 гады пасля таго, як іх пабудуюць.

Аднак для паспяховага асваення выдрамі гэтых вадаёмаў неабходна правесці мерапрыемствы, накіраваныя на захаванне драўнінна-хмызняковых насаджэнняў, хаця б уздоўж аднаго берага, правесці зарыбленне каналаў, забаранішы на іх лоўлю рыбы і паляванне на выдру ў час асваення імі меліярацыйных угоддзяў для пастаяннага месца жыцця.

Значэнне выдры як аб'екта каштоўнай пушной сыравіны з кожным годам павінна павялічвацца. Без шкоды для папуляцыі ў Беларускай Палесці можна здабываць 10—15 працэнтаў звяркоў, гэта значыць, атрымаваць ад 200 да 375 шкур.

Замцаванне ўгоддзяў за юрыдычным карыстальнікам — паляўнічагаспадарчай арганізацыяй, а вадаёмаў — за вопытнымі паляўнічымі дасць магчымасць кантраляваць здабычу звяркоў і скараціць іх страты ад браканьерства. Гэтыя мерапрыемствы павялічаць гаспадарчае значэнне выдры не толькі ў Гомельскай вобласці, але і ва ўсёй рэспубліцы.

БАГАЦЕЮЦЬ УГОДДЗІ

У нас не трэба пераадоўваць дзесяткі кіламетраў, каб напаткаць звернуў. У гущары, на драбналесці, палянах ці ля вадапою вы заўсёды сустрэнеце лася, убачыце казулю, дзіка.

Па дадзеных 1974 года, у паляўнічых угоддзях вобласці было: ласёў—4,5 тыс., казуль—2,5, дзікоў—4, зайцоў-русакоў—да 38 тысяч. У параўнанні з 1970 годам фауна павялічылася прыкладна ў два разы.

На Гомельшчыне дзейнічае 270 паляўнічых дач. Членаў БТПР—звыш дванаццаці тысяч чалавек, якія аб'яднаны ў 502 пярвічныя калектывы.

Няблага ідуць справы ў паляўнічых і рыбалоўаў Рагачоўскага, Хойніцкага, Чачэрскага, Рэчыцкага і іншых раёнаў. Летась семдзсят працэнтаў членаў таварыства па тры дні адпрацавалі на грамадскіх пачатках. Корму ў зімовы перыяд выкладзена звыш васьмісот тон.

Сярод лепшых пярвічных калектываў—Доўскі, малочна-кансервавы завод Рагачоўскага раёна, «Рэчыцанафта» (старшыні калектываў т.т. П. Раціборскі, А. Асіпцоў, М. Міронаў).

У паляўнічых гаспадарках, акрамя спартыўнага палівання, штогод праводзіцца плавана адстрэл буінакапытных. Мяса дзічыны паступае на мясакамбінаты, значная частка ідзе на экспарт. За сезон 1974-75 г. у вобласці здабыта 383 ласі і 331 дзік. Дзяржаве здадзена каля 83 тон каштоўнай прадукцыі.

Прыбыткі ад пушніны за гэты ж перыяд склалі 61,6 тыс. рублёў. Здабыта: вавёрка—10,2 тыс., зайцоў—9620, кроў—7163, лісіц чырвоных—276, нутрый—307, тхароў—428, баброў—500, куці—172, норак—84, янотаў—82.

Для выканання плана па здабычы зацверджаны спецыяльныя брыгады. Месца «на нумары» атрымлівае толькі самы

трапны і вопытны страдок. Паліванне праводзіцца з захаваннем матачнага пагадоў.

Аб'ём здабытай прадукцыі з кожным годам расце. Перад паляўнічымі пастаюць новыя задачы. Патрабуюцца сур'езныя арганізацыйныя намаганні, большыя матэрыяльныя затраты.

Паўсядзённым клопам застаецца барацьба з ворагамі прыроды—браканьерамі. На вялікі жаль, сярод парушальнікаў, затрыманых летась работнікамі аховы, аказалася 57 членаў таварыства. Самае дзіўнае, што да гэтага часу многія з іх не панеслі пакарання.

Набалелая праблема—незарэгістраваныя ружжы. Спісы соцен іх уладальнікаў гадамі ляжаць у раённых аддзяленнях міліцыі. Адміністрацыйная камісія райвыканкомаў вагаюцца ў прыняцці рашэнняў па канфіскацыі такой зброі. «Злавіце браканьера за руку—тады мы прыемем захады». Хіба ж гэта сур'езны адказ?

Відаць, наспеў час вырашыць пытанне і накіонт членаў амацараў-рыбалоўаў. У вобласці іх афіцыйна зарэгістравана ўсяго 980 чалавек. А рыбу актыўна ловяць дзесяткі тысяч.

У мінулым годзе лектарамі таварыства прагавана 730 лекцый і дакладаў, праведзена тысяча гутарак. Звыш 500 выступленняў на паляўніча-рыбалоўныя і прыродаахоўныя тэмы апублікавана ў друку. Створаны тры аматарскія кінафільмы і г. д. Шырокае распаўсюджванне атрымала наглядная агітацыя.

Абласны савет БТПР сістэматычна абагульняе вопыт перадавікоў, даводзіць яго да ведама ўсіх членаў таварыства.

П. КАСЬЯНЕНКА,
інструктар аргмасавай работы
Гомельскага аблсавета БТПР

СТУДЭНЦКІЯ дружыны па ахове прыроды пачалі стварацца ў 1958 годзе, але сапраўды масавым гэты рух стаў толькі за апошнія 6—7 гадоў. На сённяшні дзень у розных ВНУ краіны такіх аб'яднанняў дзейнічае шмат. Каардынуе работу старэйшая дружына біялагічнага факультэта МДУ.

Наша дружына створана 25 красавіка 1972 года. Яна была першай у Беларусі.

Дружына па ахове прыроды—гэта калектыв аднадумцаў. Галоўны арганізацыйны прынцып—добрахвотнасць спалучаецца са строгай дысцыплінай. Дружына мае свой статут. Раз у год праводзіцца справаздачна-выбарны сход, на якім выбіраецца штаб—кіруючы рабочы орган. У штаб уваходзяць камандзір, начальнікі аддзелаў і старшыя рабочых груп, што ствараюцца па меры неабходнасці.

Будуцае студэнцкага руху за ахову прыроды—у яго масавасці. Дружына ў гэтых умовах з'яўляецца ініцыятыўным цэнтрам, які будзе прыцягваць да сябе ўсё большую і большую колькасць студэнтаў. Аднак непасрэдна ў яго склад павінны ўваходзіць толькі найбольш актыўныя, свядомыя і падрыхтаваныя маладыя людзі. Зусім недапушчальна штучнае расшырэнне дружыны за лік выпадковых людзей. Таму парадак прыёму ў дружыну новых членаў прадугледжвае пэўны адбор. Стаць яе членам можна толькі пасля праходжання тэарэтычнай і практычнай падрыхтоўкі па праграме, якая зацверджана штабам.

Кожны член дружыны—грамадскі ін-

За апошнія гады Гомельскім абласным, гарадскімі, раённымі саветамі і пярвічнымі арганізацыямі Беларускага таварыства аховы прыроды пад кіраўніцтвам партыйных і савецкіх органаў праведзена значная работа па выкананню рашэнняў XXIV з'езда КПСС, пастаноў партыі і ўрада па ўзмацненню аховы прыроды і паліпшэнню выкарыстання прыродных рэсурсаў.

У многіх раёнах вобласці пры актыўным удзеле членаў таварыства ўкараняюцца мерапрыемствы па рацыянальнаму выкарыстанню зямельных угодаў і лясных багаццяў. Толькі за кошт разворвання няпланаваных дарог, выкарыстання загонаў і плошчаў вакол жывёлагадоўчых памяшканняў калгасаў і саўгасаў ворная зямля павялічылася на 1063 га.

Праведзена некаторая работа па выкарыстанню водных рэсурсаў. Ажыццяўляюцца мерапрыемствы па паліпшэнню санітарнага стану гарадоў і сельскіх населеных пунктаў.

За чатыры мінулыя гады дзейнай пляцігодкі ў вобласці створана 815 новых пярвічных арганізацый таварыства. За гэты час рады аматараў прыроды павялічыліся на 153,2 тысячы чалавек. Зараз у нас налічваецца 2812 пярвічных арганізацый і 925 юнацкіх груп, якія аб'ядноўваюць 436,8 тысячы членаў

таварыства (28 працэнтаў ад усяго насельніцтва вобласці).

Асабліва высокіх вынікаў у арганізатарскай дзейнасці дасягнуў прэзідыум Гомельскага гарсавета БТАП. За гэтыя гады пярвічныя арганізацыі горада выраслі амаль удвая, створана 207 новых арганізацый, а ў члены таварыства прынята больш як 29 тысяч чалавек. 465 пярвічных арганізацый і 59 юнацкіх груп, з якіх складаецца гарадская арганізацыя, налічваюць 105,3 тысячы чалавек (каля адной трэці насельніцтва горада).

Добрых паказчыкаў па росту колькасці членаў таварыства дасягнулі Рэчыцкая, Мазырская, Веткаўская, Добрушская, Калінкавіцкая і іншыя райарганізацыі БТАП.

Побач з ўзмацненнем арганізатарскай работы прэзідыумаў гаррайсаветаў таварыства асноўная ўвага засяроджана на пытаннях далейшага павышэння ўзроўню агітацыйна-прапагандыскай і растлумачальнай работы сярод насельніцтва і прыцягнення да аховы прыроды шырокіх колаў працоўных.

Па прыкладу завода «Гомсельмаш» на многіх прадпрыемствах Гомеля па планах партыйных камітэтаў арганізуюцца Дні аховы прыроды, на якіх чытаюцца лекцыі, праводзіцца гутаркі па растлума-

чэнню рашэнняў партыі і ўрада па ахове прыроды.

Многія масавыя мерапрыемствы прэзідыум гарадскога савета праводзіць у агульнагарадскім маштабе. Напрыклад, на свяце вясновага прылёту птушак удзельнічала 12 школ.

У горадзе звыш чатырох гадоў працуе народны ўніверсітэт аховы прыроды, які ўжо скончылі 1290 слухачоў, і многія з іх атрыманы ва ўніверсітэце веды выкарыстоўваюць у практычнай рабоце. Зараз у дзесяці філіялах універсітэта займаецца 1720 чалавек, і сярод іх значная частка—прадстаўнікі бюро пярвічных арганізацый, грамадскіх інспектараў і аматараў прыроды.

За мінулы год лектарамі і актывістамі таварыства прагавана 6,8 тысячы лекцый і дакладаў, праведзена каля 15 тысяч гутарак. Гэта ўтварае больш, чым у 1973 годзе.

Некалькі павысіўся ўзровень масава-растлумачальнай работы ў многіх раённых і гарадскіх арганізацыях таварыства. Выкладчыкі і студэнты Рэчыцкага зааветэхнікума, Мазырскага педінстытута і іншых навуковых устаноў для чытання лекцый, правядзення гутарак, арганізацыі тэматычных вечараў і канферэнцый часта выязджаюць у падшэфныя калгасы і саўгасы. Апроч гэтага, у мі-

АСНОВА ПОСПЕХУ—
МАСАВАСЦЬ

ГРАМАДСКІ ІНСПЕКТАР—СТУДЭНЦКАЯ ДРУЖЫНА

спектар па ахове прыроды. Дружына, як група грамадскіх інспектараў, знаходзіцца пад кіраўніцтвам Гомельскай абласной інспекцыі Дзяржкамтэта СМ БССР па ахове прыроды. Акрамя гэтага, дружына мае куратара непасрэдна ва ўніверсітэце — выкладчыцкі калектыў кафедры заалогіі і дарвінізму, які накіроўвае яе дзейнасць, дапамагае ажыццяўляць намечаныя планы.

Найбольш практычнай справай студэнтаў у ахове прыроды з'яўляецца барацьба з браканьёрствам. Браканьёрства — яўнае і распаўсюджанае парушэнне прыродаахоўнага заканадаўства.

Нашы рэйды праходзяць у асноўным на тэрыторыі Гомельскага раёна, бо малалікасьць аператыўнага атрада пакуль не дазваляе ўзяць пад кантроль большую тэрыторыю. Аднак за тры гады на рахунку дружыны ўжо каля сотні выпадкаў затрымання парушальнікаў прыродаахоўнага заканадаўства, праведзены дзесяткі рэйдаў і дзяжурстваў. І асноўнае значэнне аператыўнай работы ў тым, што барацьба з парушальнікамі поруч з функцыяй пакарання нясе выхавальную і агітацыйную функцыі як для браканьёраў, так і для дружыннікаў.

Па самых розных пытаннях аховы прыроды члены дружыны наладжваюць канферэнцыі. У апошні час акрэсліўся пэўны пераход ад канферэнцый чытачоў да

канферэнцый дыскусійнага і навуковага плана. Вялікая ўвага надаецца нагляднай агітацыі. Тут і стацыянарныя стэнды, і фотагазеты. Стэнд «Навіны друку» інфармуе аб найбольш цікавых публікацыях на прыродаахоўную тэматыку. Насценная газета «Родная прырода», рубрыка «Прырода і ты» ў шматтыражнай газеце «Гомельскі ўніверсітэт» расказваюць аб справах дружыны, аб нашых сябрах — дружынніках з іншых ВНУ і шмат аб чым іншым.

Не менш важны кірунак прапагандыскай дзейнасці — работа са школьнікамі. Цяпер яна ў асноўным вядзецца ў форме лекцый-экспедыцый па музеі ўніверсітэта і ў прыродзе.

Выкарыстоўваючы сродкі масавай інфармацыі, дружына выйшла на самую шырокую аўдыторыю. Заметкі дружыннікаў паяўляюцца ў абласным друку. У Сусветны дзень аховы навакольнага асяроддзя ў ліпені мінулага года члены штаба выступілі ў перадачы Гомельскай тэлестудыі.

Невазначную ролю ў развіцці студэнцкага руху за ахову прыроды адыгрываюць сустрэчы прадстаўнікоў дружын розных ВНУ краіны. Першая нарада студэнцкіх прыродаахоўных арганізацый адбылася ў Маскоўскім ўніверсітэце ў 1972 годзе. У 1973 годзе прайшоў Усесаюзны маладзёжны семінар па ахове прыроды ў Тальяці. І, нарэшце, летась у

верасні ў Казані адбылася канферэнцыя «Моладзь у барацьбе за ахову прыроды», якая сабрала прадстаўнікоў амаль усіх дружын нашай краіны. Нашу дружыну прадстаўляла на канферэнцыі дэлегацыя з пяці чалавек. Велізарнае ўражанне засталася ва ўсіх, хто прыняў удзел у яе рабоце.

Пытанні, якімі займаюцца дружыны ў сваёй практычнай і прапагандыскай рабоце, таксама патрабуюць навуковага падыходу. Цяпер прыняты міжнародныя праграмы даследаванняў: «Выстрал» — па вывучэнню браканьёрства і барацьбы з ім, «Елка» — даследаванні сістэм забеспячэння гарадоў навагоднімі ёлкамі і барацьба з незаконнымі высечкамі, «Трыбуна» — праграма вывучэння эфектыўнасці існуючых метадаў прапаганды аховы прыроды сярод школьнікаў. Нашай дружыне яшчэ рана гаварыць пра якія-небудзь значныя вынікі даследаванняў, але яны ёсць і з цягам часу павінны стаць вядучымі напрамкамі работы.

Трэба адзначыць, што формы і напрамкі работы студэнцкіх дружын не абмяжоўваюцца вышэй пералічанымі. Іх можа быць шмат, але кожная з іх павінна адпавядаць пэўным патрабаванням — насіць характар адкрыцця, даваць рэальныя карысныя вынікі.

В. ДЗЕДАУ,
камандзір дружыны па ахове прыроды
Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта

нулым годзе было паказана 4587 кінасеансаў аб прыродзе.

У перыяд зімовых і вясновых канікул прэзідыум Гомельскага гарадскога савета таварыства сумесна з адміністрацыяй Палаца культуры чыгуначнікаў штогод для школьнікаў арганізоўвае кінафестывалі. Зараз гэты вопыт работы перанялі Буда-Кашалёўская, Добрушская, Мазырская і іншыя райаганізацыі.

У гэтым годзе ў Рэчыцкім і Хойніцкім раёнах распрацавана новая форма работы з сельніцтвам. У клубах калгасаў і саўгасаў ствараюцца кіналекторыі. Перад пачаткам кінафільмаў аб прыродзе для глядачоў чытаюцца лекцыі на прыродаахоўныя тэмы. Для слухачоў раённых школ па ахове прыроды, якія працуюць у Добрушскім, Лоеўскім, Петрыкаўскім і Хойніцкім раёнах, на тэмы прачытаных лекцый паказваюцца кінафільмы.

Вялікую дапамогу ў справе прапаганды пытанню аховы прыроды аказваюць прэзідыумам абласной і гаррайганізацый абласны і раённы друк, камітэт па тэлебачанню і радыёвяшчанню. Пры актыўным удзеле рэдакцыі грамадска-палітычных перадач больш як пяць гадоў у вобласці працуюць тэлевізійны альманах «Чалавек і прырода». Гэтыя перадачы

праводзяцца адзін раз у два месяцы. Пад кіраўніцтвам заслужанага лесавода Беларускай ССР тав. Краўчэнкі.

Палепшылася выкарыстанне сродкаў нагляднай агітацыі. Ва ўсіх раённых саветах таварыства, у найбольш буйных пярвічных арганізацыях, у большасці школ і навучальных устаноў абсталяваны стэнды і вітрыны. Зараз у вобласці 527 стэндаў і фотавітрын, абсталявана 480 куткоў прыроды.

Шмат праводзіцца ў нас масавых мерапрыемстваў — свят сяброў прыроды. У мінулым годзе сумесна з абласным камітэтам камсамола, абласной інспекцыяй і ўпраўленнем лясной гаспадаркі аблвыканкома праведзен конкурс па добраўпарадкаванню і азеляненню двароў, дарог, вуліц, жылых дамоў. Да правядзення гэтых мерапрыемстваў была прыцягнута рабочая моладзь, студэнты, школьнікі, а камсамольская арганізацыя племяннога саўгаса «Азарычы» Калінавіцкага раёна выступіла са зваротам да ўсіх камсамольцаў раёна па правядзенню азеляняльных мерапрыемстваў.

У 1974 г. было закладзена 156 паркаў і сквераў, пасаджана 215 алей, азелянена каля 12 тысяч двароў прадпрыемстваў, жылых дамоў, школ, сядзіб калгасаў і саўгасаў. За вясну і восень пасаджана 712 тысяч

дэкарэтыўных і плодовых дрэў, ягдальных і дэкарэтыўных кустоў.

У Гомелі ў час конкурсу закладзены тры новыя паркі, азелянена каля тысячы двароў, пасаджана грамадскацю 107 тысяч дрэў і 126 тысяч кустоў. У цэхах многіх прадпрыемстваў вырошчваюцца кветкі, тэрыторыі азелянены, пабудаваны альтанкі, працуюць фантаны.

Члены таварыства аховы прыроды Рэчыцкага заветтэхнікума ў знак дружбы з украінскім народам на тэрыторыі Казалецкага ветэрынарнага тэхнікума Чарнігаўскай вобласці ў азнаменаванне 30-годдзя Перамогі над фашысцкай Германіяй пасадзілі 150 дрэў — бяроз, рабін, вербаў і інш.

Членамі пярвічнай арганізацыі Доўскай сярэдняй школы Рагачоўскага раёна пры ўдзеле школьнікаў закладзены батанічны сад на плошчы два гектары, пабудавана сажалка. На прышкольным участку вырошчваецца да 50 відаў аднагадовых і шматгадовых кветак. Шмат у гэтым напрамку робіцца ў Васільеўскай і Ленінскай сярэдняй школах Добрушскага раёна, Караваціцкай і Азершчынскай сярэдняй школах Рэчыцкага раёна, у Слабодскай сярэдняй школе Мазырскага раёна і многіх іншых.

Разам з тым у вобласці ёсць нямаля фактаў нядабайных адносін да прыродных багаццяў.

Яшчэ, на жаль, сустракаюцца людзі, якія ломяць маладыя дрэўцы і кусты, засмечваюць вадаёмы і лясныя масівы, адведзеныя для адпачынку працоўных. Работнікамі абласной інспекцыі выяўлена нямаля фактаў, калі прадпрыемствы, калгасы і саўгасы забруджваюць вадаёмы і робяць іншыя парушэнні закона «Аб ахове прыроды ў Беларускай ССР».

Згодна з пастановай абласнога партыйна-гаспадарчага актыву, у арганізацыях таварыства распрацаваны мерапрыемствы па выкананню пастановы ЦК КПБ і Савета Міністраў Беларускай ССР аб узмацненні аховы прыроды і паліпшэнні выкарыстання прыродных рэсурсаў у рэспубліцы. Ва ўсіх раённых саветах і пярвічных арганізацыях прыняты новыя павышаныя сацыялістычныя абавязальствы па датэрміновому выкананню завяршальнага года пяцігодкі, і няма сумненняў у тым, што члены таварыства аховы прыроды Гомельскай вобласці правяць высокую арганізаванасць і прымуць усе меры для выканання рашэнняў партыі і ўрада аб узмацненні аховы прыроды і паліпшэнні выкарыстання прыродных рэсурсаў.

Л. ШАМІЁНКА,
намеснік старшыні прэзідыума
Гомельскага аблсавета БТАП

КЛОПАТЫ БУЙНОГА ГОРАДА

М. СОТНИКАУ,
намеснік старшыні Гомельскага
гарвыканкома

У апошнія гады дзейнасць выканкома Гомельскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных па вырашэнню задач, звязаных з аховай прыроды, вызначае пастанова ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР аб мерах па далейшаму паляпшэнню аховы прыроды і рацыянальнаму выкарыстанню прыродных рэсурсаў у рэспубліцы. Гарвыканком распрацаваў і зацвердзіў мерапрыемствы па ўзмацненню аховы прыроды на тэрыторыі горада. Мерапрыемствы прадугледжвалі паляпшэнне добраўпарадкавання тэрыторый прадпрыемстваў і арганізацый, прыгарадных зон, ахову водных рэсурсаў і паветра ад шкодных рэчываў, зніжэнне шуму.

Для кантролю за выкананнем мерапрыемстваў былі створаны дэпутацкія гарадскія камісіі.

У выніку калектывы прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый ажыццявілі шэраг мер па азеляненню вуліц горада, будаўніцтва сквераў, бульвараў, паркаў, азеляненню тэрыторый новых жылых мікра-раёнаў, двароў прамысловых прадпрыемстваў і арганізацый, навучальных і лячэбных устаноў. Значна расшырылася прыгарадная лесапаркавая зона.

З асаблівым размахам праводзіліся работы па азеляненню горада летась. У перыяд вясенняга і асенняга месячнікаў па азеляненню было пасаджана 127,7 тысячы дрэў і 155,5 тысячы кустоў. Былі закладзены тры новыя паркі — у раёне возера Шапор на плошчы 20 гектараў, у раёне Валатавы на плошчы

24 гектары і ў раёне возера Любенскага на плошчы 4,5 гектара. Створан шэраг новых сквераў і бульвараў.

Да работ па азеляненню горада, як заўсёды, шырока прыцягвалася грамадскасць — калектывы прадпрыемстваў, арганізацый, навучальных і лячэбных устаноў, школ. Толькі летась яны пасадзілі 107 тысяч дрэў.

Для кіраўніцтва работамі па азеляненню быў створаны гарадскі штаб. Яму падначальваліся раённыя штабы і штабы прадпрыемстваў, якія аператыўна вырашалі пытанні нарыхтоўкі саджанцаў, іх перавозкі і пасадкі.

Значныя работы былі выкананы па стварэнню газонаў, захаванню, догляду і зберажэнню існуючых зялёных насаджэнняў.

Актыўны ўдзел у азеляненні прымае гарадская арганізацыя Беларускага таварыства аховы прыроды, у якой дзейсць тысяч членаў.

Асабліва трэба адзначыць актыўную дзейнасць пярвічных арганізацый аховы прыроды шклозавода імя Ламаносава, завода «Гомсельмаш», сярэдніх школ №№ 21, 25, 35, 40 і іншых. Іх сіламі пераўтвораны ў сады тэрыторыі двароў сваіх арганізацый і прадпрыемстваў.

У Гомелі вялікая ўвага ўдзяляецца ахове і рацыянальнаму выкарыстанню водных рэсурсаў. У 1973—1974 гадах было закончана будаўніцтва гарадской каналізацыі і поўнасцю спынена скідванне неачышчаных сцёкаў у раку Сож. Гэтаму ў значнай ступені садзейнічае і тое, што ачышчальны збудаванні маюць поўнае біялагічнае ачышчэнне. Праведзена вялікая работа па нарміраванаму выдаткаванню вады прамысловымі прадпрыемствамі. Заканчваецца работы па будаўніцтву першай чаргі рачнога водазабору. Больш як 25 мільёнаў рублёў капітальных укладанняў былі асвоены для вырашэння гэтай праблемы. Капіталаўкладанні для будаўніцтва ачышчальных збудаванняў на долевых асновах ахвотна згадзіліся выдзеліць прамысловыя прадпрыемствы.

У кастрычніку 1973 года гарвыканком распрацаваў і зацвердзіў мерапрыемствы па ахове паветра ад шкодных газавых выкідаў прамысловых прадпрыемстваў. Выкананне гэтых мерапрыемстваў садзейнічала паляпшэнню стану паветра ў горадзе.

Аднак, нягледзячы на праведзеную работу па ахове прыроды, у горадзе ёсць шэраг недахопаў, якія наносзяць шкоду навакольнаму асяроддзю. Гомельскі хімічны завод да гэтага часу не стварыў санітарную ахоўную зону.

Да гэтага часу не вырашана пытанне прамысловай перапрацоўкі фосфагіпсу. А яго колькасць кожны год расце: павялічваецца магутнасць завода. Таму наспела неабходнасць спыніць нарошчванне магутнасцей і вырашыць пытанне перапрацоўкі рэчыва, якое з'яўляецца адходам вытворчасці.

Завод сантэхабсталавання з-за вібрацыі тэхналагічнага абсталавання перавышае дапушчальную норму шуму, стварае нязручнасці для насельніцтва, якое жыве непалёк ад завода. Мерапрыемствы, якія ажыццявілі на прадпрыемстве па зніжэнню ўзроўню шуму, не далі належнага эфекту, таму санстанцыя ўнесла прапанову закрыць цэх ваннаў. Аднак Міністэрства мясавай прамысловасці БССР пакуль не прымае канкрэтных мер для вырашэння гэтага пытання.

Гомель размяшчаецца на перасячэнні некалькіх магістральных дарог. З-за адсутнасці аб'езду ўсё транспарт, які ідзе, напрыклад, па магістральнай шашы Ленінград—Адэса, праходзіць па густа населеных вуліцах цэнтральнай часткі горада, кругласутачна ствараючы шум і павышаючы загазаванасць паветра.

Усё гэта стварае нязручнасці для насельніцтва. Гарвыканком без пэўнай дапамогі абласных арганізацый не зможа вырашыць гэтыя пытанні. Таму нам неабходна дапамога аблвыканкома ў будаўніцтве аб'язной дарогі вакол горада. Неабходна таксама дапамога ў вырашэнні такога пытання, як будаўніцтва другога гарадскога моста праз Сож.

З мэтай паляпшэння аховы прыроды гарвыканком прымае меры па ліквідацыі недахопаў у гэтай справе. Ужо распрацавана праектная дакументацыя і прадугледжваецца падключэнне да гарадскіх помпавых станцый вытворчых сцёкаў галантарэйнай фабрыкі, заводаў «Гомелькабель», «Электраапаратура», дрэваапрацоўчага аб'яднання. Прадугледжваецца будаўніцтва каналізацыі зоны «Чонкі». Ажыццяўляюцца таксама іншыя мерапрыемствы для далейшага паляпшэння навакольнага асяроддзя.

СТАЛАСЦЬ МАЛАДОГА ЗАПАВЕДНІКА

Прыпяцкі ландшафтна-гідралагічны запаведнік арганізаван згодна з Пастановай Савета Міністраў БССР (аб гэтым ужо расказвалася ў «Роднай прыродзе»).

Якія ж задачы стаяць перад запаведнікам? Па-першае, забяспечыць ахову тэрыторый, строга выконваць рэжым запаведнасці; па-другое, правядзенне навуковых даследаванняў па ўплыву меліярацыі на разнастайны жывёльны і раслінны свет Палесся. Гэта — галоўныя напрамкі. А яшчэ і падрыхтоўка навуковых кадраў, і развіццё турызму, і г. д.

Плошча запаведніка — 60767 гектараў. Лесам пакрыта большая частка тэрыторыі. Насаджэнні ў асноўным натуральнага паходжання. Сасновыя лясы займаюць 56,3% лесапакрытай плошчы, бярозавыя — 17,1. Дубровы растуць на 7475 га, елкі — на 108.

Калі пятаццаці працэнтаў плошчы запаведніка займаюць балоты. Глеба тут тарфяна-балотная, галоўным чынам, верхавога тыпу. Шмат брусніц, буякоў. Над паверхняй узнікаюць нізкарослы сасоннік V банітэта.

Запаведнік раздзелены на шэсць лясытцаў, дванаццаць лесагаспадарчых участкаў і шэсцьдзесят васьм лясных абходаў. Дзейнічае цэх па перапрацоўцы нізкагатункавай драўніны. Ёсць пчаліная пасека на 80 сем'яў.

У запаведніку працуе навуковы аддзел. Даследчымі работамі кіруе навуковы савет, які складаецца з 25 чалавек. У яго ўваходзяць вучоныя АН БССР, Гомельскага дзяржуніверсітэта, БелНДІЛГ і адказныя работнікі Жыткавіцкага раёна.

На тэрыторыі запаведніка шматлікія даследаванні праводзяць Цэнтральны батанічны сад АН БССР, Інстытут эксперыментальнай батанікі, Аддзел заалогіі і паразіталогіі АН БССР. Акрамя гэтага, запаведнік служыць вытворчай базай для студэнтаў Гомельскага ўніверсітэта. Ва ўсіх выпадках аддача ўзаемавыгадная: запаведнік — вучоным, вучоныя — запаведніку.

Для забеспячэння максімальнага захавання прыроднага комплексу устаноўлен адпаведны рэжым. Забаронена паляванне і рыбная лоўля, нарыхтоўка драўніны і падсочка, выпас жывёлы, сенакашэнне, збор ягад і грыбоў, здабыча выкапняў, меліярацыйныя і ўзрыўныя работы. Праўда, не ўсе пункты Палажэння выконваюцца. Вакол запаведніка не ўсюды вызначаны

САДАВОД-МІЧУРЫНЕЦ

Перш чым выпадак дапамог мне пазнаёміцца з ім, я чуў пра гэтага чалавека не раз.

...Жыве Васіль Паўлавіч Голуб на ўскрайку вёскі Зарэчка. У веснавыя дні дом яго хаваецца ў белай ніпені цвету, несціхана гудуць пчолы. Калматыя чмялі, нібы маленькія мядзведзікі, перавальваюцца з кветкі на кветку і сваімі доўгімі хабаткамі высмоктваюць салодкі нектар. Вось невялікая стройная яблыня. Знізу пялёсткі кветак яе ледзь-ледзь ружавеюць. Яркі зялёны лісце садовых парэчак, выцягваюцца ў трубочку пупышкі вінаграду, а між сліў надзеўшы зялёную кашулю, горда ўзвышаецца абрыкос.

Мы ходзім з Васілём Паўлавічам па садзе. Хораша, вельмі хораша ў засені яблынь і груш! А як прыемна слушаць савада! У садзе Васіля Паўлавіча — чатырыста гатункаў яблынь і груш, трыццаць — вінаграду і больш як пяцьдзесят гатункаў сліў, вішань, чаршань, парэчак, некалькі гатункаў агрэсту і каля дзесяці — суніц.

А сярод іх яблыні — «дыяна», «слава пераможцам», «барвінка», слівы — «эдынбургская», «стаханаўка», «ранклюд», «зялёная», «вікторыя», «венгерка», вінаград — «мадлен-анжэвін», «канкорд рускі», «сялем ружовы».

І зусім ужо чудама здаецца, што ёсць тут дрэвы, на кожным з якіх выспявае адразу да пяцідзесяці гатункаў яблыкаў. Што ні галінка на гэтым дрэве, то новы гатункаў. Прышчэпы Васіля Паўлавіча робіць чаранкамі.

Глядзеў я на новыя прышчэпы і думаю: неблагі след пакідае ў жыцці Васіля Паўлавіча. Хто ведае, можа праз гадоў пяцьдзесят стане гэты сад на Палесці доследным участкам. Шмат каштоўнага ў ім змогуць знайсці савадовы. Узяць хоць бы вінаград. Летась з сямі вінаградных кустоў Васіль Голуб сабраў сто кілаграмаў вінаграду. Усяго на прысядзібным участку савада-аматара сто дваццаць кустоў гэтай паўднёвай культуры. Зіму яна пераносіць добра. Перыяд вегетацыі праходзіць паспяхова...

Васіль Голуб стаў настаўнікам, працаваў пачаў з 1932 года. Цяпер ён выкладае гісторыю і беларускую мову ў Чалюшчавіцкай сямігадовай школе. А ў вольны ад заняткаў час працуе ў садзе. Гаворыць, што лепшага адпачынку, чым у зялёнай дрэў, пасаджаных сваімі рукамі, не знойдзеш.

Мічурынца па праву называюць агітарам за пасадку садоў. Толькі за апошнія гады ў Васіля Паўлавіча жыхары раёна набылі больш як тры тысячы чаранкоў вінаграду. Некаторыя гатункі яблынь, ігруш, вырашчаных Голубам, можна бачыць у садах настаўнікаў Мікалая Мазя, Марыі Жукоўскай, Марыі Каляды.

Вядзе перапіску з капаткевіцкім мічурынцам настаўніца з Полацкага раёна Яўгенія Матэяна, прыходзяць лісты ад настаўнікаў з Магілёўшчыны і Віцебшчыны. Перапісваецца з Васілём Паўлавічам доктар біялагічных навук тав. Сябаравы. Сам сававод-аматар Украінскага пладаводства, з Мічурынска і іншых гарадоў і доследных станцый Украіны. Васілю Паўлавічу давялося пабыць і ў мічурынскім садзе...

На дрэвах у садзе Васіля Паўлавіча висяць шыльдачкі з назвамі гатункаў. Акрамя гэтага, ён вядзе запісы, які той ці іншы гатункаў пераносіць зіму, якія дае плады.

На развітанне я спытаў у Васіля Паўлавіча, аб чым ён марыць.

Хачу, каб кожны дом хаваўся ў садах і вінаградніках, каб вінаград у нас быў такі ж звычайны, як вішні ці чаршні. Васіль Паўлавіч Голуб сапраўды ініцыятар пасадкі садоў. Па яго ініцыятыве некалькі гадоў таму назад быў закладзены доследны гадавальнік у мясцовым саўгасе.

Роўнай стужкай бяжыць асфальтаваная дарога Капаткевічы — Навасёлкі. І кожны, хто ідзе па ёй, не можа адарваць вачэй ад дома, што стаіць у незвычайна прыгожым садзе. Гэта дом і сад Васіля Паўлавіча Голуба.

В. ЛОУГАЧ

Петрыкаўскі раён.

ны зоны аховы. Жыткавіцкі райвыканком праблему вырашыў станоўча, у Петрыкаве і Лельчыцах — марудзяць.

З 1976 года прамысловая нарыхтоўка драўніны ў запаведніку будзе поўнасьцю спынена.

Важны ўчастак работы запаведніка — захаванне і памнажэнне фауны. Тут мы дамагліся пэўных поспехаў. Да стварэння запаведніка на яго тэрыторыі было каля 50 ласёў, 70 дзікоў, 9 такавішчаў глушчоў. Цяпер жа лічбы адпаведна выглядаюць так: 170—190, 350—380, 11. Стала больш шэрых курапатак, зайцоў-белякоў, баброў (каля 300), выдраў, барсукоў, рысяў, ваўкоў. Павелічэнню фауны ў значнай ступені садзейнічалі стварэнне рэмізаў, гняздоўяў, падкормка.

У запаведніку ёсць і іншыя цяжкасці. Няма лабараторый, музея. Яшчэ не забаронены меліярацыйныя работы на прылеглых тэрыторыях. Працягваецца выпас жывёлы. Але ўсё гэта — праблемы станаўлення. І яны будуць вырашаны. Запаведніку пяць гадоў. Ён толькі набірае сталасць.

С. ДАНИЛЬЧУК,
дырэктар Прыпяцкага запаведніка

АДВЕЧНЫ ШУМ ДУБРОЎ

Здаён славіцца Гомельшчына сваімі дубровамі. Апісанне іх увайшло ў сусветную лесазнаўчую літаратуру. Шырокую вядомасць атрымалі, напрыклад, Буда-Кашалёўскія дубровы. У 1912 годзе на Парыжскай выстаўцы драўніна буда-кашалёўскіх дуброў заваявала першае месца. Яе выгадна вылучалі высокія фізіка-механічныя якасці, своеасаблівы малюнак тэкстуры. Не менш слаўтыя і іншыя палескія дубровы: Васілевіцкія, Нараўлянскія, Тураўскія...

Дуб — сімвал велічы і прыгажосці. Нездарма яму, дрэву-волату, пакланяліся нашы старажытныя продкі — славяне. Існавалі цэлыя «свяшчэнныя» дубровы. Векавыя дубровы служылі добрым прытулкам партызанам. Памятаюць яны і дзеда Талаша — героя беларускага народа.

Чалавек ацаніў дуб за трывалую драўніну нездарма. «Нагрузка» на дубровы павялічылася ў гады ліхалецця. Страты, нанесеныя лесу вайной, у першую чаргу тычацца дуба. У гады Вялікай Айчыннай вайны найбольш каштоўныя і даступныя нашы дубровы былі высечаны і вывезены ў Германію.

Вялікую ролю адыграў лес, у тым ліку і дубровы ў справе аднаўлення народнай гаспадаркі.

Плошчы, дзе некалі шумелі волаты, зноў аблесены і зараз тут растуць маладыя дубровы.

Сякера акупантаў не ўсюды пахадзіла. На Гомельшчыне там-сям захаваліся унікальныя ўчасткі дуброў ва ўзросце 150—200 і больш гадоў. Так, у Кіраўскім лясніцтве Нараўлянскага лягаса ёсць каля 2 гектараў дубовага лесу, які аб'яўлен помнікам прыроды. Гэта — выключная па сваёй прыгажосці кіслічная дуброва з грабамі і лясчынай у другім ярусе. Стройныя, калонападобныя ствалы дасягаюць 35 метраў у вышыню, у дыяметры — звыш 70 см.

Дубровы на Гомельшчыне трапляюцца ўсюды. Займаюць глебу рознай урадлівасці. На больш багатай і вільготнай глебе дуб утварае мяшаныя насаджэнні з елкай, грабам, клёнам, ліпай, ясенем, вольхай чорнай, на бедных — з сасной і бярозай.

Найбольш прывабнымі і каштоўнымі ў санітарна-адраўленчых адносінах з'яўляюцца дубровы, якія займаюць павышаныя ўчасткі з супясчанай і сугліністай глебай. У такіх дубровах заўсёды ёсць прымесь сасны, таму яны прыгожыя не толькі ўлетку, але і зімой. Менш цікавыя з эстэтычнага боку вільготныя і сырыя дубровы з густым падлескам.

На Гомельшчыне распаўсюджаны дзве формы дуба: ранняя і позняя. Яны рэзка адрозніваюцца па тэрмінах распускання. Позняя форма — на 4—5 тыдняў пазней ранняй. Дубы ранняй формы растуць на паніжаных месцах, позняя — на пагорках. У сярэдніх умовах дзве формы сустракаюцца разам.

Розніцу ў тэрмінах распускання дуба знаўцы даўно прыкмецілі. Познюю форму называюць «лянівым дубам», «глухім дубам», «елень дубам», а раннюю — «летнім» і г. д.

Позні дуб зазелянее, калі ўжо ўсе нашы дрэвы распусцяцца, а многія нават адцвітуць. Таму насаджэнні позняга дуба і здаюцца ў гэты час такімі светлымі і празрыстымі. Пад імі ў траве шмат лясных кветак. Летам з'яўляюцца грыбы: грузды, баравікі і інш.

Але калі ўжо позні дуб распусціць лісце, то адрозніць яго ад ранняга амаль немагчыма.

Мне здаецца, што дуб мог быць эмблемай Палесся. Дуб і гняздо бусла на ім. Дык будзем жа берагчы неацэнны дар прыроды — дубровы!

В. САУЦІН,
кандыдат сельскагаспадарчых навук

Фото М. Шарая

Музей естественной истории
Б. С. П. 1917

УЗВОДЗЯЦЦА АЧЫШЧАЛЬНЫЯ ЗБУДАВАННІ

У. СТАСЕЎ,

старшы інжынер гідрахімлабараторы Гомельскай аблінспекцыі
Дзяржкамтэта СМ БССР па ахове прыроды

Развіццё прамысловасці і транспарту, хуткі рост жыллёвага і культурнага будаўніцтва садзейнічаюць, як правіла, рэзкаму павелічэнню сцёкаў. Каб не дапусціць забруджвання імі рэк, азёр і іншых вадаёмаў, узводзяцца складаныя збудаванні, якія ўключаюць поўны комплекс штучнага біялагічнага ачышчэння. Такія збудаванні каштуюць вельмі дорага, і гэтая акалічнасць выклікае немалыя цяжкасці, калі паўстае пытанне ачышчэння сцёкаў невялікіх гарадоў і пасёлкаў гарадскога тыпу.

Аднак праблема іх узвядзення і ў невялікіх гарадах становіцца ўсё больш вострай. Вось як вырашаецца гэтае пытанне ў нас, на Гомельшчыне.

З дапамогай прамысловых прадпрыемстваў ачышчальныя збудаванні пабудаваны ў Рэчыцы, Светлагорску, Мазыры, гарадскім пасёлку Касцюкоўка і інш.

У Касцюкоўцы, напрыклад, ачышчальныя збудаванні былі пабудаваны з дапамогай Гомельскага ордэна Леніна шклозавода імя Ламаносава і здадзены ў эксплуатацыю ў 1972 годзе. Яны разлічаны на ачышчэнне сцёкаў гарадскога пасёлка і завода, маюць поўны комплекс штучнага біялагічнага ачышчэння.

Кашт збудаванняў больш як паўміль-

ёна рублёў. І значную частку сродкаў на іх узвядзенне адпусціла прадпрыемства. У выніку ўводу ў эксплуатацыю гэтых збудаванняў сцёкі шклозавода і гарадскога пасёлка ачышчаюцца да ўстаноўленых норм і, трапляючы ў рэчку Уза, не забруджваюць яе. Але гэтым карысць не вычэрпваецца. Значна чысцей стала ў пасёлку, павысілася яго санітарная культура. А гэта ж мае непасрэдную сувязь са здароўем насельніцтва.

Задача ўзвядзення збудаванняў для ачышчэння сцёкавай вады ў Рэчыцы была вырашана з дапамогай гідролізна-дражджавога завода. Пры праектаванні збудаванняў завода Мінскае аддзяленне інстытута «Сяюзводаканалпраект» ўлічыла неабходнасць разбаўлення сцёкаў завода перад іх ачышчэннем. Для гэтай мэты прапанавана было выкарыстанне сцёкавую ваду горада. Такое вырашэнне дазволіла не толькі палепшыць эфектыўнасць ачышчэння сцёкаў завода. Паспяхова аказалася вырашана пытанне ачышчэння гарадскіх сцёкаў.

Ачышчальныя збудаванні маюць поўны комплекс штучнага біялагічнага ачышчэння. Іх праектнае магутнасць дазваляе ачышчаць да ўстаноўленых нарматываў сцёкавую ваду горада і завода.

Аднак неабходна заўважыць, што ў працэсе эксплуатацыі ачышчальных збудаванняў выявіліся праектныя недахопы. Іх ліквідацыя патрабуе дадатковых сродкаў і падаўжае тэрмін пусканаладачных работ. У прыватнасці, праектам не было прадугледжана будаўніцтва абводнага канала. Між тым, яго адсутнасць робіць

немагчымым пачарговае апаражненне і ачышчэнне біялагічных сажалак ад асадку, якога з цягам часу накопліваецца шмат. Акрамя таго, праекціроўшчыкі не вырашылі пытанне выкарыстання сцёкавай вады, а таксама такіх адходаў, як шлам і лігнін, што атрымліваюцца пры ачышчэнні. Іх колькасць дасягае больш як сто тысяч тон за год.

Сцёкавая вада магла б пайсці на арашэнне і ўгнаенне палеткаў. Даследаванні Малдаўскага навукова-даследчага інстытута глебзнаўства і аграхіміі імя Н. А. Дзімо, а таксама Ленінградскага сельскагаспадарчага інстытута паказваюць, што адходы гідролізна-дражджавой вытворчасці па свайму хімічнаму саставу ўяўляюць вялікую каштоўнасць як угнаенне. У сцёкавай вадзе і шламах гідролізнай вытворчасці ўтрымліваюцца злучэнні азоту, фосфару і калію, якія найбольш неабходны для развіцця раслін. Магчымасць арашэння палеткаў сцёкавай вадой пацвярджаецца таксама вынікамі даследаванняў, якія праведзены ў Балгарыі інстытутам гідратэхнікі і меліярацыі (г. Сафія).

Такім чынам, актыўны ўдзел прамысловых прадпрыемстваў у вырашэнні задач, звязаных з будаўніцтвам ачышчальных комплексаў і ачышчэннем сцёкаў гарадоў і населеных пунктаў — залог поспеху ў барацьбе за чысціню нашых вадаёмаў. Аднак, каб вырашэнне гэтага пытання было сапраўды паспяховым, патрэбны папярэдні комплексны аналіз праектаў у адпаведных арганізацыях і ўстановах.

КАБ НЕ МУТНЕЛІ ХВАЛІ ДНЯПРА

В. КЛЮЙКО,

загадчык гідрахімлабараторыі Гомельскай абласной інспекцыі
Дзяржкамтэта СМ БССР
па ахове прыроды

Прырода шчодро надзяліла Гомельшчыну прыгажосцю. Па тэрыторыі гэтага краю цякуць малыя і вялікія рэкі, якія надаюць яму непаўторны каларыт, адметнае харавство.

Узяць хоць бы асноўную водную артэрыю — магутны, легендарны Днепр. Гэтая рака — гонар трох братніх народаў: рускага, беларускага і украінскага. Толькі на Гомельшчыне Днепр убірае ў сябе воды Прыпяці, Бярэзіны, Сожа, Іпучі, Бесядзі і іншых рэчак, агульная працягласць якіх складае звыш дзвюх тысяч кіламетраў.

З самых даўніх часоў Днепр і яго прытокі былі месцамі працы і адпачынку чалавека. Цяпер у басейне Дняпра размяшчаюцца санаторыі, дамы адпачынку, піянерскія лагеры, паркі, вёскі, а таксама гарады: Гомель, Рэчыца, Мазыр,

Светлагорск, Рагачоў і інш., у якіх жывуць тысячы людзей, працуюць дзесяткі прамысловых прадпрыемстваў.

Гарады і сёлы працягваюць будавацца, абнаўляцца. Уступаюць у строй новыя прадпрыемствы. Бурны рост патрабуе павелічэння спажывання вады з рэк, вадаёмаў і падземных крыніц. Растуць і аб'ёмы сцёкаў, якія даводзіцца прымаць рэкам і, безумоўна, Дняпру.

На шляху сцёкаў цяпер паўстаюць магутныя і надзейныя заслоны — спецыяльныя ачышчальныя збудаванні. Ды і самі людзі імкнуцца ашчадна, па-гаспадарску ставіцца да такога багацця, як вада. А выкарыстоўваецца яе шмат. Кожныя суткі насельніцтва і прамысловыя прадпрыемствы вобласці спажываюць звыш 1,2 мільёна кубаметраў вады з паверхневых і падземных крыніц.

Вялікая колькасць вады забіраецца з Бярэзіны ў раёне Светлагорска. Асноўнымі спажывацямі тут з'яўляюцца Васілевіцкая ГРЭС, завод штучнага валакна, цэлюлозна-кардонны камбінат і нафтагазздабываючае ўпраўленне «Рэчыцанафта».

Каб паменшыць спажыванне вады, на прамысловых прадпрыемствах укараняюцца сістэмы абаротнага і паўторнага водазабеспячэння, а таксама перадавыя метады вядзення тэхнічных працэсаў. Нафтагазздабываючае ўпраўленне «Рэчыцанафта» рэканструявала сістэму абаротнага водазабеспячэння. Гэта дазволіла знізіць спажыванне вады больш як на 4 мільёны кубаметраў у год.

Далейшае развіццё атрымалі абаротныя сістэмы на такіх буйных прадпрыемствах, як заводы «Гомсельмаш», «Гідрапрывод», «Электраапаратура», Светлагорскі цэлюлозна-кардонны камбінат і завод штучнага валакна.

Абаротнае і паўторнае водазабеспячэнне цяпер укаранёна на 134 прадпрыемствах вобласці. Толькі летась сутачны аб'ём вады ў гэтых сістэмах у параўнанні з 1973 годам павялічыўся на 34,2 тысячы кубаметраў і цяпер складае 421,7 тысячы кубаметраў.

Каб паменшыць сідванне сцёкаў, дамагчыся больш поўнага ачышчэння, абласная інспекцыя Дзяржкамтэта СМ БССР па ахове прыроды кожны год па-

трабуе ад прамысловых прадпрыемстваў і іншых арганізацый распрацоўкі планаў водаахоўных мерапрыемстваў і няўхільнага іх выканання. У выніку скідванне неачышчанага вады з году ў год памяншаецца. Так, напрыклад, толькі ў параўнанні з 1972 годам яно паменшала на 20 тысяч кубаметраў за суткі.

Летась прамысловыя прадпрыемствы вобласці здабылі са сцёкавай вады і утылізавалі 30,4 тысячы тон каштоўных адходаў вытворчасці. Гэта дазволіла скараціць звыш мільёна рублёў дзяржаўных сродкаў.

Ахова Дняпра ад забруджвання — гэта не толькі планмернае ажыццяўленне інжынерна-тэхнічных мерапрыемстваў. На Светлагорскім заводзе штучнага валакна, напрыклад, створана спецыяльная служба па барацьбе за чысціню навакольнага асяроддзя. Яе ўзначальвае намеснік галоўнага энергетыка завода В. Т. Елісеў. Таму на гэтым прадпрыемстве паспяхова ажыццяўляюцца мерапрыемствы, накіраваныя на поўнае спыненне скідання неачышчанага сцёкаў. Летась укаранена схема прыгатавання і дазіравання аміячнай вады для папя-

рэдняй нейтралізацыі сцёкаў, пачата будаўніцтва сістэмы перапампоўвання ўмоўна чыстай вады з крышталізацыйных устаноў для патрэб нафтагазаздабываючага ўпраўлення «Рэчыцанафта», вядзецца рэканструкцыя лакальных ачышчальных збудаванняў, распрацаван праект доследна-вытворчай рэгенерацыі цынку з прамысловых сцёкаў.

На Рэчыцкім метызным заводзе, які знаходзіцца на беразе Дняпра, доўгі час не маглі вырашыць пытанне нейтралізацыі травільнага раствору. Цяпер, дзякуючы ініцыятыве грамадскасці, здарана ў эксплуатацыю нейтралізацыйная ўстаноўка, якая забяспечвае поўнае спыненне скідання травільных сцёкаў.

Усім вядома, якую шкоду рэкам прыносяць нафтапрадукты. А трапляюць яны ў ваду часцей за ўсё з рачных суднаў. Таму ў Гомельскім рачным порце ўпершыню ў нашай рэспубліцы пабудавана плыўстанцыя для збору забруджанай вады з суднаў рачнога флоту. Летась плыўстанцыя апрацавала 510 суднаў і сабрала 120 тон нафтапрадуктаў. У Мазыры абсталяван спецыяльны прычал, на якім папярэджваецца ўцечка нафтапрадуктаў

пры перапампоўванні іх з чыгуначных цыстэрнаў у нафтаналіўныя судны.

Вялікую дапамогу ў справе аховы Дняпра і яго буйнейшых прытокаў аказваюць грамадскія інспектары па ахове прыроды. Так, напрыклад, група інспектараў Гомельскага рачнога порта пастаянна сочыць за чысцінёй вады ў порце, кантралюе правядзенне сезонных ачышчальных суднаў.

Пабудова ачышчальных збудаванняў — гэта яшчэ не значыць дабіцца ачышчання сцёкаў. Збудаванні неабходна ўмець эксплуатаваць. А гэта ўжо залежыць ад узроўню культуры вытворчасці і дысцыпліны на прадпрыемстве. Для таго, каб своечасова папярэджаць непажаданыя з'явы, гідрахімілабараторыя абласной інспекцыі пастаянна кантралюе, наколькі эфектыўна працуюць ачышчальныя збудаванні.

Кантроль за тым, якая вада ідзе з прадпрыемстваў на ачышчальныя збудаванні, вядуць, акрамя гідрахімілабараторыі абласной інспекцыі, 6 куставых лабараторый. Вынікі лабараторных аналізаў сведчаць, што Днепр нясе на Украіну чыстую ваду.

ЗА ЧЫСТЫ ШЛЯХ РАЧНОГА ФЛОТУ

В. ІНАЧКІН,

галоўны інжынер
Верхне-Дняпроўскага параходства

Рэкі здаўна з'яўляюцца для чалавека зручным шляхам зносін. На Гомельшчыне іх шмат, і, як раней, па іх плывуць судны з народнагаспадарчымі грузамі, перавозяць з горада ў горад людзей.

Зыходзячы з умоў рачнога флоту вада рэк з'яўляецца, з аднаго боку, неабходным асяроддзем для выкарыстання плывучых сродкаў, а з другога, — прадметам спажывання гэтымі сродкамі для тэхнічных і бытавых мэт. Таму магчыма яе забруджванне нафтапрадуктамі і фекальна-сцёкавымі водамі.

На гэтую пяцігодку наша параходства распрацавала план мерапрыемстваў, выкананне якіх забяспечыць поўнае спыненне скідання неачышчанага ці недастаткова ачышчанага і абсяжскаджанага вады. Частка гэтых мерапрыемстваў ужо выканана. На ўсіх суднах, плывучых краях, землярпадных машынах арганізаван збор падсланевай (забруджанай нафтапрадуктамі) вады, скіданне якой за борт забараняецца. З 1967 года ў Гомельскім рачным порце эксплуатаецца плывучая станцыя па збору і ачышчэнню прынятай ад суднаў такой вады.

Гэтая станцыя ўяўляе сабой плывучае судна ўмяшчальнасцю 800 тон. Тэхналагічны працэс адстою і ачышчання ад нафтапрадуктаў сабранай вады раздзяляецца на тры этапы: першага ачышчання, флатацыі і другаснага ачышчання. Пасля кожнага этапу робіцца праверка ўтрымання нафтапрадуктаў у вадзе.

Ачышчанае вада, якая ўтрымлівае да 10 міліграмаў нафтапрадуктаў на літр, зліваецца за борт, а з большым утры-

маннем вяртаецца на паўторнае ачышчэнне. У выніку, кожны год за час навігацый станцыя прымае ад суднаў і перапрацоўвае да тысячы тон падсланевай вады і збірае каля 80 тон нафтапрадуктаў, якія рэалізуюцца Гомельскай нафтабазе.

Прадпрыемствы параходства ў Магілёве, Бабруйску, Пінску, Рэчыцы, Мазыры абсталяваны плывучымі ёмістасцямі на баржах грузападмальнасцю 150 тон для збору падсланевай вады. Пасля запаўнення баржы буксіруюцца ў Гомель на станцыю ачышчання. Планам, які распрацаван на наступную пяцігодку, прадугледжваецца будаўніцтва ў 1977 годзе яшчэ адной плывучай станцыі для збору і ачышчання падсланевай вады.

Для зліву нафтапрадуктаў з чыгуначнага транспарту ў нафтаналіўныя судны прадугледжаны спецыяльныя збудаванні, якія выключаюць страты паліва і змазаных матэрыялаў пры перапампоўванні.

Не менш важным мерапрыемствам, якое накіравана на спыненне забруджвання вадаёмаў, з'яўляецца ўстаноўка фанавы-сцёкавых сістэм на самаходных баржах і пасажырскіх цеплаходах тыпу «рачны трамвай» і забяспечэнне ўсіх суднаў кантэйнерамі для збору сухога смецця і харчовых адходаў. Сёлета плануецца ўстанавіць такія сістэмы на васьмі пасажырскіх і двух грузавых цеплаходах, брандвахце. Пасажырскія судны на падводных крылах тыпу «Ракета» і «Беларусь», глісіруючыя тыпу «Зара» і грузавыя тыпу «РС» абсталяваны такімі сістэмамі. Тэхнічнымі праектамі іх устаноўка прадугледжана на ўсіх новых суднах.

На працягу наступных двух гадоў усе судны Верхне-Дняпроўскага рачнога параходства будуць абсталяваны прыстававаннямі для збору фанавы-сцёкавай

вады і кантэйнерамі для збору харчовых адходаў і смецця.

У 1976—1980 гадах параходства плануе вывесці з эксплуатацыі ўсе старыя судны, якія не адпавядаюць патрабаванням народнай гаспадаркі і патрабаванням аховы прыроды. У 1977 годзе будзе пабудавана другая плывучая станцыя для ачышчання і збору падсланевай вады ў порце Пхоў. Ужо ў наступным годзе пачнецца будаўніцтва двух самаходных суднаў для збору падсланевай вады з несамаходных суднаў і судна для збору і транспарціроўкі фекальна-сцёкавай вады з несамаходных суднаў.

З мэтай паляпшэння кантролю за папярэджаннем забруджвання рэк і вадаёмаў распараджэннем параходства кіраўнікі падведасных прадпрыемстваў і арганізацый, капітаны суднаў і іншых плаваючых сродкаў, дыспетчары абавязаны аб усіх заўважаных фактах забруджвання адкрытых вадаёмаў інфармаваць праз дыспетчарскую сувязь кіраўніцтва ўпраўлення, а таксама органы аховы і рэгулявання водных рэсурсаў.

Сёлета калектывы суднаў, прадпрыемстваў і арганізацый параходства ўключыліся ў агляд за рацыянальнае выкарыстанне водных рэсурсаў і папярэджанне забруджвання рэк і вадаёмаў, які праводзіцца Дзяржкамітэтам СМ БССР па ахове прыроды, Беларускай рэспубліканскай саветам навукова-тэхнічных таварыстваў і рэспубліканскім саветам Беларускага таварыства аховы прыроды на прадпрыемствах рэспублікі. Распрацаваны мерапрыемствы па скарачэнню спажывання свежай вады на вытворчыя патрэбы, прадугледжваецца максімальнае выкарыстанне вады ў абаротных і паўторных сістэмах, паляпшэнне работы ўлоўліваючай апаратуры і ачышчальных збудаванняў.

3 ФОТААПАРАТАМ— У СВЕТ ПРЫРОДЫ

З чаго пачынаць фатаграфаванне прыроды, калі вы толькі што набылі фотаапарат? Ці нават яшчэ не куплялі яго, але ёсць жаданне паспрабаваць свае сілы. Лепш пачынаць з пейзажу.

Любы здымак складаецца з дзвюх неад'емных якасцей—кампазіцыйнага вырашэння і тэхнічнай дасканаласці. Уявіце: кампазіцыйна бездакорны, але цьмяны, шэры здымак—і эстэтычнай асалоды ад яго не атрымаеце. Наадварот, сакавіта надрукаваны на фотапаперы, але кампазіцыйна бездапаможны, бессэнсоўны—таксама не прынясе задавальнення. І кампазіцыя, і тэхніка даюцца не адразу. Звычайна тэхніка асвойваецца хутчэй. Кампазіцыйнае ж вырашэнне фотаздымка залежыць ад умення выбраць кадр і ад выкарыстанай тэхнікі—фотаапарата, аб'ектыва, плёнкі, нават такіх дробязей, як сетафільтр і велічыня дыяфрагмы. Фатаграфаванне пейзажа прасцей, чым зьяроў, птушак, насякомых ці нават кветкі і грыбы. Для здымкі краявідаў можна карыстацца фотаапаратам любой канструкцыі... Праўда, ёсць адна акалічнасць, якая крышачку ўскладняе патрабаванні да фотаапарата, прызначанага для фатаграфавання краявідаў. У кадр трапляе звычайна шмат прадметаў: дрэвы, трава, рэчка, неба—пейзаж мае шмат дэталей. Таму пейзажныя здымкі атрымліваюцца лепшымі пры дапамозе шыракаплёначных фотаапаратаў («Масква», «Іскра», «Любіцель»), у якіх плошча кадра вялікая. Але гэта не значыць, што пейзажы нельга здымаць такімі фотаапаратамі, як «Зорнік», «ФЭД», «Змена», «Зеніт». Каб на негатыве перадаць больш дэталей і паўтонаў, не трэба рабіць ператрымак пры экспанаванні, не перапраўляць плёнку. Вопыт паказвае, што найбольш дэталізаваныя негатывы атрымліваюцца тады, калі плёнка крышачку недапраўлена, калі з негатыва можна друкаваць на трэцім-чацвёртым нумарах фотапаперы. Экспанаванне плёнкі трэба пры розных дыяфрагмах, лепей пры 5,6—8, а вытрымку даваць самую кароткую, якую дазваляюць умовы асвятлення.

Цяпер аб галоўным. Перавага фатаграфавання краявідаў для навічка заключаецца ў тым, што пейзаж дае магчымасць хутчэй выпрацаваць пачуццё кампазіцыі.

Фотаздымак пейзажу можа быць дакументальны: паказваць пэўную мясціну, напрыклад, маляўнічы паварот ракі, куток лесу. Такі пазнавальны здымак абавязкова павінен валодаць элементамі кампазіцыі: пярэдні план, дыяганальна накіраваную перспектыву, бакавое асвятленне і інш.

Зусім інакш успрымаюцца лірычныя пейзажы. Настрой—вось галоўная рыса.

Прыкладам лірычнага фоталейзажу можа служыць фатаграфія гамільчаніна Уладзіміра Васільцова «Раніца» («Зеніт», плёнка КН-3). Здымак зроблен да ўзыходу сонца, калі пойма прыпяці яшчэ ахутана туманам. Глядзіш на яго і адчуваеш зябкасць, ядранасць раніцы.

А вось здымак В. Карагіна «Сонечныя прамені». («Зеніт», плёнка «Фота-130»).

Гэтыя здымкі пацвярджаюць, што ранішняе асвятленне найбольш спрыяльнае для фатаграфавання пейзажаў. Яно добра падкрэслівае танальную перспектыву. Вечарам, у туман, у дождж, імжу, снегапад здымкі атрымліваюцца таксама найбольш стэрэаскапічнымі, з настроем. Фатаграфаванне ў такое надвор'е патрабуе бездакорных ведаў фатаграфічнай тэхнікі, спосабаў праўлення фотоплёнкі.

Ёсць яшчэ адзін сродак перадаць «пачуццё» прасторы, аб'ёму на фотаздымку. Гэта—сустрэчнае, як кажуць, контравае асвятленне. Пры кантравым асвятленні зроблена «Дуброва ў Прыпяціім запаведніку» («Іскра», плёнка «Фота-65»), стар. 18—19.

М. ШАРАЯ

Гомельшчына — край лясны. Гэта заўважыць кожны, хто пабывае тут, асабліва на Беларускай Палесі.

Лясныя абшары займаюць паўтара мільёна гектараў. Імі пакрыта каля сарака працэнтаў усёй тэрыторыі вобласці. На першы погляд, лясістасць высокая. Але нельга забываць, што многія раёны аналагічны паказчык маюць куды меншы: Буда-Кашалёўскі — 20%, Добрушскі — 19,6% і г. д.

З усёй плошчы 1,38 млн. га складаюць лясы з такімі каштоўнымі пародамі, як сасна, бяроза, дуб, вольха, ясьень, клён...

Лясны фонд поўнасьцю ўзят на ўлік, праведзены неабходныя лесабудаўнічыя работы.

У вобласці працякаюць такія буйныя рэкі, як Днепр, Сож, Прыпяць, Бярэзіна і іншыя. З мэтай рэгулявання воднага рэжыму ўздоўж берагоў вызначаны водаахоўныя лясы (97,1 тыс. га), зялёныя зоны вакол гарадоў займаюць 158,3 тыс. га.

Лясоў на Гомельшчыне было б больш, калі б не вайна. У 1944 годзе іх плошчы ў параўнанні з 1940 годам скараціліся на 10 працэнтаў. Фашысцкімі захопнікамі знішчана 170 тыс. га самага каштоўнага лесу, вывезена 25 млн. кубаметраў драўніны. Былі знішчаны шматлікія лясныя гадавальнікі, асобныя рэдкія культуры, маладнякі. Агульныя страты, нанесеныя апошняй вайной лясной гаспадарцы вобласці, склалі 53 мільёны рублёў.

Шмат сродкаў і працы прыйшлося прыкладзіць, каб аднавіць запушчаныя масівы, палепшыць іх стан і прадуктыўнасць.

За апошнія трыццаць гадоў новыя масівы створаны на плошчы 275,6 тыс. га. Кожны пяты гектар дзяржаўнага ляснога фонду пасаджан рукамі лесаводу.

ЛЯСНАЯ СТАРОНКА

У сучасны момант на тэрыторыі вобласці дзейнічаюць 22 лясгасы і Прыпяцкі запаведнік. У галіне лясной гаспадаркі працуе 7450 чалавек, з іх 1065 — інжынерна-тэхнічныя работнікі.

Асаблівую ўвагу мы надаём выкананню важных і адказных задач, запісаных у Пастанове ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб умацаванні аховы прыроды і паляпшэнні выкарыстання прыродных рэсурсаў». За чатыры гады пяцігодкі пасаджана 33,5 тыс. га новага лесу, у тым ліку на землях, пашкоджаных эрозіяй, 8,6 тыс. га. Створан 651 гектар полеахоўных палос, аблесена каля 300 га яроў і вадаёмаў. Дзейнічаюць тры буйныя лясныя гадавальнікі.

Догляд за лесам штогод праводзіцца на плошчы звыш 80 тыс. га. Нарыхтоўваецца і перадаецца дзяржаве каля 1 млн. кубаметраў драўніны.

Вялікую работу праводзяць лесаводы ў барацьбе з пажарамі і самавольнымі высечкамі. Арганізавана наземнае і авіяцыйнае патруляванне. Праводзіцца абсорванне маладых насаджэнняў, ствараюцца мінералізаваныя палосы ўздоўж дарог. Працуюць пажарна-хімічныя станцыі.

Дзяржаўная лясная ахова прыкладае ўсе намаганні, каб папярэдзіць пажары, але без актыўнай дапамогі грамадскасці ёй не абысціся. Таму работа з аматарамі прыроды мы надаём шмат увагі. Да статкова сказаць, што ў вобласці паспяхова дзейнічаюць 60 школьных лясніцт-

ваў. Юныя лесаводы збіраюць насенне, даглядаюць і садзяць лес, ахоўваюць мурашнікі. Адным словам, нам, кадравым работнікам, падростае змена.

У лясной гаспадарцы вобласці працуе шмат людзей, якія сваёй самадданай працай заслугуюць пашаны і падзякі.

Сярод лепшых — ляснічы Рэчыцкага лясгаса А. Т. Шарамець. Пад яго кіраўніцтвам створаны тысячы гектараў лясных культур на бедных пясчаных глебах. Звенявая Гомельскага лясгаса П. В. Зорыкава, трактарыст Нараўлянскага лясгаса М. Г. Прышчэп і многія іншыя.

Цяпер у нашых лясах высякаецца 1416 тыс. кубаметраў драўніны пры разліковай лесасецы ў 1396 тыс. кубаметраў. Гэта адпавядае натуральнаму прыросту і дазволіць раўнамерна выкарыстоўваць лясныя рэсурсы на працягу многіх дзесяцігоддзяў.

Ёсць над чым нам і папрацаваць. Трэба навучыцца больш поўна выкарыстоўваць лясныя рэсурсы, павысіць прадуктыўнасць і якасны састаў лесу, пашырыць работы па догляду, умацаванні аховы.

Вызначальны год пяцігодкі лесаводы вобласці закончылі паспяхова. Няма сумнення, што яны даб'юцца яшчэ большых поспехаў.

К. ПЯТРУША,
начальнік упраўлення лясной
гаспадаркі Гомельскага
аблвыканкома

ПАД КРОНАМІ ВЫСОКІМІ

Груб звычайны — тыповы прадстаўнік заходнеўрапейскіх шыракалістых лясоў. Ва ўмовах вобласці — другая па велічыні драўнінная парада, у вышыню дасягае дваццаці двух метраў. Крона разгалінаваная, шырокая і разлапістая. Лісце цёмна-зялёнае, зверху голае, завостранае.

Чаму сярод іншых дрэў мы вылучылі менавіта груб? Справа ў тым, што на Гомельшчыне знаходзіцца каля 40 працэнтаў усіх грабавых лясоў рэспублікі. Фант, які сам па сабе заслугоўвае ўвагі.

Праўда, чыстых грабавых лясоў тут няма. Пастаянным яго спадарожнікам з'яўляецца дуб. Дзве гэтыя пароды і складаюць грабавыя дубровы, першы ярус якіх займаюць дуб з прымессія ясеня і іншых шыракалістых парод, а другі — уласна груб. У сасонніках, там, дзе глеба супяшчаная, груб можа ўваходзіць у падлесак, дасягаючы іншы раз трэцяга яруса.

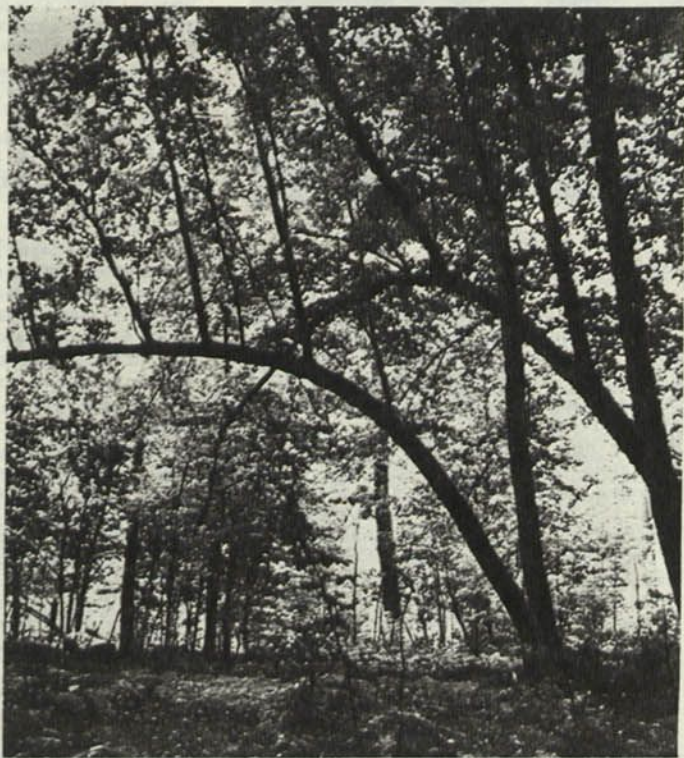
Груб любіць вільгаць, цяпло і патрабуе ўрадлівай глебы. Зімой 1939—1940 г.г., калі тэмпература апускалася ніжэй 38°, насаджэнні граба моцна пашкодзіў мароз. Найбольш старыя дрэвы на адкрытых участках высалі. Сцюдзёныя зimy назіраліся і пазней. Таму даспяваючых і спелых грабавых лясоў на Гомельшчыне амаль не захавалася. Па гэтай жа прычыне скараціліся іх плошчы наогул.

Груб — ценетрывалая расліна. Пад яго шатамі заўсёды стаіць паўзмрок. А ўнізе, ля камлёў, растуць тыповыя лясныя ценелюбы: кісліца, сныць і інш.

З-за таго, што кроны граба ўзняты высока і слаба прапускаюць святло, эстэтычны патэнцыял грабавых лясоў нізкі. Што датычыць гаспадарчага значэння граба, то яно не выклікае сумнення. Драўніна граба драбнаслонная, цвёрдая, вельмі трывалая і моцная. Ужываецца пры спецыяльных будаўнічых работах, у машынабудаванні, асабліва тэхнічным і сельскагаспадарчым.

Прадуктыўнасць і рост грабавых дуброў на Гомельшчыне невысокія. Максімум — другога банітэта, таму што вобласць знаходзіцца на ускраіне арэала, і ўмовы тут для яго значна горшыя, чым на поўдні. Але гэта не значыць, што да граба мы ставімся як да пасынка нашых лясоў. Наадварот, грабавыя дубровы знаходзяцца пад пастаяннай увагай вучоных, спецыялістаў.

В. ВАСІЛЕУСКІ

АХОВА

ПРЫРОДЫ

НА

«ГОМСЕЛЬМАШЫ»

І. КАВАЛЁУ,
сакратар парткома завода

Ахова прыроды, далейшае паляпшэнне выкарыстання прыродных багаццяў — справа вялікай дзяржаўнай важнасці. Без гэтых багаццяў нельга стварыць спрыяльных умоў для жыцця, здароўя, працы і адпачынку савецкіх людзей. Клопат пра захаванне і разумнае выкарыстанне прыродных рэсурсаў — гэта клопат і пра наша будучае пакаленне.

На гомельскім ордэна Леніна заводзе сельскагаспадарчага машынабудавання «Гомсельмаш» праводзіцца пастаянная работа па выхаванню ў калектыве (асабліва сярод моладзі) пачуцця любві да прыроды, пачуцця адказнасці за ахову і рацыянальнае выкарыстанне прыродных багаццяў.

Мерапрыемствы па ахове прыроды, якія забяспечваюць рост зялёных насаджэнняў, ачышчэнне заводскага паветранага басейна, чысціню навакольных

вадаёмаў ад забруджвання вытворчымі сцёкавымі водамі — усе гэтыя і іншыя прыродаахоўныя мерапрыемствы знайшлі шырокае адлюстраванне ў пяцігадовым плане сацыяльнага развіцця завода, ажыццяўленне якога дало ўжо станоўчыя вынікі.

На заводзе асабліва ўвага надаецца добраўпарадкаванню заводскай тэрыторыі, азеляненню прыцэлавых плошчаў і ўчасткаў.

Для нас, машынабудаўнікоў, зялёныя насаджэнні маюць асаблівае санітарна-гігіенічнае значэнне, бо яны не толькі ўпрыгожваюць прамысловыя прадпрыемствы, але і садзейнічаюць ачышчэнню паветра ад шкодных уздзеянняў вытворчасці — дыму, пылу, сажы, непрыемных пахаў і інш.

Значэнне зялёных насаджэнняў для жыцця і адпачынку людзей, асабліва на заводскай тэрыторыі, нельга перабольшыць: дрэвы даюць засень і ахоўваюць ад гарачыні, супакойваюць нервовую сістэму, змяншаюць заводскі шум.

Пад кіраўніцтвам партыйнай і прафсаюзнай арганізацыі і пры самым актыўным удзеле грамадскасці (толькі членаў таварыства аховы прыроды на заводзе больш як 6 000 тысяч чалавек) на «Гомсельмашы» пачала праводзіцца пастаянная і планамерная работа па зялёнаму будаўніцтву.

Зараз завод стаў вялікім паркам, ператварыўся ў сапраўдны завод-сад: на заводскай і прылеглай тэрыторыі пасаджана больш як 2 500 дэкарэтыўных і фруктовых дрэў, 95 тысяч кустоў, 80 тысяч квадратных метраў займаюць газоны, на якіх штогод вырошчваецца больш як 50 тысяч кветак. Для гэтай мэты на заводзе створана спецыяльная аранжарэя.

Заводскія аматары прыроды — майстар М. Шаўлюгін, слесар І. Пастухоў, электрык ліцейнага цэха шэрага чыгуну А. Малінецкі, інжынер аддзела тэхнічнага кантролю У. Іваноў, лабарантка Р. Іўшына і многія іншыя з'яўляюцца ініцыятарамі ўсіх мерапрыемстваў па ахове прыроды, якія праводзяцца на заводзе, і прыцягваюць да гэтай работы сотні сваіх таварышаў.

Зараз амаль ля кожнага цэха і аддзела створаны зялёныя зоны адпачынку. Фруктовыя сады і скверы з дэкарэтыўных дрэў прыгожа і гарманічна ўпісваюцца ў агульную архітэктuru завода.

Захваць зялёнае багацце «Гомсельмаша» — наша асноўная задача. У цэхах і аддзелах завода чытаюцца лекцыі і праводзяцца гутаркі на такія тэмы, як «Характэр роднага краю і значэнне прыроды ў жыцці кожнага чалавека». Заводская шматтыражка «Сельмашавец» рэгулярна змяшчае артыкулы пра санітарна-гігіенічную ролю зялёных насаджэнняў ва ўмовах прамысловага прадпрыемства, падкрэсліваючы неабходнасць расшыраць і ахоўваць іх. Перадачы на прыродаахоўныя тэмы перадаюцца па заводскаму радыё.

У Дні аховы прыроды, якія сістэматычна праводзяцца на заводзе, перад рабочымі выступаюць аучоныя, спецыялісты-біёлагі, работнікі санітарных служб і ў даступнай, папулярнай форме расказваюць пра значэнне прыроды ў жыцці чалавека.

Значны эффект па паляпшэнню паветранага асяроддзя дало змяненне тэхналагічных працэсаў і замена абсталявання, звязаная з вялікім выдзяленнем пылу і

газаў. З гэтай мэтай праводзіцца таксама работа па павышэнню эфектыўнасці вентыляцыйных устаноў, шырока выкарыстоўваецца ачышчэнне вільгаццю, ствараюцца нармальныя санітарна-гігіенічныя ўмовы ва ўсіх цэхах і службах завода, павышаецца культура вытворчасці.

Нават у самых «шкодных» цэхах (ліцейныя цэхі шэрага і коўкага чыгуну, тэрмічны і кавальскі) колькасць чаднага газу і іншых шкодных рэчываў была зменшана ў некалькі разоў і даведзена да санітарных норм.

Толькі за апошнія гады на заводзе ўстаноўлена больш як 400 адзінак высокапрадукцыйнага металарэзнага і кавальска-прэсавага абсталявання, праводзіцца вялікая работа па ўдасканаленню і ўкараненню ў вытворчасць новых перадавых тэхналагічных працэсаў.

Так, на заводзе ўкаранены выроб стальных зорчак метадам пластычнай дэфармацыі, выроб метызаў з гарачай штампоўкі на халодную высадку, укаранена афарбоўка вузлоў і дэталей метадам струменнага аблівання, шырокае выкарыстанне атрымала аўтаматычная і паўаўтаматычная зварка ў асяроддзі вуглякіслага газу. Акрамя гэтага, шэраг дэталей і вузлоў пераведзен са зваркі на халодную штампоўку.

Усе гэтыя мерапрыемствы не толькі палепшылі стан паветранага асяроддзя ў цэхах, у выніку чаго стварыліся нармальныя санітарна-гігіенічныя ўмовы для рабочых, але і значна скарацілі шкодныя выкіды ў атмасферу.

Пры ажыццяўленні рэканструкцыі цэхаў і іх тэхналагічнай перапланіроўкі ставіцца задача не толькі павысіць тэхнічны ўзровень вытворчасці, але і палепшыць паветранае асяроддзе і асвятленне, стварыць нармальныя бытавыя ўмовы для рабочых.

З мэтай пастаяннага кантролю за станам паветранага асяроддзя ў цэхах і на тэрыторыі завода, вызначэння эфектыўнасці санітарна-гігіенічных мерапрыемстваў, якія зараз праводзяцца, была створана спецыяльная прамыслова-санітарная лабараторыя, якая кантралюе ступень запыленасці і загазаванасці паветранага асяроддзя вытворчых памяшканняў, а таксама асвятленне, узровень шуму, тэмпературу і вільготнасць у цэхах завода. Пазней задачай лабараторыі стала яшчэ і праверка ўзроўню вібрацыі ў цэхах завода і стану паветранага асяроддзя на тэрыторыі завода і прылеглых участках.

Задачай прамыслова-санітарнай лабараторыі з'яўляюцца таксама кантроль за тэхнічным абсталяваннем, які ўстанавліваецца, і за ўкараненнем новых тэхналагічных працэсаў, якія пры эксплуатацыі шкодна ўздзейнічаюць на рабочых (шум, выпраменьванні, выдзяленне пылу і газаў), кантроль за эфектыўнасцю работ ачышчальных збудаванняў і шэраг іншых работ.

У сучасны момант прамыслова-санітарная лабараторыя рэгулярна праводзіць даследаванні паветранага асяроддзя ў цэхах і на тэрыторыі завода, і па выніках гэтых даследаванняў распрацоўваюцца мерапрыемствы па далейшаму паляпшэнню санітарна-гігіенічных умоў працы.

Вынікі аналізаў, атрыманыя заводскай лабараторыяй, заносзяцца ў санітарна-гігіенічны пашпарт цэха, а таксама ў спецыяльныя журналы, якія штогод падаюцца дырэктару завода, галоўнаму інжы-

неру, галоўнаму энергетыку і ў аддзел тэхнікі бяспекі.

Матэрыялы абследавання паветранага асяроддзя рэгулярна абмяркоўваюцца на нарадах у дырэктара і галоўнага інжынера завода, на савеце па навуковай арганізацыі працы, дзе намачаюцца меры і прымаюцца рашэнні па ліквідацыі выяўленых адхіленняў ад санітарных норм.

Напрыклад, па выніках даследавання прамыслова-санітарнай лабараторыі была палепшана вентыляцыйная сістэма ў тэрмічным цэху, што дазволіла ў некалькі разоў зменшыць колькасць чаднага газу ў паветры і давесці яго да санітарнай нормы. Былі перагледжаны і адкарэктраваны тэхналагічныя параметры афарбовачных работ, у выніку чаго рэзка скарацілася канцэнтрацыя сіслолу ў паветры. Была палепшана сістэма ўвільгатнення ў ліцейным цэху коўкага чыгуну і быў праведзены шэраг іншых работ.

Неабходна прызнаць, што нам яшчэ вельмі шмат патрэбна зрабіць для поўнага ўлоўлівання выкідаў з ліцейных цэхаў, з афарбовачных і зварачных участкаў, заводскіх кацельняў. Як-нік мы нясём адказнасць не толькі за заводскую тэрыторыю, але і за ўсе прылеглыя да завода ўчасткі (жылы мікрараён, раён 4-й гарадской бальніцы, тэрыторыі школы і інш.).

Такія ж сур'ёзныя задачы стаяць перад намі і ў галіне ачышчэння вытворчых сцёкавых вод. Для гэтага неабходна ажыццявіць цэлы комплекс санітарна-тэхнічных і іншых збудаванняў, кошт якіх вылічаецца некалькімі сотнямі тысяч рублёў.

На заводзе ўжо зроблена вялікая работа па вылоўліванню адходаў вытворчасці і недапушчэнню скідаў іх у сцёкавую каналізацыю, а значыць і ў Сож.

З гэтай мэтай каля ачышчальных збудаванняў устаноўлена нафтапастка, пабудавана і ўведзена ў эксплуатацыю станцыя нейтралізацыі травільнага аддзялення, знаходзіцца ў стадыі наладкі станцыя нейтралізацыі афарбовачнага аддзялення.

У сучасны момант вядуцца работы па падключэнню да гарадской каналізацыі вытворчых сцёкавых вод, на што будзе выдаткавана больш як 220 тысяч рублёў.

На заводзе вялікая ўвага надаецца работам па рацыянальнаму выкарыстанню вады ў вытворчасці, шырокаму ўкараненню абаротнага і паўторнага водазабеспячэння.

Такія сістэмы абаротнага водазабеспячэння ўстаноўлены ў тэрмічным цэху (для ахаладжэння генератарных лямп), у механазборачных цэхах. Намечана будаўніцтва буйной сістэмы абаротнага водазабеспячэння ў новым кавальскім цэху.

Шматтысячны калектыў нашага завода прымае ўсе меры, каб не толькі сістэматычна нарошчваць выпуск сельскагаспадарчых машын, але і зрабіць завод яшчэ прыгажэйшым, стварыць аптымальныя санітарна-гігіенічныя ўмовы для нашых рабочых. Мы добра ўведаем, што наш абавязак — сістэматычна праводзіць работу па захаванню і павышэнню прыродных багаццяў, а галоўнае, так арганізаваць выхаванне нашых людзей, каб беражлівыя адносіны да прыроды сталі нормай паводзін кожнага заводскага працаўніка.

У КАМІСІЯХ ПА АХОВЕ ПРЫРОДЫ

У дакладзе на II сесіі Вярхоўнага Савета СССР дзевятага склікання аб дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі на 1975 год таварыш Байбакоў сказаў: «У апошнія гады ўсё больш важнае значэнне набывае праблема аховы прыроды, захавання і паляпшэння навакольнага асяроддзя і рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў. Гэта праблема ўмацавання натуральнай асновы матэрыяльнай вытворчасці, паляпшэння ўмоў жыцця, працы і адпачынку савецкіх людзей. У канчатковым выніку — гэта адзін з важных кірункаў павышэння дабрабыту народа».

Пасляховае вырашэнне гэтых задач залежыць ад таго, як будзе арганізавана работа па ахове прыроды ў кожным горадзе і раёне.

З'яўляючыся старшыней пастаяннай камісіі па ахове прыроды Рэчыцкага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных Гомельскай вобласці, хачу падзяліцца вопытам работы дэпутацкай камісіі па ахове прыроды ў г. Рэчыцы і Рэчыцкім раёне.

У 1975 г. у Рэчыцкім раёне і самім горадзе было пасаджана 16 728 дрэў, 25 тысяч кустоў і больш за 238 тысяч кветак. Абсаджана дрэвамі звыш 31 кіламетра дарог, закладзена 2 скверы, 10 алей, абсаджана дрэвамі 325 двароў рабочых і калгаснікаў, зроблена 12 тысяч квадратных метраў газонаў, пасаджана 77 га лесу і ачышчана ад смецця 157 га.

У горадзе і раёне працуе лектарская група ў складзе 32 чалавек. За 1974 г. прачытана 592 лекцыі і даклады, праведзена 1217 гутарак, 63 тэматычныя вечеры, паказана 107 кінасеансаў па ахове прыроды, створан фільм «Люблю свой родны край».

Адбылася сесія райсавета, на якой разглядалася пытанне аб рацыянальным выкарыстанні зямельных рэсурсаў у раёне і павышэнні ўрадлівасці глебы. У сельскіх Саветах праведзены сесіі ці выканкомы, на якіх абмяркоўваліся пытанні аховы прыроды.

У падрыхтоўцы гэтых сесій і іх правядзенні прымалі ўдзел члены пастаянных камісій і актыў гаррайарганізацый БТАП.

У Рэчыцы былі непаладкі з пабудовай ачышчальных збудаванняў на гідролізнадражджавым і метызным заводах, а нафтаздабываючыя арганізацыі забруджвалі глебу, вадаёмы і паветра. Пастаянная камісія гарадскога савета па ахове прыроды разам з членамі прэзідыумаў гаррайарганізацый, прадстаўнікамі названых прадпрыемстваў і БУ-164 абмеркавалі гэтыя пытанні на сваім пасяджэнні.

На пасяджэнне былі запрошаны таксама і прадстаўнікі праектных арганізацый. Ім зрабілі шэраг заўваг пра недахопы ў праектаванні ачышчальных збудаванняў, з якімі яны згадзіліся, і ўнеслі ў праектную дакументацыю патрэбныя ўдакладненні. На пасяджэнні была прынята пастанова, якая абавязала кіраўнікоў прадпрыемстваў прыняць канкрэтныя меры да ліквідацыі недахопаў. Адначасова гэтае пытанне было вынесена на выканком гарсавета, а адміністрацыйным органам было прапанавана прыняць да вінаватых меры.

У выніку было паскорана будаўніцтва ачышчальных збудаванняў на гідролізнадражджавым заводзе, і зараз яны працуюць добра. Гэтае пытанне камісія і выканком гарсавета ўзята пад пастаянны кантроль.

Ва ўпраўленні «Рэчыцанафта» была створана пярвічная арганізацыя БТАП, у якой зараз налічваецца 1 500 членаў (старшыня намеснік начальніка тав. Блюс). У мінулым годзе НГЗУ «Рэчыцанафта» рэкультывавала і перадало калгасам 336 га зямлі, пагасіла два факелы спадарожнага газу, палепшыла кантроль за работай нафтаасвідавін, абсталявала куткі прыроды, арганізавала кантрольныя пункты на аб'ектах нафтапрамыслаў, пасадзіла 2500 дрэў і 2000 кустоў, абсаджала дрэвамі 6 кіламетраў дарог і інш.

Камісія гарсавета сумесна з гаррайарганізацыямі БТАП і санстанцыяй пры ўдзеле дзяржаўнага інспектара па ахове прыроды былі праведзены рэйды-праверкі выканання закона па ахове прыроды на прадпрыемствах горада і раёна. Вынікі рэйду абмеркаваны на пасяджэнні камісіі і пасяджэнні прэзідыумаў гаррайарганізацый БТАП.

Такіх прыкладаў работы пастаянных камісій можна прывесці шмат.

Аналагічную работу сумесна з пярвічнай арганізацыяй БТАП правяла пастаянная камісія Новабарсускага сельскага Савета. У выніку ў вёсцы Новыя Барсукі было пасаджана 300 дэкаратыўных дрэў, 800 кустоў і 3 500 кветак, за кошт ліквідацыі дарог на палях дадаткова ўцягнута ў севазварот звыш 50 га ворнай зямлі, пабудаван і зарыблен штучны вадаём. Пярвічная арганізацыя калгаса ў 1974 г. зацверджана ўдзельнікам ВДНГ.

Пастаянныя камісіі раёна па ахове прыроды будуць і далей змагацца за выкананне задач, пастаўленых партыяй і ўрадам у галіне аховы прыроды.

Д. ШЧАРБАКОУ,
старшыня пастаяннай камісіі
па ахове прыроды Рэчыцкага гарсавета

КОМПЛЕКСНАЕ ВЫВУЧЭННЕ ПАЛЕССЯ

Р. ГАРБУТОВІЧ,
кандыдат тэхнічных навук, вучоны
сакратар Навуковага савета АН БССР
па праблемах Палесся

Пад Прыпяцкім Палессем маецца на ўвазе тэрыторыя, што знаходзіцца ў чатырохкутніку, арыенціраваныя вяршыні якога — Брэст — Магілёў — Кіеў — Цярнопаль. Паўночная частка Палесся, размешчаная ў межах БССР (Беларускае Палессе), уваходзіць у склад Гомельскай, Брэсцкай і Мінскай абласцей. Агульная плошча Палесся — 13,2 мільёна гектараў. На долю нашай рэспублікі выпадае 6,1 млн. га, ці 30% ад усёй плошчы.

Палеская нізіна — спецыфічны натуральна-гістарычны край. Аднастайны, паніжаны рэльеф, рэдкія грудкі і пясчаныя пагоркі, наяўнасць шматлікіх балот і забалочанай зямлі (каля 40% ад усёй тэрыторыі), лясістасць, павольныя рэкі і рачулки ў невысокіх берагах — усё гэта характэрна для палескага рэгіёна.

Гісторыя вывучэння Палесся мае багаты летапіс. Размешчанае ў цэнтры Еўрапейскага кантынента, Палессе здаўна прыцягвала ўвагу вучоных, падарожнікаў. Герадот апісаў Палессе як вялікае возера, з якога выцякае рака Гіпаніс (Днепр). Датавана V стагоддзем да нашай эры. На карце Пталамея (II ст. н. э.) Палессе зноў паказана як вялікае возера. Прыцягвала да сябе ўвагу Палессе і ў сярэднявекі. Але найбольш шырокае знаёмства з ім адбылося ў сярэдзіне XIX стагоддзя, калі рускія вучоныя-географы зрабілі параўнаўча дакладнае апісанне тутэйшых мясцін.

Першы праект засваення Палескай нізіны складзены ў 1873—1875 гадах — пасля арганізацыі Заходняй экспедыцыі на чале з І. Жылінскім. Прадугледжвалася асушэнне некаторых мясцовых балот і пераўтварэнне іх у сельскагаспадарчыя ўгоддзі.

У выніку дзейнасці экспедыцыі пэўны вопыт быў накоплены. Але не больш.

Разгортванне работ па меліярацыі Палесся пачалося па-сапраўднаму з 1925 года. Асабліва ў вадзборы ракі Арэсы,

на Паганянскім масіве, на Ніжняй Брагінцы.

У 1939 годзе пры АН БССР была створана група, якая падрыхтавала тэхніканамічны даклад па вырашэнню праблем Палесся, у аснову якога пакладзены ідэі рэгулявання сцёку вадасховішчамі і комплекснага выкарыстання водных і зямельных рэсурсаў.

Вялікае гаспадарчае значэнне Палесся, складанасць і абшырнасць яго праблем вымусілі распрацаваць комплексную схему асушэння і асваення зямлі гэтага краю. Такая схема падрыхтавана ў 1954 годзе інстытутам «Белгірводгас» з удзелам Акадэміі навук БССР і УССР. Схема з'яўлялася генеральным планам развіцця вытворчых сіл Палескай нізіны.

Сутнасць праблемы Палесся заключаецца ў тым, каб за лік змен рэжыму паверхневых і падземных вод карэнным чынам ператварыць прыроднае асяроддзе і стварыць максімальныя ўмовы для развіцця народнай гаспадаркі.

Адным з фундаментальных мерапрыемстваў, прадугледжаных Схемай, была карэнная рэканструкцыя рэжыму Прыпяці і яе асноўных прытокаў.

У комплексе з меліярацыяй намячаліся мерапрыемствы па развіццю не толькі сельскай, але і лясной, рыбнай гаспадаркі, а таксама прамысловасці, дарожнага будаўніцтва, санітарнага аздараўлення тэрыторыі.

Для ажыццяўлення меліярацыйных работ непасрэдна ў зоне Палесся ў 1966 годзе было створана Галоўнае ўпраўленне па асушэнню зямлі і будаўніцтву саўгасаў, якое правяло ўжо значны аб'ём работ.

Уплыў антрапагенных фактараў на Палессе ў апошнія гады ўзмацніўся. Некаторыя палажэнні Схемы перагледжаны. Асобныя карэктывы былі ўнесены яшчэ ў 1965 годзе. Імі прадугледжвалася рэгуляванне сцёкаў вярхоўя Прыпяці і яе прытокаў, вільготнасці глебы за лік новых вадасховішчаў, стварэнне рыбных гаспадарак і сажалак, новых саўгасаў, пад'язных шляхоў і г. д. З мэтай аховы водных рэсурсаў, фауны і флоры, ба-

рацьбы з эрозіяй глебы, зніжэння мінералізацыі тарфянікаў намеран комплекс агратэхнічных, лесамеліярацыйных і гідратэхнічных захадаў.

Навуковыя высновы і практычнае ажыццяўленне адрэдагаванай меліярацыйнай часткі Схемы патрабавалі шырокага аб'яднання навукова-даследчых інстытутаў, ВНУ і праектных арганізацый рэспублікі.

Пры Акадэміі навук БССР быў створаны Навуковы савет па праблемах Палесся, які ажыццяўляе цяпер каардынацыю ўсіх навуковых даследаванняў у гэтым рэгіёне.

Савет — гэта вялікі калектыў вучоных і спецыялістаў вытворчасці: 12 акадэмікаў і членаў-карэспандэнтаў АН БССР, 20 дактароў навук, звыш 100 кандыдатаў навук і г. д. Савет мае 10 спецыялізаваных секцый.

Кіраванне навукова-даследчымі работамі ажыццяўляецца праз галоўныя інстытуты. Каардынацыя праводзіцца па 45 тэмах. План дзеліцца на чатыры асноўныя напрамкі:

водныя рэсурсы і іх рацыянальнае выкарыстанне;

зямельныя рэсурсы, меліярацыя, выкарыстанне;

уплыў асушэння на асноўныя элементы прыроды Палесся — водны рэжым, глебу, флору і фауну, ландшафт;

эканоміка і арганізацыя вытворчасці.

Выкананне плана дазволіць ужо к канцу гэтага года вырашыць шэраг складаных тэарэтычных і практычных пытанняў: вызначыць водны баланс Палесся; пазбавіцца ад дэфіцыту вады; даць рэкамендацыі па выкарыстанню падземных вод і аптымальнаму размяшчэнню і будаўніцтву вадасховішчаў, рыбгасаў; павялічыць колькасць сажалак мясцовага значэння; ажыццявіць найбольш эканамічны метад арашэння зямельных угоддзяў і г. д.

Неабходна адзначыць недахопы ў справе вырашэння палескай праблемы. У асобных раёнах Палесся меліяраваныя мелказаліягаючыя тарфянікі і забалочаныя землі засяваюцца не травамі, а выкарыстоўваюцца пад прапашныя культуры, што прыводзіць да хуткай выпрацоўкі арганічнага рэчыва, мінералізацыі і эрозіі. Недастаткова разгорнута будаўніцтва вадасховішчаў, сажалак, рыбгасаў. На канец 1974 года з намечаных Схемай 36 буйных вадасховішчаў і рыбгасаў закончана толькі 5. Гэта не дае магчымасці ажыццяўляць увільгатненне асушаных тэрыторый. Недапушчальна, што ўсё яшчэ тарфянікі затапляюцца.

У бліжэйшыя 8—10 гадоў аб'ём капітальных работ па меліярацыйнаму будаўніцтву на Палессе будзе завершаны. Узнікае неабходнасць пашырыць навуковыя даследаванні, змяніць іх накіраванасць. У прыватнасці, выключна важнае значэнне набываюць пытанні эфектыўнага выкарыстання меліяраванай зямлі, стварэнне аўтаматызаваных сістэм кіравання двухкавовым рэгуляваннем воднага рэжыму, даследаванні, звязаныя з зарастаннем і заіленнем новых вадасховішчаў.

Гэтыя і іншыя навуковыя напрамкі павінны скласці касцяк новага плана даследаванняў на 1976—1980 гады.

Рака Убарць.

Фота М. Шарая

І КАРЫСЦЬ, І АСАЛОДА

«Пайшлі ў ягады...» Знаёмыя з дзяцінства словы. Колькі за імі паўстае радасці, успамінаў.

Кожны, хто нарадзіўся на Гомельшчыне, ведае, якая яна багатая на ягады.

У сасонніках чырванюць самыя раннія ягады — суніцы лясныя. Яшчэ не змоўклі вясновыя галасы птушак, толькі што адцілі ландышы, а ўжо на сонечных палянах запунсавелі духмяныя і салодкія сунічкі. Растуць яны і ў бярэзніках, іншы раз у ельніках і дубровах.

Збор ягад заўсёды прыносіць асалоду. Лес сухі, паветра настоена смалістай хвойяй. Па паху і на смак суніцы можна параўнаць хіба што з ананасам.

Суніцы — надзвычай каштоўны харчовы і лекавы прадукт. Утрымліваюць шматлікія рэчывы: цукар, арганічныя кіслоты, эфірнае масла, вітамін С, мікраэлементы. Шмат вітаміну С утрымліваецца ў лісці, якое выкарыстоўваецца пры цынзе, падагры, нырковых і пячонкавых захворваннях.

Як толькі даспеюць, пачырванюць ад соку суніцы, з'яўляюцца і першыя цёмна-сінія пацеркі чарніцы. Як і суніцы, яны аддаюць перавагу сасновым барах, толькі растуць у паніжаных месцах. Сустракаюцца ў ельніках і бярэзніках, зрэдку — у дубровах, ашэніках і асініках. Непатрабавальныя да глебы. Выдатна прыстасаваліся да жыцця ў ценю дрэвастояў. Найлепш чарніцы пладаносяць у сярэднешчыльных сасновым лясках.

Чарнічнік — лістападны кустарнік з драўнінападобным сцяблом. У спрыяльных умовах дасягае ў вышыню паўметра, ураджай з гектара да 700 кілаграмаў.

Выдатны меданос. Выкарыстоўваюцца ў медыцыне і харчовай прамысловасці. Служаць кормам для цецерукоў, рабчыкаў і курапатак. Ласуюцца імі ласі, зубры, нават лісіцы.

Чарнічнік — шматгадовая расліна, жыве да 300 гадоў.

Чарніцы трэба ўмець збіраць. Нельга вытоптаць, дапускаць выпас жывёлы.

Пры ўмелым і рацыянальным выкарыстанні чарнічных зараснікаў народная гаспадарка можа атрымаць дзiesiąты тысяч тон высакаякаснай харчовай і лекавай сыравіны.

За чарніцамі даспяваюць буюкі. Яны растуць у сасонніках, на забалочанай глебе.

Буюкі — ягадны кустарнік — дасягаюць у вышыню паўтара метра. Асноўнае сцябло хаваецца пад лясным подсілам, ад якога адыходзяць надземныя парасткі. Кара гладкая, лісце шызавата-зялёнае.

Кветкі белыя і чырванаватыя, звяночкавыя. Ягады авальныя, даволі буйныя, блакітна-сінія. Утрымліваюць шмат карысных рэчываў.

Буюкі звычайна растуць разам з багуном балотным, рэзкі і непрыемны пах якога можа выклікаць боль галавы, зморанасць. Таму ў народзе нярэдка багунову немач прыпісваюць буюкам, называючы іх «дурніцамі», «п'яніцамі».

Буюкі перспектыўныя для ўвядзення ў культуру. Іх лёгка збіраць. Ураджайнасць высокая.

Адначасова з буюкамі ці крыху раней даспяваюць касцяніцы.

Шматгадовая расліна з доўгім ніцым сцяблом, ад якога вертыкальна адыходзіць трохлопасцевае лісце. Кожны плод касцяніцы складаецца з 3—5 сакавітых рубінава-чырвоных касцянак. Па саладкавата-кісламу смаку нагадваюць гранат. За форму, колер і смак касцяніцы называюць яшчэ «паўночным гранатам».

Растуць яны ў разрэджаных сасновым, яловым і бярозавым лясках, на высечках, утвараюць зараснікі.

Касцяніцы ўжываюцца для прыгатавання квасу, кіслага кампоту, жэле, сіропу.

Маліна — шматгадовая расліна з моцным карнішчам і двухгадовымі надземнымі парасткамі. Пладаносіць штогод. Лясная маліна па якасці плоду пераўзыходзіць усе садовыя формы.

Сушаныя ягады маліны — апрабаваны сродак супраць прастуды. Малінавыя зараснікі — крыніца цудоўнага мёду, які не ўступае ліпаваму.

Чорнай малінай называюць ажыны. Гэта — невялікі кустарнік, які ўтварае густыя непразрыстыя зараснікі ўздоўж лясных рэчак, на берагах азёр і схілах яроў. Плады чорныя з шызым налётам. Ажыны не такія духмяныя, як маліна. Тым не менш, іх смак дэгустатарамі ацэньваецца вельмі высока. Ажыны ўтрымліваюць шмат мінеральных злучэнняў. Маюць дыетычнае і лячэбнае значэнне. Адвар з лісця — супрацьзапаленчы сродак. З каранёў здабываюць лячэбны сок.

Вельмі смачныя і карысныя чорныя парэчкі. Па ўтрыманню цукру, арганічных кіслот, пекцінавых і дубільных рэчываў, вітамінаў яны ўступаюць толькі шыпшыне і актынідыі.

Чорныя парэчкі ўжываюцца свежымі, ідуць на варэнне, пасцілу, жэле, мармелад, пладовае віно, выкарыстоўваюцца ў медыцыне. Растуць пераважна ў чорнальвовых цяжка даступных і забалочаных лясках. Таму ахвотнікаў іх збіраць не так многа.

Брусніцы. Звычайныя ягады ў сасновым барах. Вясной, летам і восенню ў бруснічных, імшыстых, арляковых, радзей чарнічных і лішайнікавых барах можна ўбачыць, як сцелюцца і крыху прыўзняваюцца галінкі з пругкімі глянцаватымі лісціцамі.

Брусніцы ацанілі яшчэ ў старажытнасці. У прыватнасці, славяне. І значна пазней, ужо ў XVI—XVII стагоддзях, многія лясныя ягады людзі называлі брусніцамі.

Па дадзеных А. П. Шыманюка, у вельмі зрэджаных лясках з кожнага гектара можна атрымаць звыш тоны брусніцы.

Гаркаватасць брусніцы тлумачыцца наяўнасцю бензойнай кіслаты. Дарэчы, гэтая кіслата захоўвае плады пры перавозцы.

У брусніцах шмат цукру, глюкозіды, вітамінаў А і С, фарбавальных і пекці-

навых рэчываў. Нездарма з такой ахвотай іх ядуць насельнікі лясоў.

У Беларусі лепшы тэрмін збору брусніцы — жнівень — верасень. Ранняя вясной у лекавых мэтах нарыхтоўваюць лісце.

Нам засталося расказаць пра журавіны. У перакладзе з грэчаскага яны азначаюць «кіслыя ягады». Народныя назвы, тыпу «жураўліна», этымалагічна звязаны з назвай жураўля: на пачатку выпускавання кветаножка і вяночак яе нагадваюць абрысы жывога жураўля.

Журавіны растуць на махавых балотах, парослых невысокімі сасонкамі. На бледна-зялёным фоне моху блішчыць россып буйных чырвоных ягад. Яны, здаецца, ні на чым не растуць, а проста ляжаць на моху. І толькі, калі нагнешся, то ўбачыш, што тонкай ніткаю цягнуцца за ягадай паўзучае сцябло з вечназялёным лісцем.

Журавіны маюць вялікае харчовае і лячэбнае значэнне. Што толькі не рыхтуюць з іх — ад варэння да экстрактаў. Ужываюцца ад цынгі, малакроўя. Экстракт з журавін узмацняе ўздзеянне антыбіётыкаў і сульфамідаў, разам з мёдам ужываецца пры прастудах, ангіне, рэўматызме.

Попыт на журавіны ў краіне і на экспарт забяспечваецца выключна за лік натуральных ягаднікаў. Можна спадзявацца (неабходныя работы ў гэтым напрамку вядуцца), што з цягам часу атрымае прызнанне плантацыйнае вырошчванне журавін. Праўда, на гэта спатрэбіцца не менш 15—20 гадоў.

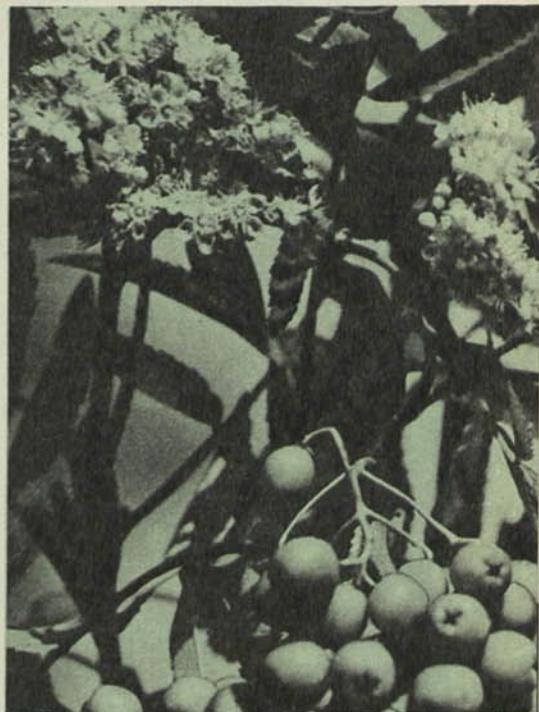
Каб захаваць натуральныя журавінікі, частку верхавых і пераходных балот, мэтазгодна пакінуць некротымі і не ўключаць іх у меліярацыйны фонд.

У лясках Гомельшчыны практычна ў любы час года ёсць ягады. Ад суніцы — да журавін...

В. САУЦІН,
Т. БАБРОЎНІКАВА,
В. ГЕДЫХ

Рабіна.

Фота В. Буракова

ЖЫВЫ ВЫКАПЕНЬ

Гінга двухлопасцевае — найбольш старажытнае і адзінае сярод гінгавых голанасенных раслін, якія ўпершыню з'явіліся ў канцы палеазою, каля 300 мільёнаў гадоў назад, і былі распаўсюджаны на большай палавіне зямнога шара. Найвышэйшага роскавіту яны дасягнулі ў юрскай флоры Сібіры. У канцы мелавага перыяду (139 м. гадоў назад) гінгавыя пачалі выміраць і паступова зніклі з Зямлі. Доўгі час лічылася бяспрэчным, што ўсе прадстаўнікі распаўсюджанай некалі групы вымерлі. У тым ліку і гінга двухлопасцевае. Палеабатанікі, здаецца, прымырыліся з такой думкай. І вось нечакана былі знойдзены... жывыя экзэмпляры гінга. Здарылася гэта ў гарах Паўднёва-Заходняга Кітая. З таго часу расліну і называюць «жывым выкапнем».

У Японіі і Кітаі гінга — свяшчэннае дрэва. На пачатку XVII стагоддзя яно было вывезена ў Заходнюю Еўропу, потым ў Паўночную Амерыку, дзе шырока культывуецца ў батанічных садах і парках.

Расце гінга і ў Гомелі — ў парку культуры і адпачынку імя Луначарскага. На пачатку 60-х гадоў пасадзілі некалькі дрэўцаў. Тры прыжыліся, астатнія нехта знішчыў. Гінга расло ў парку і раней, але зімой 1940 года вымерзла. Цяперашнія дрэўцы набіраюць сілу: дасягаюць 5—7 метраў у вышыню, дыяметр ствала 7—10 см.

Гінга двухлопасцевае — буйное лістападнае дрэва, у спрыяльных умовах вырастае да сарака метраў. Крона густая, пірамідальная. Лісце чаранковае, з веерападобнай пласцінкай, на версе якой маецца невялічкая ямка; вясной — светла-зялёнае, летам — ярка-зялёнае, восенню — залаціста-жоўтае. Драўніна са светла-карычневой абалонкай і жаўтавата-карычневой сэрцавінай вельмі мяккая. Замест суквецця на ёй утвараюцца мужчынскія і жаночыя шышкі, як у сасны і елкі. Семя пры даспяванні жаўце і набывае рэзкі пах. У Японіі насенне, ачышчанае салёнай вадой ад абалонкі, ужываецца ў ежу.

Гінга двухлопасцевае размнажаецца насеннем, сцябловымі і каранёвымі чаранкамі, а таксама парасткамі ад пня. Гінга валодае надзвычай высокімі дэкаратывнымі якасцямі і ўстойлівасцю супраць розных забруджвальнікаў атмасферы. Таму шырока выкарыстоўваецца ў садах, парках і аляях на поўдні нашай краіны, а ў асобных, схаваных ад холаду мясцінах расце да лініі Калінінград — Волгада.

С. ВОЛІН

НІВЫ НА БАЛОТАХ

Р. ЧАРНАШЭЙ,

начальнік аддзела зямельных фондаў і землеўпарадкавання ўпраўлення сельскай гаспадаркі Гомельскага аблвыканкома

У наш час, калі ідзе шпаркае паглыбленне канцэнтрацыі і спецыялізацыі вытворчасці гаспадарак, пытанні аховы зямлі, яе рацыянальнага выкарыстання заслужваюць вялікай увагі. Аднак, як сведчыць практыка, асабліва клопату патрабуюць меліяраваныя землі.

Меліярацыйны фонд Гомельскай вобласці складае трэцюю частку яе тэрыторыі. У карыстанні калгасаў і саўгасаў ужо налічваецца звыш 439 тысяч гектараў асушаных зямель. Толькі за чатыры гады пяцігодкі меліяравана і перабудавана ўстарэлых сістэм на плошчы 142,3 тысячы гектараў, на 80 тысяч гектараў пакладзены закрытыя дрэнажы.

У меліярацыйнае будаўніцтва, пачынаючы з 1971 года, укладзена 138,9 мільёна рублёў. Гэта ў два разы перавышае капіталаўкладанні чатырох гадоў папярэдняй пяцігодкі. Вялікія затраты дзяржаўных сродкаў на паляпшэнне зямель абавязваюць землекарыстальнікаў весці справу так, каб кожны гектар даваў найбольшую аддачу.

Большасць гаспадарак вобласці эфектыўна выкарыстоўвае арашаемыя ўгоддзі. У калгасе «XXI з'езд КПСС» Рэчыцкага раёна, напрыклад, летась сабраны на 43,4 цэнтнера з гектара збожжа на плошчы 157 гектараў, на 230 цэнтнераў бульбы на плошчы 90 гектараў, на 236 цэнтнераў зялёнай масы шматгадовых траў з плошчы 160 гектараў. На працягу шэрагу апошніх гадоў устойлівыя ўраджай атрымліваюць у калгасе «1 Мая» Калінкавіцкага раёна. У 1973 годзе выхад кармавых адзінак з гектара ворыва тут склаў 52,4, а ў 1974 годзе 55,1 цэнтнера.

Поруч з гэтым шэраг пытанняў, накіраваных на больш рацыянальнае выкарыстанне асушаных зямель патрабуе свайго вырашэння. У пастанове XIV пленума ЦК КПБ «Аб мерах па далейшаму развіццю меліярацыйных работ і паляпшэнню сельскагаспадарчага выкарыстання асушаных і арашаемых зямель у калгасах і саўгасах рэспублікі» дадзена прынцыповая ацэнка гэтых недахопаў і вызначаны меры іх ліквідацыі.

У складзе меліяраваных угоддзяў вобласці 202 тысячы гектараў займаюць тарфянікі. З іх 80 тысяч гектараў складае ворная зямля.

Вядома, што аграэхніка вырошчвання сельскагаспадарчых культур на тарфяна-балотных глебах мае сваю спецыфіку. Тарфянікі пры сістэматычным выкарыстанні пад пасевы збожжавых і прапашных культур мінералізуюцца і выдзьмуваюцца. Так, напрыклад, згодна з дадзенымі глебавых абследаванняў 1970 года, асушаныя плошчы з глыбокім заляганнем торфу ў Калінкавіцкім раёне ў параўнанні з дадзенымі абследаванняў 1959 года паменшыліся больш як на чатыры тысячы гектараў. Калі ўлічыць, што 146,6 тысячы гектараў асушаных тарфянікаў з'яўляюцца мелказалёгаючымі, з якіх ворныя плошчы складаюць 42,7 тысячы гектараў, то стане зразумелай актуальнасць пытання далейшага выкарыс-

тання зямель з тарфяна-балотнымі глебамі.

У гаспадарках вобласці, нягледзячы на пэўныя цяжкасці, перагледжана структура пасяўных плошчаў на тарфяніках. Так, калі ў мінулым годзе збожжавыя на мелказалёгаючых тарфяніках займалі 22,4 працэнта плошчы, то сёлета толькі — 19,2. Бульба займала 4,4 працэнта. Сёлета гэтую культуру тут не садзілі. 80,8 працэнта ворыва на мелказалёгаючых тарфяніках цяпер займаюць кармавыя культуры, у тым ліку 60 працэнтаў — шматгадовыя травы. Прынятая структура пасяўных плошчаў дазволіць, з аднаго боку, атрымаць найбольшую колькасць прадукцыі з тарфяна-балотных глеб, а з другога — захаваць іх ад выдзьмування.

Важным фактарам, які ўплывае на рацыянальнае выкарыстанне асушаных зямель, з'яўляецца водазаспячэнне плошчаў з двухбаковым рэгуляваннем воднага рэжыму. У вобласці звыш 90 тысяч гектараў такіх угоддзяў. Падпорныя збудаванні не могуць рацыянальна забяспечваць пасевы вадой. У перыяд жа вегетацыі раслін (чэрвень — ліпень) у выпадку адсутнасці дажджоў у каналах вады яўна недастаткова для падтрымання неабходнай вільготнасці глебы. Значыць, для эфектыўнага выкарыстання наяўных сістэм з двухбаковым рэгуляваннем воднага рэжыму неабходна будаўніцтва вадасховішчаў. А яно неапраўдана затрымліваецца.

У сістэме мер па барацьбе з эрозіяй глебы на землях калгасаў і саўгасаў ажыццяўляецца планамернае аблясненне пяскаў і стварэнне лясных палос. За чатыры гады пяцігодкі лясныя культуры высаджаны на 8568 гектарах пяскаў. Полеахоўныя палосы занялі 651 гектар.

З мэтай папярэджання выдзьмування тарфянікаў на меліяраваных аб'ектах лясныя палосы закладваюцца таксама. Аднак, стварэння буйнамернага пасадчым матэрыялам у калгасах «Новае жыццё» Хойніцкага і «Усход» Акцябрскага раёнаў, яны знаходзяцца ў незадавальняючым стане. У такім жа стане лесапалосы і ў іншых гаспадарках. Існуючы парадак стварэння і аховы гэтых насаджэнняў нагадвае адносіны да справы сямі нянек. Лясгасы адказваюць за пасадку і догляд за палосамі да змыкання крон, а землекарыстальнікі — за іх далейшую ахову. Здаецца, што абодва бакі нясуць адказнасць, а ў спраўднасці — усё наадварот. На нашу думку, лесапалосы павінны мець аднаго гаспадара ў асобе лясгаса.

Важным мерапрыемствам па ахове зямлі з'яўляецца паляпшэнне стану калгасных лясоў, плошчы якіх у нас доволі значныя. Частку лясоў, у асноўным хваёвых, калгасы перадалі ў 1974 годзе Дзяржлесфонду. Работа па перадачы калгасных лясоў лясгасам працягваецца. На плошчах, якія засталіся ў карыстанні гаспадарак, з мэтай паляпшэння арганізацыі вядзення лясной гаспадаркі будзе праведзена лесаўпарадкаванне.

Ва ўсіх гаспадарках вобласці не пакінуць без увагі самыя доступныя і найбольш важныя мерапрыемствы па барацьбе з эрозіяй глебы — аграэхнічныя супрацьэрозійныя мерапрыемствы.

ПРЫРОДА І МАСТАЦТВА

Барыс Міхайлавіч звяртае ў лесе ўвагу на тое, што іншага чалавека і не цікавіць — на звычайнае сухое голле. Але пакакайце, звычайнае? У тым і справа, што — не.

Пільна ўглядаецца чалавек у лясное сутарэнне і заўважае то лясняна, то лісіцу, то жорава. Праўда, галінкі і карэньчыкі толькі нагадваюць жывёл. Давядзецца яшчэ папрацаваць, каб яны набылі сапраўдную мастацкую вартасць.

Лягчэй з «партрэтамі», якія напалавіну зроблены самой прыродай, і складаней з шматфігурнымі кампазіцыямі, асобнымі сюжэтамі.

Тут патрэбна майстэрства скульптара. Узяць, напрыклад, такую работу Васількова, як «Касіў Ясь канюшыну». Яна простая па задуме, але складаная па вырашэнню. Нагрузку нясе ледзь не кожная дэталі. Колькі ў ёй дынамікі, непасрэднасці! Нездарма кампазіцыя з поспехам экспанавалася на выстаўках.

Кватэра Барыса Міхайлавіча Васількова — своеасаблівы хатні музей. Здаецца, усе насельнікі лесу прыйшлі сюды. І кожнаму — сваё месца на паліцы, кожнаму — любоў і пашана.

Уражваюць фігуркі звяроў, выразаныя з ліпы, моранага дуба. Колькі цяжарна, вопыту і, зразумела, умення патрабуецца, каб не сапсаваць здабытую з цяжкасцямі драўніну! Адзін няўпэўнены рух, лішні націск і... Гэта — тэхналогія. Другі бок справы — веданне жывёльнага і расліннага свету, а таксама фальклору, побыту, гісторыі народнай творчасці. Бо нічога не ўзнікае на голым месцы. Усё мае свае традыцыі. І калі твая праца і творчае гарэнне выльюцца ў прыгожую рэч, на якую людзям прыемна глядзець, то лічы, што за разец ты браўся нездарма.

Народны ўмелец Барыс Міхайлавіч Васількоў — удзельнік выставак у Гомелі, Мінску, Маскве. Не аднойчы ўзнагароджваўся. Побач з дыпламамі па мастацтву — граматы за бездакорную працу на Гомельскім станкабудаўнічым заводзе імя Кірава.

Рабочыя рукі ўсё могуць!

А. ШНЫПАРКОУ

Фота І. Белавуса

Б. М. Васількоў.

ГОМЕЛЬШЧЫНА

Міхась ДАНИЛЕНКА

У ДОБРЫ ШЛЯХ, БАРАДАТЫ!

Ляснік Анісавец лёгка крочыць нацянькі на заветную дзялянку. Пад пахай ён трымае загорнуты ў газету пакунак.

Пад нагамі пружыніць сівец. З кустоў з аглушальным шумам сарваліся дразды-рабіннікі: відаць, прыляталі сюды ласаватца ўжо добра налітымі ягадамі рабіны.

У лесе — цішыня. Нават не цішыня, а нейкая няпэўная, асаблівая сцішанасць, якая бывае толькі перад надыходам восені. Яшчэ не скора тыя дні, калі пачне сеяцца дробны дождж, яшчэ стаіць цёплае, сонечнае надвор'е, але ўжо адчуваецца: лес быццам насцярожыўся ў прадчуванні не такіх і далёкіх перамен. У бярозы ўжо ўплецены сям-там жоўтыя каснікі, час ад часу сарвецца і з ціхім шоргатам ападзе долу ліст з каржакаватага дуба. Трывожна крычаць сойкі, пералятаючы з дрэва на дрэва: запасаюцца на зіму жалудамі.

Ляснік выйшаў на імшарыны. Зялёнай падушкай клаўся тут пад ногі мох. У куштах ядлоўцу ценькалі непаседы-сініцы.

Ад імшарыны, крыху правей, пачынаўся буралом: вецер, быццам жартуючы, павыварочваў дрэвы з карэннем. Некалькі дзён запар там звінелі бензапілы, раўлі самазвалы — павалены лес вывозілі на дрывы.

Шукаючы карацейшы шлях, шафёры выбіраліся на бальшак па паляне, абмінаючы імшарыны. Вось тады ляснік перагарадзіў гэты іхні праезд жэрдамі, прыбіўшы дошчачку з надпісам: «Аб'езд. Хворы лось».

Спачатку некаторыя шафёры толькі плячыма паціскалі (маўляў, які там лось, калі трэба дрывы вывозіць!) і праставалі па паляне далей. Тады ён, Іван Анісавец, некалькі дзён дзяжурў каля гэтага свайго знака і заварочваў машыны...

Лось прыбіўся сюды аднекуль здалёк — відаць, з Амелькаўскіх лясоў. Што ён быў хворы, Іван здагадаўся адразу: звер стаяў, звесіўшы галаву, не кратаўся з месца, толькі палахліва стрыг вушамі. З апалых бакоў звісала поўсць.

Гэта тады, калі Іван убачыў яго ўпершыню. Пасля лось аблюбаваў сабе месца за імшарынамі, сярод густога асініку, ляжаў і тужлівымі вачыма глядзеў у зямлю. Калі Іван падыходзіў да яго, лось неахвотна падымася, гэтак жа неахвотна адыходзіў і насцярожана глядзеў на чалавека. На паляне, зусім блізка, натужна раўлі машыны, і па скуры барадатага прабягалі дрыжжыкі.

— Так, браце, ты хутка капыты адкінеш, — сказаў сам сабе Іван Анісавец.

Перш-наперш ён перагарадзіў машынам дарогу. Потым схадзіў дахаты і прынес ласю лусту хлеба, пасыпаўшы соллю.

Лось да хлеба не дакрануўся. Некалькі дзён ляжала тая луста некранутай. Але, вось аднаго дня Іван не знайшоў хлеба. «Можа, які лясны звер з'еў?» — падумаў ляснік і абышоў вакол асініку. Нічога падазронага не ўбачыў. Знайшоў толькі паз'яданыя мухаморы пад раскідзістай старой арэшынай. «Ага, значыць, справы пайшлі на праўку», — уздыхнуў лягчэй ляснік.

Лусты хлеба, пасыпаныя соллю, Іван насіў ласю некалькі дзён.

Цяпер ён зноў нес — ужо цэлую буханку — свайму маўкліваму пацыенту.

Вось і асінік. Пад лёгкім ветрыкам спалохана трымціць лістота. Іван сунуўся далей і спыніўся. Лася не было. Ляснік азірнуўся. Маладыя дрэўцы вакол былі абгрызены.

Вялікія ласіныя сляды вялі з асініку паўз ядловец туды, на паляну, дзе раней гулі машыны.

Іван паклаў хлеб на пень, рассыпаў па траве соль і пайшоў разгароджваць праезд. Цяпер яго загародка з жэрдак была непатрэбна.

ЖУРАЎЛІ НА ГРАЧАНІШЧЫ

У канцы жніўня на выжарынах зацвітае верас. Дробныя кветчкі яго пахнуць, прывабліваючы пчол: цяпер і на іх можна сабраць неблагі ўзятак. Праўда, пчалары кажучь, што верасовы мёд крыху гаркаваты, але гэта паўбяды. У верасе, як толькі сонца высушыць спорную жнівеньскую расу, чуюцца працавіты пчаліны гул.

Мы ідзем з Апанасам Казлянком. У Апанасавай руцэ — пацямнелы ад часу кошык, на нагах — старыя гумовыя боты. Ідзем у грыбы.

— Старэю я, чалавеча, — скардзіцца Апанас. — Ужо і бачыць стаў горш. Які з мяне грыбнік?!

Апанас спраўды прыкметна здаў у апошні час. Вышчарбіліся зубы, у скроні густа ўплялася сівізна. Але ў Апанасавым кошыку ляжала ўжо больш як дзесятак адборных баравікоў, а ў мяне — пуста: значыць, бачыць ён яшчэ зусім няблага.

Мы кружым па бярэзніку. Ногі хвосца густы верас. На бровы налеліваецца павуцінне. У маім кошыку нейкія чатыры грыбы — баравікі. А то ўсё — падасінавікі, лісічкі, абабкі. Іх Апанас не бярэ зусім. Толькі баравікі. Для сушкі. Трэба, кажа ён мне, насушыць два кіла і здаць у краму, каб купіць унучцы кофтакчу.

— Ліха яго ведае, — бубніць пад нос Апанас, — чаму ёй захацелася той кофтакчы. Кажучь, нейкая японская. Такой і ў горадзе не дастанеш. А ў нас во ёсць.

Стары гаворыць і гаворыць. Што пачалі цяпер жыць — дай бог кожнаму, што ўнукам тым падавай цяпер самае дарагое, тое што моднае, што ледзь не над кожным дахам антэна тэлевізара, у пакоях — розныя серванты ды каналы мяккія...

Сонца падымася. Высыхае раса. Пад нагамі пачынае трашчаць сухое ламачча, калі мы перабіраемся ў гусцейшыя мясціны. На полі, што цягнецца паўз бярэзнік, жаўцее ржышча. Яно яш-

чэ не паспела пацямнець ад дажджоў, з рубчастымі слядамі ад камбайнаў.

Ад вёскі мы адышліся ўжо далекавата. Раптам Апанас сцягвае з галавы старую кепку, прыстаўляе да вуха далонь. Далёка, у тым баку, дзе вёска Астравы, чуюцца працяжныя крыкі.

— Жураўлі, — тлумачыць Апанас. — Амаль кожны год прылятаюць на грачанішча. Адапасаюцца перад дарогай.

На Апанасавым твары разгладжваюцца маршчыны, у чорных вачах з'яўляецца ледзь не дзіцячае захапленне. Мы па-змоўніцку пераглядваемся і, не згаворваючыся, кіруем у бок Астравой. Над прыціхлымі далямі гучаць і гучаць галасы асцярожных птахуў...

Пасля мы вяртаемся дадому. Апанасу кошык таксама няпоўны.

— А як жа, дзядзька, японская кофтакча? — пытаюся я і ківаю на кошык.

— Жураўлі, ліха на іх, перашкодзілі, — смеецца ён. — Нічога, другім разам набярэм болей.

Дзмітрый САМОЙЛЕНКА

ДОЖДЖ

На раздарожжы ў канцы вёскі,

Ля аксамітнай ярыны,
Стаяць дзве рослыя бярозкі,
Аб чымсьці мараць-сняць яны.
І раптам дождж з свінцовай хмары,

Чысцюткі, спорны шугануў,
Развееў ён іх думы-мары,
Настрой вясёлы ім вярнуў.
Дождж грабяном шклянным,
Празрыстым
Бярозам косы расчасавуў,
І ўжо праз міг крыштале чыстым

З галін каралямі звісаў...
Памыў бярозы, надухмяніў,
Вясёлы выгляд ім надаў...
Каб на сябе зірнулі самі —
Ён люстры-лужыны ім даў.

Уладзімір ДЗЮБА

ВЯСНОВАЕ

Яшчэ імгненне —
І пупышкі лопнуць,
І гул зялёны сыдзе на раку,
І будзе сонца расцвітаць,
Як лотаць,
А неба, як пралескі на грудку...

Мікола ХАМЯНКОЎ

Сэрца разрываецца на часткі,
не магу сябе я зразумець.
Мне чамусьці снічка вельмі часта,
Што да зор збіраюся ляцець.
Чалавеку стала ўжо патрэбай
У сусвецце зорным пабываць...
Я лічу за шчасце — тайны неба
да малой крупінкі разгадаць.

Мікола ЯНЧАНКА

АДДАЙ НАЗАЎСЁДЫ

Яны прыходзілі ў адзін і той жа час. Маці і дачка. Маці — высокая, худая, з акулярамі на носе-бульбіне, які, нібы маятнік, вагаўся над кнігай. Дачка — пяцігадовая дзяўчынка — непаседа, рухавая. Яна бегала па цяністых дарожках парку, смялася і нешта ціхенька шчабятала. Маці ўспамінала пра дачку толькі тады, калі дачытвала чарговы раздзел сентыментальнага рамана і падавала голас:

— Аленка! Не бегай! Стомішся!

— Аленка! Адзень сандалікі! Прастудзішся!

— Аленка! Падыміся з зямлі! Запэчкаешся! Зараз жа падыміся! Аддам бабулі... Бабуля! Гэй, бабуля! Забяры гэтую непаслухмяную дзяўчынку, — звярнулася яна да прахожай бабулі.

— І забяру, — ласкава сказала бабуля і працягнула руку дзяўчыны.

Тая спачатку сумелася. Але, глянуўшы на бабулю, на твары якой свяцілася добрая ўсмішка, а ў руках не было нія-

кай кайстры, даверліва працягнула руку старой. І яны, як даўня знаёмыя, пайшлі па дарожцы. Бабуля вяла малую, прыпываючы:

— Не вяду цябе па сцёжцы,
Вяду цябе па дарожцы,
Па сцёжцы ножкі колюцца,
Па дарожцы самі коцяцца...

Потым яны прыселі на лаўку.

— Дык за што гэта мамка на цябе сварыцца? — запытала дзяўчынку бабуля.

— За тое, што сандалікі скінула і босенька бегала, — зашчабятала малая.

— Ну, гэта яна дарэмна, — сказала бабуля. — Дарожка тут чысценькая — ні каменчыка. А пабегаць па зямлі ці па мокрай ад расы травіцы здорава. Ведаеш, мне нават самой хочацца скінуць гэтыя «шкрэбні» ды нагам волю даць. Толькі людзей саромяюся, скажучы: «Здурэла баба старая».

— А яшчэ за тое, што ў пясочку капаюся, — паскардзілася дзяўчынка. — Кажы: «Зямлёю запэчкаешся».

— А хіба ж зямля брудная? — здзівілася бабуля. — Глянь, якая на зямлі прыгажосць вырастае. І кветачкі, і мурайка зялёненькая.

— І лісцікі, — дадала дзяўчынка і сарвала лісток клёніка.

— І лісцікі, — згаджаецца бабуля, —

толькі зрываць іх не трэба. Бо дрэўцы балюча.

— Як балюча? — не разумее дзяўчынка.

— А пацягни сябе за вушка, — сказала бабуля. — Пацягнула. Ну, як?

— Балюча, — адказвае дзяўчынка і абяцае: — Я больш не буду рваць лісцікі.

— Ну, а цяпер пабегай, — гаворыць бабуля.

— Без сандалікаў? — пытае Аленка.

— Можна і без сандалікаў, — дазваляе бабуля.

Дзяўчынка шлёпае босымі ножкамі па дарожцы, перасыпае з рукі ў руку бялюткі пясочак і радасна смяецца. Потым зноў бяжыць да бабулі. Тая бярэ малую на калені, выцірае запэчканяныя ножкі і далонькі, прыгаворваючы:

— Кую-кую ножкі —

Пойдзем па дарожцы.

Знойдзем чаравічкі,

Малы-невялічкі.

Аленачцы — якраз па назе...

Аленка слухае бабулю з раскрытым роцікам і зусім не пярэчыць, калі тая надзявае ёй сандалікі. А калі падышла маці, яна звярнулася да яе з незвычайнай просьбай:

— Мамка! Аддай мяне бабулі! Назаўсёды!

Іван МЯДЗВЕДЗЕУ

ВЯЧЭРНІ СОЖ

Вячэрні Сож...

Сузор'яў рой...

Негаманкі жывец пад кручай.

З вадой празрыстай і гаючай,

І хісткі човен пад вярбой.

Плывучы бакен на кесе,

Там, дзе імклівае цячэнне,

І думак чыстае свячэнне

У прыбрэжнай паласе.

Палаткі...

Пляжнікі з Масквы,

З Данецка, з Мінска, з Запарожжа...

І тыя, хто жыве ля Сожа,—

Нярэдка заўважаем мы,

Як шмат гасцей збірае ён,

І нават да яго мы самі

Не як сябры ідзем часамі,

А як паломнікі ідзем.

І адчуваем спаквала,

Нібы другое нараджэнне...

Мая зямля — маё сумленне!

Мой родны кут!

Мой родны дом!

Няма нічога вас радней

І даражэй няма нічога.

Хоць я мясцін пабачыў многа,

А сярод вас — мне спакойней,

Бо прыкіпеў да вас здавён,

Мяне вы змалку гадавалі,

Вадой крынічнаю паілі...

Прыміце ж мой зямны паклон!

КАЛІ ПРАЎДЗІЦЬ СОН

ГУМАРЭСКА

Пятрок Крупеня варочаўся з боку на бок. Напала бяссонніца. «Ну і жонка, — разважаў ён. — Моўніцай хоча быць. Падавай ёй, ліха яго бяры, норку ці шкурку лісы. І абавязкова да дня нараджэння. Нядлёгая задача... А, можа, заўтра пашанцуе?»

Як толькі развіднела, да хаты Крупені падкаціў «газік». За рулём сядзеў даўні сябар Петрака, шыракаплечы, як камель, Пракоп Сачок.

— Ну што, Пятрок, у Доўгі Бор? — замест прывітання, сказаў ён.

— Давай лепш у Батурны.

Пятрок не выпадкова рваўся туды. Перад раніцай яму прысніўся сон, што ён падстрэліў там ліса. А сны ж часам праўдзільныя.

...Крупеня і Сачок кружылі па лесе. Але за стрэльбы пакуль не браліся: нічога вартага не трапілася.

«Дурань, паслухаў лысага чорта, ехаць сюды, — лаўць сябе Сачок. — Адыо суцяшэнне, што хоць глытку свежага паветра. А то пакрывацца плесняй пачаў».

— Трэба збірацца дадому, напамінуў ён Крупені.

— Яшчэ паходзім, — адазваўся той.

— Ну, пахадзі, пахадзі...

Але неўзабаве Пятрок Крупеня здаўся і выйшаў на паліну, дзе стаяў «газік» з адчыненымі дзверцамі.

На трэск галінак Сачок павірнаўся, потым прыўзняўся, узняў стрэльбу і, не стрымліваючы задавальнення, прабасіў:

— З вяртаннем, браце! Салютаваць будзем?

Гледзячы на расчыраванельны яго твар, Крупеня падумаў: «Пэўна ж два кілішкі гарэлкі прапусціў, не менш. Не выцпеў, лайдак».

Ды не паспеў ён паразважаць, як ад радасці затахнала сэрца — на паліне з'явіўся ліс.

Стрэльнулі амаль адначасова.

— Гэта я яго... — аж падскочыў Крупеня.

— Адуль ты ўзяў, гэта ж я смальнуў, — удакладняў Сачок.

— А я ж яшчэ першым і ўбачыў яго, — не здаваўся Крупеня.

— Давай лепш адначасова удачу, — прагаварыў Сачок, кідаючы ліса ў машыну. — Потым разбярёмся.

Але, як толькі выплілі, спрэчка, нібы тое вогнішча, у якое падкідаеш сушняк, разгарэлася з новай сілай.

— Усё-такі я пацэліў у яго, — даказваў Крупеня.

— А як ты дакажаш? — запярэчыў Сачок і зірнуў у бок «газіка».

— Збег, пракляты, — вытрашчыў ён ад здзіўлення вочы.

— Што? — падхапіўся Крупеня. Раз, другі зірнуў у машыну, пачаў кружыць па паліне.

— Не шкадуў, браце, на наш век хопіць і лісаў, і мядзведзяў, — супакойваў Крупеню Сачок.

А калі машына, гойдаючыся на выбойках, ехала з лесу, Крупеня задрамаў. І прыснілася яму, што вьязе ён дадому ліса, і не простага, а залатога, не, прабачце, не залатога, а серабрыстага, з незвычайна прыгожым і мяккім футрам. І раптам Крупеню здалася, што гэты ліс загаварыў чалавечым голасам. І ён расплюшчыў вочы: «газік» пыхцеў на месцы, а перад расчыненымі дзверцамі стаяў інспектар ДАІ і ўважліва пазіраў на Сачка, які выварочваў кішэні, шукаючы сваё шафёрскае пасведчанне.

А. ШНЫПАРКОУ

ЛІТАРАТУРНАЯ

ЛЯСНЫЯ КАНЬКІ ўМЕЮЦЬ РАЗМАўЛЯЦЬ

Амаль за сто пяцьдзесят метраў на падыходзе да невялікай палянкі ў сасновым бары можна было пачуць ціхіх галасы дзюх птушак: «Ці-ы-ы, ці-ы-ы, ці-ы-ы». Яны хаваліся ў галлі. Іх цяжка было заўважыць і разгледзець.

Гэта лясныя канькі. Самі яны невялічкія, шэрыя. Стой гадзіну-дзве і ўвесь гэты час будзеш чуць аднагучнае: «Ці-ы-ы»,— сігнал трывогі. Ён даносіцца то з аднаго боку, то з другога.

Птушкі трымаюцца воддаль, блізка не падлятаюць да чалавека, нібыта не звяртаюць на яго ўвагі.

А на самай справе?

Сцежка, па якой я часта хаджу, перасякае палянку. Аднойчы, было гэта ў ліпені раніцою, каля самай сцежкі на паляне з-пад чубчыка травы выпырхнула птушка. Нагнуўся, адхінуў траву—пад ёю ў невялікім паглыбленні было гняздо, а ў ім—чатыры зеленавата-бурыя, у рабацінкі невялічкія яйкі. Птушка наседжвала іх.

Пачыналі спець суніцы. Людзі будуць іх збіраць, будуць часта хадзіць па сцежцы. Нехта незнарок можа наступіць на гняздо і растаптаць яйкі ці птушанят.

На самай сцежцы перад гняздом я накідаў галля. Меркаваў, што калі хто-небудзь і будзе ісці па сцежцы, не палезе на лоўж, абыдзе яго.

Так яно і было. Па сцежцы шмат хадзіла людзей па ягады, і ўсе абміналі лоўж.

Вывеліся ружовенькія, галавастыя птушаняты. Дзіўна было глядзець, калі нагінаўся над гняздом, як узнімаліся чатыры галоўкі і раскрываліся жоўтыя дзюбкі. Птушаняты былі яшчэ сляпыя і не ведалі, хто каля гнязда: ім здавалася, што бацькі прынеслі корм, і яны былі напачатку прыняць яго.

Блізенька каля гнязда я зрабіў шалашык з галін, часта ў ім сядзеў і назіраў за птушыным домам.

Калі птушаняты былі малыя, нічога асаблівага не адбывалася. У маёй прысутнасці бацькі не часта наведваліся да гнязда. Яны ўвесь час трымаліся ў соснах і толькі былі чуваць іх галасы: «Ці-ы-ы». Зрэдку адзін з бацькоў падлятаў да гнязда, кідаў у раскрытую дзюбу корм і адразу ж, вельмі хутка, пакідаў яго. Нават не ўдавалася пстрыкнуць затворам фотаапарата, каб атрымаць больш-менш удалы здымак.

Маладыя канькі падраслі, пакрыліся шэрым пер'ем, між якім сям-там на галоўках над вачамі і на спінах трымаўся яшчэ сівы пух. Паводзіны іх рэзка змяніліся. Калі я набліжаўся да гнязда, яны заміралі, сядзелі нерухома, з адкрытымі вачамі. Дзюбкі паднімалі ўгору.

Ні гукі, ні рухі—нішто не магло прымусіць птушанят варух-

нуцца. Нават калі я паварочваў іх, яны заставаліся ў той жа паставе, якую ім надаваў, нібыта бездакорна выконвалі тое, што я хацеў. А ў сапраўднасці яны слухалі толькі сваіх бацькоў. Тыя нібыта гаварылі ім, што небяспека побач, затаіцеся, замрыце і вас ніхто не заўважыць.

І маладыя канькі заміралі.

Гэтак працягвалася з тыдзень. А пасля здарылася нечаканае. Удзень я схаваўся ў шалашыку. Грэла сонца. Бруілася нагрэтае паветра ў бары. Птушкі некуды пахаваліся, толькі старыя канькі ляталі вакол палянкі і бяскоцца падавалі галасы: «Ці-ы-ы». Маладыя канькі сядзелі ціха, нерухома.

Я ўжо сабраўся пакінуць свой назіральны пункт, як адчуў, што адзін з бацькоў апусціўся на шалашык, потым скокнуў да гнязда і піскнуў (інакш і не скажаш) і хуценька паляцеў прэч. Адразу ж пасля яго адлёту, адно, бяскоствае яшчэ птушанё, нежэ рэзка ўзнялося, стала цыбатымі ножкамі на край гнязда, глянула ў адзін бок, у другі і хуценька пабегла. За ім выскачыла другое, потым трэцяе, чацвёртае. Яны ўцякалі ад гнязда ў розныя бакі.

Я вылез з шалашыка, мяркуючы, што птушаняты вось тут, каля гнязда. Але іх і след прастыў.

Доўга я таптаўся, пакуль за дзесяць метраў ад гнязда, не заўважыў ляснога канька. Ён прыціснуўся да ігліцы, затаіўся і быў падобны на кавалачак шэрай сасновай кары.

Я ўзяў яго і пасадзіў у гняздо. Адышоў і назіраю, ці будзе ўцякаць. Не. Сядзіць нерухома, нібыта і не пакідаў яго.

Мне ўдалося адшукаць яшчэ двух канькоў і вярнуць «дадому».

Трое канькоў у гнязде... Ніводзін не варухнецца. Як хочаш яго варочай, як хочаш яго садзі, слухаецца, прымае тую паставу, якую яму надаеш.

Адышоўшы ад гнязда, я затаіўся за сасною: што ж будзе далей.

Падляцеў адзін са старых канькоў, тым жа ціхім голасам піскнуў і—хутчэй ад гнязда.

Птушаняты зноў адно за адным павыскоквалі з гнязда і разбегліся ў розныя бакі.

Мне здалася, што лясныя канькі ўмеюць размаўляць паміж сабою.

Сказалі бацькі дзецям: «Сядзіце ціха, не варушыцеся»,— і тыя сядзелі ціха, не варушыліся. А калі загадалі: «Разбягайцеся»,— і дзеці пабеглі ў розныя бакі.

Д. БЯСПАЛЫ

КАЛЯНДАР РЫБАЛОВА

ЛІПЕНЬ — ЖНІВЕНЬ

Ліпень — самы гарачы летні месяц. Вада моцна нагрэваецца, і ў сярэдзіне лета з-за інтэнсіўнага развіцця дробных водарасцей часам набывае спецыфічную зеленаватую афарбоўку — пачынаецца «цвіценне» азёр.

У спякотныя летнія дні рыба звычайна бярэцца вельмі слаба, а часам і зусім не крапае кручка. Аднак рыбалову не трэба адчайвацца. Узнімецца лёгкі ветрык, збярэ чародку хмар, дыкне прыёмнай прахалодай, і рыба адразу стане актыўнай, заявіць аб сабе моцнымі ўсплёскамі на паверхні вады.

Накяпсна ловацца ў такі час лясчы, якія нядаўна аднараставалі і цяпер узмоцнена харчуюцца, нагульваючы запасы тлушчу. лепш за ўсё іх лаўчы на глыбокіх ямах на хлеб, гарох, кашу або гнявчых чарвякоў. Летняй парою вельмі карысна рабіць прыкормку рыбы.

Аналагічным чынам ловацца язі, карпы, сазаны. З прыкормкай сярод водарасцей без асаблівых цяжкасцей

можна лаўчы на чарвякоў або хлебны мякш лінёў. На дробнага жыўца ў гэты час нядрэнна бяруцца драпежныя рыбы — шчупакі, судакі, а на глыбокіх месцах добра ловацца акуні.

Ліпень — пара, калі вельмі добра бяруцца плоткі, галаўні, язі. Ловацца яны ў асноўным на хлебныя шарыкі. На блешню і жыўца на водмелях і перакатах нядрэнна бярэцца жэрах. Як і раней, у начныя часы на донныя вудачкі ловацца ментузы.

Але найбольш цікавая ў ліпені лоўля рыбы нахлестам (аб гэтым спосабе гутарка ўжо ішла ў папярэднім нумары). справа ў тым, што ў сярэдзіне лета на лагах, палях і лясных палянах бывае шмат конікаў, якія з'яўляюцца лепшым відам насадкі для лоўлі рыбы нахлестам. Конікаў пры гэтым надзяваюць на кручок з галавы. Кручок уводзіцца ў тулава насякомага так, каб вастрыё кручка было крыху відаць з задняй часткі брушка. Можна надзяваць адразу некалькі конікаў. Тады яны нанізваюцца на кручок адзін за адным.

Нявольнаму рыбалову спачатку цяжка авалодаць тэхнікай закідвання доўгай лёскі з насадкай. Аднак пасля некалькіх трэніровак у ціхае надвор'е можна навучыцца гэтай справе. Вельмі важна закідаць лёску такім чынам, каб насадка лажылася на ваду як мага бясшумней, так, як само насякомае падае на ваду. Для закідвання лёскі ў такім выпадку лепш выбіраць

чыстыя, незарослыя кустоўем і іншай расліннасцю мясціны, каб выключыць магчымасць частага зачэпвання кручка. лепшыя часы лоўлі нахлестам — надвячоркі, амаль да самай цемнаты, а таксама ранкі, пачынаючы з ледзь прыкметнага досвітку.

У жніўні надвор'е становіцца халаднейшым. Асабліва гэта адчуваецца раніцою, калі стаяць густыя туманы і выпадае буйная раса, якія гавораць аб развітанні з летам. У вадзе пачынаюць адміраць розныя дробныя водарасці. Вада траціць ранейшыя зеленаваты колер, становіцца празрысцей.

Маладыя рыбы за лета прыкметна вырасла, пачынаюць. Для драпежных рыб яна становіцца ўсё больш і больш няўлоўнай здабычай. Відаць, з гэтай прычыны драпежныя рыбы пачынаюць усё актыўней брацца на малявак. Нездарма ў гэты час шчупакі і акуні добра ловацца на спінінг. На паплавоўную вудачку ўсё яшчэ нядрэнна бяруцца карасі, а на донныя — галаўні.

Але дні апошняга летняга месяца бягуць хутка. І чым бліжэй да восені, тым горш бярэцца на кручок рыба. Спачатку перастае трапляцца судак. А ў канцы месяца актыўнасць рыбы зусім слабее. І ў падводным царстве адчуваецца набліжэнне восені.

В. СТОМА,
старшы іхтэблаг рэспубліканскага савета Беларускага таварыства паляўнічых і рыбалоў

АБНОЎЛЕННЫЯ ГЕКТАРЫ

За акном ціха шумю першы вясенні дождж. Кожная кропля яго падала на сырую, толькі што адталую зямлю, і нібы будзіла ўсё жывое — жучкоў, карэнчыкі раслін і нават непрыкметныя для чалавечага вока мікраарганізмы, без дзейнасці якіх, як гавораць аграромы, глеба мёртвая. І, мабыць, ад гэтага першага дажджу, які па-гаспадарску ішоў па агародах, садах і палетках, на душы маладога інжынера-землеўпарадчыка Аляксея Іванавіча Зяньковіча было некалькі лагодна і светла.

Аднак недзе ў глыбіні душы жыло і іншае пачуццё. Не, гэта была не трывога ад таго, што яму, маладому спецыялісту, даручылі адказны ўчастак работы ва ўпраўленні сельскай гаспадаркі райвыканкома. Гэта было да дробязей усвадомленае жаданне павесці работу землеўпарадкавальнай службы ў раёне не горш свайго папярэдніка, якую вёў яго папярэднік Карней Іванавіч Плюскоў. Вось адна са зводак. Зверху на аркушы размашыста выведзены словы: «Дадатковае ўцягненне непридатных зямель у склад сельгасугоддзяў». Злева назвы гаспадарак. Зверху ўніз роўнымі лесвічкамі цягнуцца графы. Першая — «Разарана прыдарожных палос», затым — «Заарана няпланавых дарог», «Заарана ўчасткаў ля ферм», «Узаарана былых сядзіб» і г. д. Усё адзінаццаць граф. І супраць назвы кожнай гаспадаркі — лічбы, лічбы. А гэта ж усё гектары!

Аляксей ведаў (расказаў Карней Іванавіч), што ўся гэтая вялікая работа па навадзненню парадку на землях калгасаў і саўгасаў, шырока разгарнулася пасля пастановы ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР аб узмацненні аховы прыроды і паляпшэнні выкарыстання прыродных рэсурсаў рэспублікі. Раней няпланавыя дарогі, пусты ля ферм, машынных двароў заворвалі толькі ў асобных гаспадарках. Цяпер гэтую справу ўзялі пад кантроль партыйныя арганізацыі раёна, сельскія Саветы, народныя кантралёры. І вось вынікі: атрымана 600 гектараў ворыва дадаткова. Праўда, не апошняе слова тут належыць і Карнею Іванавічу, а таксама галоўнаму аграрому ўпраўлення сельскай гаспадаркі райвыканкома Анатолю Уладзіміравічу Абарэвічу, чалавеку, з якім Аляксей паспеў пасябраваць і які ніколі не адмаўляе, калі да яго звернешся за парадамі.

Змены, што адбыліся за тыя годпаўтара на палях, ля дарог і сядзіб калгасаў і саўгасаў не маглі быць не заўважаны. Менавіта таму ў раёне адбыўся семінар кіраўнікоў і спецыялістаў калгасаў і саўгасаў вобласці.

Стаяў канец мая. Госяці разбіліся на групы і на аўтамашынах аб'ездзілі ўсе гаспадаркі. А потым сабраліся ў раённыя цэнтры, дзяліліся ўражаннямі і амаль кожны зазначаў, што паездка па раёне была вельмі карыснай.

«Вось так, відавочна, і самому неабходна вырашаць гаспадарчыя пытанні, — думаў малады інжынер-землеўпарадчык. — Аднак, каб вырашаць гэтыя пы-

танні, трэба разумець і бачыць. Бачыць спярша самому, а потым натхняць на іх вырашэнне іншых людзей. Бо так, толькі так, можна дабіцца поспеху».

У пакой увайшоў Карней Іванавіч. Ён цёпла прывітаўся з маладым калегам, адсунуў крэсла, прысеў.

— А ў мяне да вас пытанне, Карней Іванавіч. Як вы глядзіце на развіццё арашэння ў раёне?

— Думаю, што яго варта ўкараняць яшчэ больш настойліва.

— Мая думка — такая ж, — Аляксей адсунуў ад сябе паперы, глянуў у акно і працягваў. — Вады ў нашых рэках дастаткова, і трэба рабіць так, каб яна ўсё больш і больш выпаралася ў паветра не з вадаёмаў і балот, а культурнымі раслінамі.

За апошнія гады ў некаторых гаспадарках раёна з'явіліся дажджавальныя машыны. Меліяратары пачалі будаваць вадасховішчы. У калгасе «Беларусь», напрыклад, сажалка займае 16 гектараў. Яна зарыблена. Акрамя гэтага, дазваляе арашаць сто гектараў пашы. Калгас «Абарона» будзе вадасховішча на 330 тысяч кубаметраў вады. Поруч будзе арашацца вялікая плошча пры дапамозе машыны «Фрэгат». У калгасе «Зара камунізму» закончана здымка мясцовасці, што дасць магчымасць стварыць сажалку на плошчы 40 гектараў. Цяпер у калгасах і саўгасах арашаецца 830 гектараў, а сёлета арашэнне павінны атрымаць яшчэ 600.

Такі напрамак выкарыстання зямлі,

НА ДАГЛЕДЖАНАЙ ЗЯМЛІ

За апошнія дзесяцігоддзе на тэрыторыі нашай гаспадаркі праведзена карэннае паляпшэнне натуральных кармавых угоддзяў і ворнай зямлі на плошчы 3762 гектары. Дзякуючы меліярацыі, сельгасугоддзю прыбавілася на 2107 гектараў. На 236 гектарах сенажацей і пашы і на 67 гектарах ворнай зямлі закладзены дрэнжы.

Многае для паляпшэння і аховы зямлі зрабілі самі працаўнікі калгаса. Заараны лішнія дарогі, прыдарожныя палосы, зараўнаваны старыя навалы, вынарчаваны на палетках пні і нусты, адзінокія дрэвы. Толькі за кошт ажыццяўлення гэтых мерапрыемстваў у сельскагаспадарчы абарот уведзены дзесяткі гектараў ворыва.

Навадзненне парадку на зямлі дазволіла калгасу прымяніць сучасную тэхніку, асабліва рацыянальную сістэму севазваротаў і кожны год атрымліваць дадаткова шмат збожжжа, бульбы і іншай прадукцыі раслінаводства.

Цяпер зямля, як ніколі раней, аплачвае працу калгасніка. Кожны ўнесены цэнтнер мінеральных угнаенняў летась даў гаспадарцы дадаткова 6,8 цэнтнера збожжжа, 16 цэнтнераў бульбы, 78 цэнтнераў кармавых буркоў, 46 цэнтнераў зялёнай масы кукурузы, 1,2 цэнтнера льноваланна.

Калі ў 1964 годзе выхад валавой прадукцыі раслінаводства склаў 215 рублёў з гектара ворыва, то летась ён перавысіў 420 рублёў.

А. МЕЛЕЖ,
старшыня калгаса «Кастрычнік»
Хойніцкага раёна

асабліва меліяраваных тарфянікаў, якраз стасуецца з вывадамі, якія сфармуляваны ў пастанове XIV пленума ЦК КПБ «Аб мерах па далейшаму развіццю меліярацыйных работ і паляпшэнню сельскагаспадарчага выкарыстання асушаных і арашаемых зямель у калгасах і саўгасах рэспублікі». Дарэчы, у раёне ні адзін гектар асушаных тарфянікаў не выкарыстоўваецца для вырошчвання прапашных.

Размову Аляксея і Карнея Іванавіча перапыніў стук у дзверы. Аляксей не паспеў сказаць «калі ласка», як у пакой хуткімі крокамі ўвайшоў дырэктар саўгаса «Новы шлях» Віктар Паўлавіч Пятроўскі.

— Аляксей Іванавіч, — адрозу ж пачаў ён гучным голасам, — у якіх бы добрых адносінах мы не жылі з меліяратарамі, іх усё ж трэба спыніць. Ведаецца пясчаны кар'ер у нашым саўгасе? Адведзеных межаў экскаватаршчыкі ўжо не прытрымліваюцца, лезуць у пасевы. Некалькі разоў папярэджаў, а яны сваё...

— Відаць, трэба паехаць, паглядзець, — некалькі разоў сказаў Аляксей.

Гэтую ледзь прыкметную нерашучасць адрозу ж адчуў Карней Іванавіч і тут жа параіў:

— Едзь, разбярыся, складзі акт. Калі шмат напсавалі, — «цягні» вінаватых на адміністрацыйную камісію райвыканкома.

З таго дня мінула некалькі тыдняў. Шэрыя хмары, што часта закрывалі гарызонт, разышліся, майскае сонца свяціла цёпла і прыветна.

Яшчэ некалькі дзён назад у раёне поўным ходам ішла сяўба, і спецыялісты ўпраўлення толькі зранку з'яўляліся ў сваіх кабінетах. Цяпер яе напал спаў — збожжавыя пасевы, бульба пасаджана, — і ў пакоях крыху павесялела ад людскога гоману. Аляксей зайшоў да галоўнага аграрома.

— Ведаеш, Іванавіч, — пачаў аграром, — сёлета нам трэба абавязкова ліквідаваць насып, на якім ляжала колісь вузкалінейная чыгунка, што вяла ва ўрочышча «Галае». Ён займае каля сарака гектараў зямлі.

Аляксей прысеў ля стала Анатоля Уладзіміравіча:

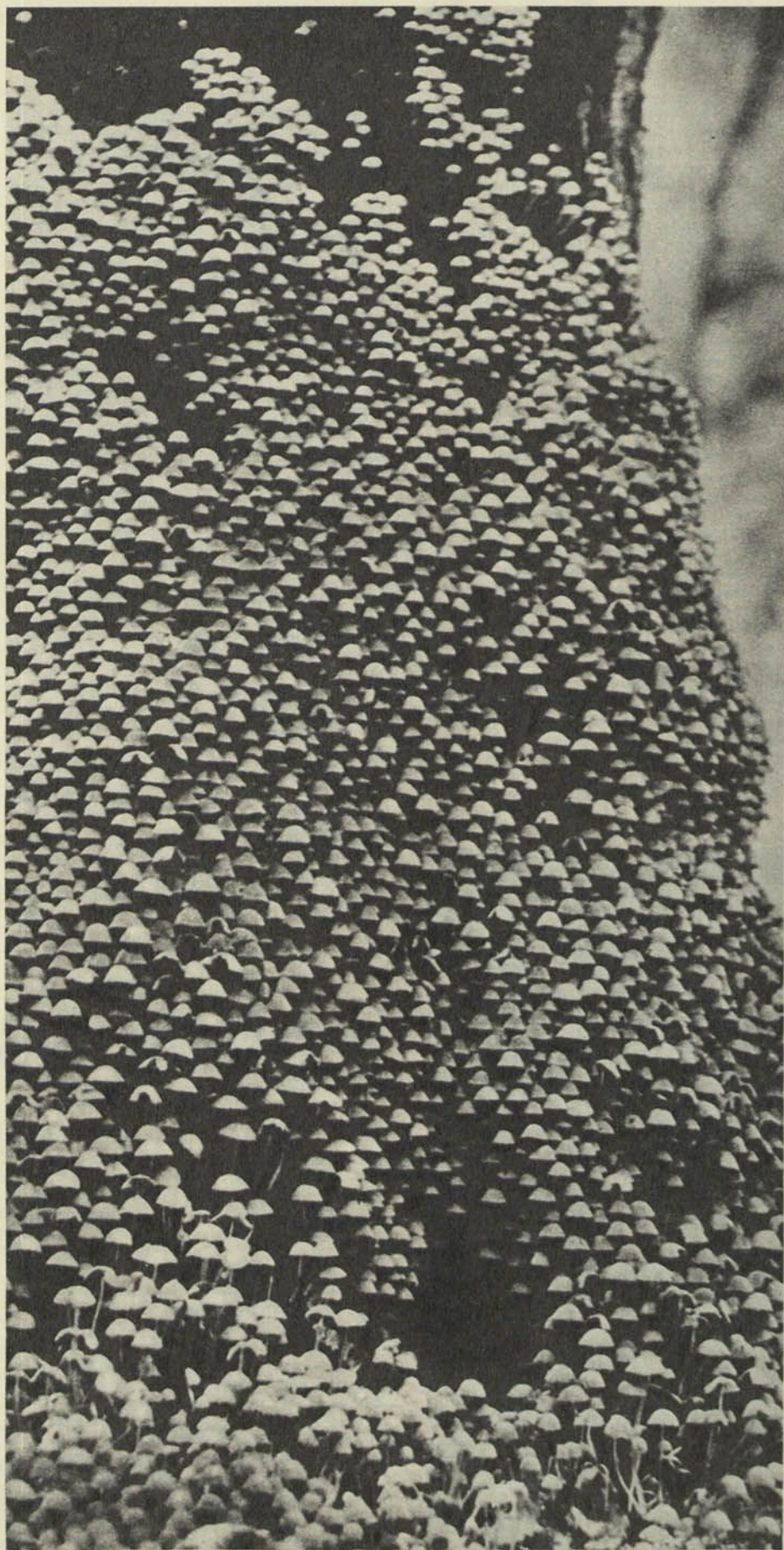
— А ў мяне вось якая думка ўзнікла: настала пара рэкультываваць на тэрыторыі калгасаў «Чырвоны партызан», «Зара камунізму» і «Абарона» выпрацаваныя тарфянікі. Торфапрадпрыемства пакінула там 421 гектар выпрацавак. З другога боку масіву амаль трыста гектараў выпрацаваў торфаўчастак «Стыханавец».

— Там можна стварыць добрыя сенажаці, — згадзіўся Анатоль Уладзіміравіч. — «Галае» — гэта ж каля тысячы гектараў...

Увесь той дзень яны займаліся сваімі неадкладнымі справамі, але кожнаму было ясна: іх жаданні, іх задумы праз тыдзень, праз месяц павінны стаць жаданнем і думкай многіх людзей — інжынераў-праекціроўшчыкаў, эканамістаў, механізатараў, каб ператварыць балота «Галае» ў квітнеючую сенажаць.

І. АБАБУРКА

Добрушскі раён.

Фота Д. Бяспалага

З ПОЎНЫМ

Ці ведаеце вы, што на Гомельшчыне штогод нарыхтоўваецца 2—2,5 тыс. тон салёна-марынаваных і 300 тон сухіх грыбоў? Удзельная вага грыбоў, што дае вобласць, складае 35% ад усіх у рэспубліцы. Лічбы яскрава сведчаць аб вялікіх магчымасцях гомельскіх грыбнікоў. Ва ўраджайныя гады Веткаўскі, Гомельскі, Светлагорскі раёны здаюць дзяржаве ад 100 да 500 тон салёных і марынаваных грыбоў.

З трубчастых — баравікі, падасінавікі, падбязавікі, маслякі, махавікі; з пласцінчатых — рыжыкі, ваўнянкі, апенькі, гаркушкі... Такія грыбы, як смаржкі, страчкі і лісічкі, ідуць на экспарт.

Грыбны сезон на Гомельшчыне пачынаецца ў другой палавіне красавіка, калі з'яўляюцца першыя вясеннія грыбы: страчкі і смаржкі. Яны трапляюцца на старых дарогах і лясных сцяжынках, на палянах і высечках. Над рыжым подсілам і яшчэ невысокай пшчотнай травой узвышаюцца шапачкі страчкоў і бурья, вастраносыя, ячэістыя — смаржкоў.

Збор грыбоў-«падснежнікаў» працягваецца амаль да канца мая. Ураджай смаржкоў і страчкоў у Гомельскай вобласці ў 1973 годзе склаў 16 кг/га, у 1974 — 24. Грыбы гэтыя смачныя, але лічацца ўмоўна ядомымі, бо ўтрымліваюць атрутную гелвелевую кіслату.

Каб не атруціцца, трэба абавязкова двойчы іх адварваць на працягу 10—15 хвілін і прамываць. Апрацаваныя такім чынам, яны бяшкодныя.

На пачатку чэрвеня, з першым летнім туманам, з'яўляюцца маслякі, падбязавікі, падасінавікі, баравікі. Гэта — грыбы-разведчыкі. Выскачаць, каб паглядзець ці не рана і падаюць сігнал астатнім. Так званы першы грыбны пласт. Кароткатэрміновы, працягваецца 7—10 дзён. Аднак у 1973 годзе грыбнікі Гомельшчыны збіралі першыя маслякі з сярэдзіны мая і да канца чэрвеня, а ўраджайнасць іх была 240—250 кілаграмаў з гектара. Маслякі любяць святло, растуць у хваёвых, бярозавых і мяшаных лясах, на ўскраінах палян, групкамі і па адным.

КОШЫКАМ

У чэрвені пачынаюць расці сыраежкі. Яны заўсёды на відавоку. Іх шапкі ярчэй травы, лісця і ляснога подсілу. Растуць у хваёвых, бярозавых і мяшаных лясах, на вільготнай глебе.

У гэты час у светлым сасновым лесе, калі пашанцуе, можна пакланіцца і «цару» грыбоў — баравіку. У спрыяльныя гады ён расце і ў маі. Баравікі ніколі не трапляюцца ў асініках ці аleshніках, на вільготнай і забалочанай глебе. Часцей за ўсё — у сасновых лясах, з не вельмі густым верхам. Хаваюцца сярод невысокай травы, пад лісцем і ігліцай. У гэтыя ж дні лёгка натрапіць і на блізкага родзіча баравіка — падбярозавіка. Ён кроўна звязан з бярозай і спадарожнічае ёй.

Ліпень — макаўка лета. У царстве грыбоў пануе цішыня. Грыбы з палян і ўскраін перасяляюцца ў нізіны, на ўзмежкі балот, каб схаватца ад спякоты ў высокую траву ці мох. Два-тры тыдні гарачага ліпеня — другі пласт грыбоў.

Асноўныя нарыхтоўкі грыбоў праводзяцца ў жніўні—кастрычніку, у час масавага пладанашэння. Верасень — кастрычнік — ураджайныя месяцы на асенія: рыжыкі, апенькі, грузды, зялёнкі, бялянкі, баравікі... Па колькасці на першым месцы летам ідуць сыраежкі, восенню — апенькі. Да замаразкаў і ў лісцевых і ў хваёвых лясах на пнях і мёртвых ствалах, на высечках гнездзяцца цэлымі калоніямі апенькі.

Тэрміны росту грыбоў мяняюцца па гадах. Многае залежыць ад вагання надвор'я. Так, напрыклад, жнівень і верасень мінулага года не былі грыбнымі: не хапала вільгаці. Грыбны сезон наступіў значна пазней. Баравікі збіралі ў канцы верасня, а маслякі — у кастрычніку, ураджай якіх быў невялікі — 51 кг/га. Доўга драмала грыбніца пескалаубаў — зялёнак і радовак. Ураджай іх быў зусім малы — 8 кг/га. Да глыбокай восені збіралі іх у сухіх сасновым барах.

В. ФАМІНА,

Л. ГАЎРЫЛАВА

Фота М. Шарая

«РОДНАЯ ПРИРОДА»

НА БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКЕ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ:

Этот номер «Родной природы» посвящен вопросам охраны природы в Гомельской области.

ВСЕНАРОДНОЕ ДЕЛО

Первый секретарь Гомельского обкома КПБ тов. В. Гвоздев освещает вопросы охраны природы в Гомельской области, рассказывает о том, какие мероприятия осуществляются для того, чтобы рационально использовать и приумножать природные богатства края.

БЕРЕЧЬ И УМНОЖАТЬ

Корреспонденция посвящена собранию партийно-хозяйственного актива области, на котором обсуждались вопросы охраны и использования природных ресурсов Гомельщины. Намечены мероприятия для улучшения организационной работы по охране природы.

НАМ И ПОТОМКАМ

Довольно продолжительное время считалось, что Гомельщина бедна полезными ископаемыми. Геологические исследования, проведенные главным образом после войны, опровергли это предположение. Начальник Гомельской областной инспекции по охране природы И. Голубинский в этой статье рассказывает о богатствах недр Гомельщины.

ЖИВОТНЫЙ МИР

Леса, поля, болота, реки и озера Гомельской области населяют более 180 видов птиц и 60 видов млекопитающих. Им посвящена статья старшего инженера-охотоведа управления лесного хозяйства Гомельского облисполкома тов. Самусева.

ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ И ХОЗЯЙСТВЕННОСТЬ РУКОВОДИТЕЛЯ

Решение народнохозяйственных задач зависит от экономической целесообразности, но, если речь идет о природе, о использовании ее ресурсов, к этому понятию прибавляется еще одно определение: объективная экономическая целесообразность, которой должен владеть руководитель. Эту тему и раскрывает статья первого секретаря Житковичского райкома КПБ тов. Мицкевича.

УЧИТЕЛЬНИЦА БИОЛОГИИ

Корреспондент «Родной природы» Е. Миклашевский в очерке рассказывает о заслуженной учительнице БССР, биологе 21-й средней школы г. Гомеля Таисии Николаевне Яшиной, которая не только учит детей любить родной край и понимать чудесный мир природы, но и ведет большую общественную работу.

БОЛОТНАЯ ЧЕРЕПАХА

Зав. кафедрой зоологии и паразитологии Гомельского госуниверситета, доктор биологических наук Б. Савицкий пишет о болотной или водяной черепахе, живущей в южных районах Белоруссии.

РЕЧНАЯ ВЫДРА

Ассистент кафедры зоологии и паразитологии Гомельского госуниверситета В. Родиков знакомит читателя с результатами изучения условий жизни и размножения речной выдры, которая обитает на Гомельщине.

ОБЩЕСТВЕННЫЙ ИНСПЕКТОР — СТУДЕНЧЕСКАЯ ДРУЖИНА

Студенческие дружины стоят на страже охраны природы. «Это коллектив единомышленников, которые осознали свою ответственность за сохранение флоры и фауны», — пишет в своей статье командир дружины по охране природы В. Дедов.

ЧТОБЫ НЕ МУТНЕЛИ ВОЛНЫ ДНЕПРА

В Госкомитете СМ БССР по охране природы уделяется особое внимание охране Днепра от загрязнения. В статье говорится о том, какие мероприятия намечено осуществить для этой цели.

КОМПЛЕКСНОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПОЛЕСЬЯ

Полесье с давних пор привлекает внимание ученых. В настоящее время сущность проблемы Полесья заключается в том, чтобы создать максимальные условия для развития народного хозяйства. Обстоятельства вынудили разработать комплексную схему осушения и освоения этих земель. Как это проводится в жизнь, и рассказывает в статье кандидат технических наук Р. Горбутович.

В номере печатается много других материалов, посвященных охране природы на Гомельщине.

У НУМАРЫ

В. ГВОЗДЗЕУ. Усенародная справа	1
А. ПАЛАМАРЧУК, Г. ПАЛАМАРЧУК. Ад дрыгвы—да палеткаў	2
І. ГАЛУБІНСКІ. Нам і нашчадкаў	5
А. САМУСЕУ. Жывёльны свет	6
У. МІЦКЕВІЧ. Прыродныя рэсурсы і гаспадарліваць кіраўніка	8
І. РАДЗІЕНАУ. Ахоўваемыя тэрыторыі	9
Я. МІКЛАШЭУСКІ. Настаўніца біялогіі	10
М. ЛЕУЧАНКА. Помнікі прыроды	11
Б. САВІЦКІ. Балотная чарапаха	12
У. РОДЗІКАУ. Рачная выдра	13
Л. ШАМІЕНКА. Аснова поспеху—масавасць	14
В. ДЗЕДАУ. Грамадскі інспектар—студэнцкая дружина	15
М. СОТНІКАУ. Клопаты буйнога горада	16
В. ЛОУГАЧ. Садавод-мічурынец	17
В. САУЦІН. Адвечны шум дуброў	17
У. СТАСЕУ. Узводзяцца ачышчальныя збудаванні	20
В. КЛЮІКО. Каб не мутнелі хвалі Дняпра	20
В. ІНАЧКІН. За чысты шлях рачнога флоту	21
К. ПЯТРУША. Лясная старонка	23
І. КАВАЛЕУ. Ахова прыроды на «Гомсельмашы»	24
Р. ГАРБУТОВІЧ. Комплекснае вывучэнне Палесся	26
В. САУЦІН, Т. БАБРОУНІКАВА, В. ГЕДЫХ. І карысьць, і асалода	27
Р. ЧАРНАШЭІ. Нівы на балотах	28
Прырода і мастацтва	29
Гомельшчына літаратурная	30
Д. БЯСПАЛЫ. Лясныя канькі ўмеюць размаўляць	32
І. АБАБУРКА. Абноўленыя гектары	33
В. ФАМІНА, Л. ГАУРЫЛАВА. З поўным кошыкам	34

Выдавецтва «Полымя»
Дзяржаўнага камітэта СМ БССР
па справах выдавецтваў, паліграфіі
і кніжнага гандлю

Мастацка-тэхнічны рэдактар Н. Ц. Шахрай
Карэктар Т. Ф. Бірыч

Адрас рэдакцыі: 220012, Мінск,
вул. Друкарская, 25
Тэл. 32-33-89, 32-35-08

Здадзена ў набор 7/V-75 г.
Падапісана да друку 12/VI-75 г.
Фармат 60×90. Друк. арк. 4,5. Улік.-выд. арк. 7,3.
Тыраж 53 000 экз. АТ 09124. Заказ 259.
Цана 30 кап.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

2

2

222747-4

80000003824275

Цана 30 кап.

Індэкс 74926

Старадаўняя дуброва чыстая, нібыта леснікі штогод там высаюаюць лясны падрост: грабкі, бярозкі, арэшнік. Магутныя волаты-дубы, амаль кожны па два абхваты ў камлі, гонкія, роўныя. Захочаш глянуць на вяршаліну — шапка зваліцца з галавы.

Зімою лес голы і няўтульны. Праглядаецца далёка. Звяры тут нават не спыняюцца. Перабгаюць яго, як чыстае поле. Толькі зорнымі марознымі ночамі паджарыя шчаці-

ністыя дзікі доўгімі лычамі аруць снег, разварочваюць лісце, выбіраюць жолуд. Іншы год восенню яго столькі насыплецца на дол, што дзікам хапае да вясны.

У самых вяршалінах дубоў толькі ўзімку можна ўбачыць гнёзды каршуноў, улетку іх не відаць з-за лісця. А на адным, бадай што самым старым і самым высокім дубе, пакінутае вялізнае гняздо чорнага бусла.

Зм. ВЕРАС

«Родная прырода», 1975, № 4, 1—36.

